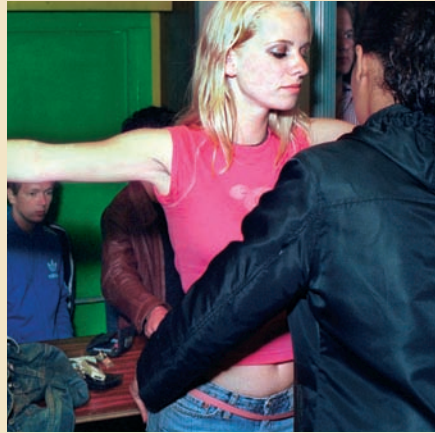

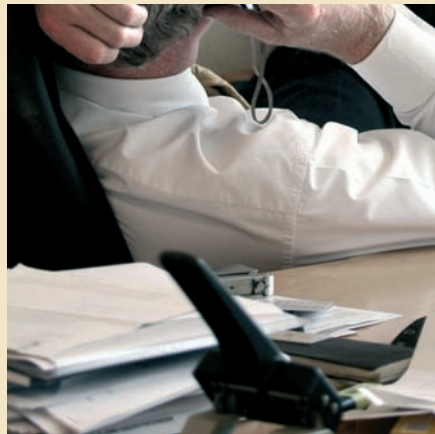

Omslag: Len Munnik

232 In twee recente arresten liet de Hoge Raad kansen liggen om **onrechtmatig optreden van politie en justitie** af te straffen. Sander Janssen: 'De jurisprudentie op art. 359a Sv en de *Schutznorm* hebben de sanctionering van onrechtmatig overheidsoptreden verregaand ingeperkt'.

228 Vanaf 1 april zal de **administratielast** in de gefinancierde rechtsbijstand verminderen, voor advocaat en cliënt. Omdat bovendien door de andere inkomens- en vermogenstoets **meer toevoegingen** kunnen worden verstrekt, dienen advocaten te bezien of voor lopende zaken alsnog een toevoeging kan worden verkregen.

200 Het **pitchen** domineert de acquisitie van steeds meer kantoren. Het winnen ervan is cruciaal voor de groei van het kantoor. Tegelijkertijd dwingen inkoopcombinaties advocatenkantoren soms **scherp te offrenen**. De klanten worden kritischer, al leidt dat niet per definitie tot lagere tarieven.

In de volgende nummers

- ▶ Tips voor contact met media
- ▶ Inning van alimentatie in VS
- ▶ Kronieken arbeidsrecht en bestuursrecht
- ▶ Pensioenperikelen rondom echtscheiding
- ▶ Maatschappelijk verantwoord ondernemende advocaten
- ▶ Schorsingsverzoek voorlopige hechtenis

ARTIKELEN

- 214** Kroniek burgerlijk procesrecht 2005 (I)
W. Heemskerk, T.F.E. Tjong Tjin Tai, mw. W.I. Wisman
- 228** Minder administratieve lasten en meer toevoegingen
Ton van Mil
- 232** Hoge Raad laat onrechtmatig overheidsoptreden zonder sanctie
Sander Janssen
- 236** De mysterieuze kracht van de Commissie-Ouwerkerk
Nick Huls en Martine van Veelen

VASTE RUBRIEKEN

200 ACTUALITEITEN

- ▶ Verscherpte concurrentie:
 - De pitch rukt op
 - Inkoop en aanbesteding professionaliseren
- ▶ Gelijkheidberd, *Matthijs Kaaks*
- ▶ Anton van Kalmthout: 'De rechtsstaat geldt blijkbaar alleen voor Nederlanders'
- ▶ College wil niet achter feiten aanhollen

240 DE CULTUUR VAN

Rineke Wartena-Tjaberings
Jan Pieter Nepveu

242 MOORDKUIL

Fulltime werkende moeders klagen niet
Lokke Moerel

245 RECHTER SCHRIJFT TERUG

Jan van der Does

254 DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN

VAN DE ORDE

- 213** ▶ Van de deken: Ons imago
- 246** ▶ Voortgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding
- 250** ▶ Personalia

213 COLOFON

De pitch rukt op

Micha Kat, journalist

Met meerdere kantoren strijden om een opdracht van een cliënt: een jaar of tien geleden kwam dat verschijnsel op, onder de naam *beauty parade*. Tegenwoordig heet het *pitch* ('speelveld') en domineert het de acquisitie op veel grote kantoren. Het winnen van pitches is essentieel geworden voor het voortbestaan van het kantoor.

NAUTA DUTILH: BRANCHEKENNIS CRUCIAAL

Het grootste kantoor van Nederland wordt vaak uitgenodigd mee te doen aan een pitch, al heeft partner Leo Groothuis (33, corporate & commercial) geen overzicht van het precies aantal pitches. In zijn 'directe omgeving' van veertig *fee earners* ziet hij elke week wel een pitch binnenkomen. Zelf is hij eens in de één à twee maanden betrokken bij een pitch. De meeste pitches betreffen nieuwe (potentiële) cliënten en gaan van overnames en aanbestedingsprojecten van miljarden euro's tot relatief kleiner (enkele miljoenen) M&A-werk. Pitches betreffen (bijna) altijd transacties en projecten; voor conflicten en procedures wordt (in Nederland) zelden gepitcht.

Groothuis onderschrijft de niet te stuiten opmars van de pitch: 'Vroeger gebeurde het vooral bij heel grote projecten, nu ook bij kleinere zaken.' Belangrijkste *pro*: 'Je krijgt de gelegenheid je marktpositie te verstevigen'. Belangrijkste *con*: 'Pitches worden soms gebruikt om de prijs te drukken van een kantoor dat van tevoren reeds was uitverkoren.'

Onderscheid kan worden gemaakt tussen een *bulk pitch* voor 'gewoon' juridisch werk (bijvoorbeeld: al het onroerend goed in Nederland voor Albert Heijn) en een *high end pitch* voor een eenmalige en ingewikkelde deal. Groothuis: 'Bij een *bulk pitch* is het vaak een kwestie van scherp prijzen wat voor ons minder interessant is terwijl je op *high end-niveau* minder gedwongen bent te zakken.'

Een ander onderscheid kan worden gemaakt tussen de Nederlandse pitch en de internationale. Feit is dat relatief veel pitches waar Nederlandse kantoren bij betrokken zijn, gaan om werk van buitenlandse bedrijven. Groothuis: 'Onlangs nog vroeg een groot buitenlands kantoor ons een pitch voor te bereiden

voor zijn klant met betrekking tot een Nederlandse transactie.'

Opvallend is dat de pitchende kantoren niet altijd weten wie hun concurrenten zijn. Groothuis: 'Maar dat kun je vaak wel inschatten. Verlies je, probeer je altijd uit te vinden wie won. Dat lukt meestal wel. Je onderzoekt ook waarom je hebt verloren ('post mortem'). Wat je dan zoal hoort? Dat ze kozen voor het kantoor dat ze toch al hadden, of dat we niet in het *panel* zitten of ook omdat ze ons te duur vonden voor bulkwerk.'

Het *panel* gaat hand in hand met de pitch. Steeds meer bedrijven selecteren een beperkte groep kantoren (meestal tussen de vier en zeven) die samen al het werk voor hen doen: het *panel*. Om in zo'n *panel* te komen moet ook worden gepitcht: de *panel pitch*. De grootste bedrijven hebben dan weer een *global panel* voor werk op *headquarter-level* en *local panels* op landenniveau.

Wat zijn volgens Groothuis de belangrijkste succesfactoren? 'Je moet laten zien dat je de des-

betreffende markt kent, weet wat de issues zijn en waarom wij die beter kunnen aanpakken dan de anderen. Een belangrijke pitch wordt intensief voorbereid (maximaal drie weken) en je wordt vaak scherp aan de tand gevoeld.'

Bij Nauta worden vaak stafmensen van marketing en PSL's (*professional support lawyers*) ingezet om een pitch mede voor te bereiden. De uren van de *fee earners* worden als niet-declarabel weggezet op acquisitie. Groothuis noemt de *succes rate* van Nauta 'vrij hoog'.

'Je krijgt de gelegenheid je marktpositie te verstevigen maar de pitch wordt soms ook gebruikt om de prijs te drukken van een reeds uitverkoren kantoor'

DE BEGRIPPEN

bulk pitch: pitch met als inzet een grote 'bulk' aan steeds terugkerend standaardwerk, vaak in de sfeer van onroerend goed en arbeidsrecht;

closed pitch: pitch waaraan ook de 'huisadvocaat' deelneemt; een nieuwkomer wint die niet vaak, ook wegens kennisachterstand;

high end pitch: pitch met als inzet een eenmalige transactie die vaak bijzondere expertise vraagt;

letter of engagement: document waarin de afspraken zijn vastgelegd tussen panel-kantoor en onderneming;

litigation pitch: pitch met als inzet een voeren van een procedure; komt in Nederland incidenteel voor; Stibbe kent twee (geheime) gevallen;

open pitch: pitch tussen kantoren die nieuw zijn bij de onderneming;

panel: een vaste groep kantoren waarmee het bedrijf exclusief werkt; soms openbaar, soms niet. Bekend is het *global panel* van ABN Amro met Allen & Overy, Clifford Chance, Freshfields en Linklaters. Bedrijven dwingen van de kantoren binnen een panel kortingen af;

panel pitch: pitch met als inzet een plaats in een panel;

panel review pitch: pitch met inzet het behouden van plaats in een panel;

post mortem: onderzoek naar redenen van het verliezen van een pitch;

tender: een 'pitch' op basis van (Europese) aanbestedingswetgeving. Advocatenkantoren doen hier niet zelf aan mee, maar worden weer wel vaak ingehuurd door tenderende bedrijven voor ondersteuning, al of niet na een pitch;

track record: lijst met wapenfeiten die moet getuigen van de geschiktheid.

STIBBE: IEDEREEN EEN PITCH MANUAL

Boven in de Stibbe-toren laat partner Martin in de Braekt een geplastificeerde 'road map' zien die elke stap aangeeft die genomen dient te worden in een pitch-proces. Alle advocaten hebben zo'n *road map* op hun bureau liggen. Het pitch-beleid van Stibbe is het kindje van In de Braekt en samen met drie andere partners is hij ook 'coach': elke pitch krijgt een coach toegewezen die het proces aanstuurt. De stappen gaan van het aanwijzen van de coach, via het opstellen van het plan van aanpak (met marketing, documentatie), en via het voorbereiden van de presentatie, tot de pitch zelf en de evaluatie. In de Braekt: 'Pitchen is leuk. En spannend. Je wilt immers altijd winnen.'

In de Braekt kent alle pitches van de laatste drie jaar uit zijn hoofd, gewonnen en verloren. Beruchte pitches van de laatste jaren waren KPN en Nuon. Bij beide was Stibbe niet direct betrokken, maar In de Braekt weet er toch alles van. Dat laat zien hoezeer kantoren naar elkaar kijken en hoe groot de belangen zijn. KPN ging via een pitch terug naar een panel van vijf kantoren (waren er tien) en de Nuon-pitch was een ware slachtpartij: het concern werkte met 150 kantoren en moest terug naar acht.

Omdat Stibbe alles centraal bijhoudt is de *succes rate* precies bekend, zelfs per praktijkgroep en sector. In de Braekt noemt een overall percentage van boven de 50%. Dat zou niet gering zijn, omdat er gemiddeld minstens vier kantoren aan een pitch deelnemen. Als successector voor Stibbe noemt hij 'infrastructuur groot' (op dit gebied wordt met name veel gepitcht), energie, capital markets en publiek-private samenwerking met gerelateerde financieringen. Stibbe is partij in 'vele tientallen pitches per jaar'.

column

MATTHIJS KAAKS

Gelijkhebberd

Zelfs wie van de hoogste rechter gelijk krijgt (niet de Allerhoogste, uiteraard), kan toch nog zegevierend ten onder gaan. Deze les kunnen we trekken uit het arrest van het Gerechtshof Amsterdam van 9 maart jl. in de zaak van cineast Louis van Gasteren tegen journalist Pamela Hemelrijk. Van Gasteren is gestruikeld over wat Edgar Allan Poe in zijn korte verhaal 'Tell-Tale Heart' mooi heeft omschreven als: 'the wild audacity of perfect triumph'. Vrij vertaald: de brutale roekeloosheid van de gelijkhebber.

In 1995 kreeg Van Gasteren in hoogste instantie gelijk in zijn geding tegen *Het Parool* over een publicatie over zijn oorlogsverleden. Van Gasteren had in 1943 een onderduiker vermoord omdat deze volgens hem een bedreiging was gaan vormen. *Parool* noemde het een roofmoord. Het Gerechtshof Amsterdam oordeelde in 1993 dat de publicatie in *Het Parool* onrechtmatig was en dat Van Gasteren zoveel jaar na dato het recht had 'alleen gelaten te worden', zodat zijn verleden niet mocht worden opgerakeld. Van Gasteren kreeg een forse schadevergoeding en de zaak kreeg een prominente plek in de rechtsgeleerde literatuur.

Het zou hierbij gebleven zijn als Van Gasteren het boek gesloten had, in stille tevredenheid over het laatste hoofdstuk.

Maar het liep anders. Van Gasteren vroeg na zijn overwinning (vergeefs) een verzetspensioen aan. En hij verkondigde publiekelijk dat de moord eigenlijk een verzetsdaad was geweest. Kortom, in zijn hang naar nog meer gelijk, rakelde hij nu zelf zijn verleden op waarna er toch weer over werd geschreven. Hetzelfde gerechtshof oordeelde daarom bijna dertien jaar later dat door zijn eigen toedoen zijn verleden dit maal wel ter discussie mocht worden gesteld. Een kort geding dat Van Gasteren heeft aangespannen tegen de schrijver van een boekje over deze kwestie, dient nog.

Gelijkhebbers verschaffen veel werk. Het duurt ook vaak lang voordat ze gelijk krijgen. In veel gevallen krijgen ze nooit gelijk, of slechts gedeeltelijk, wat dan meestal leidt tot duurzame wrok.

Zijn het fijne cliënten? In de aanvang zeker. Het dossier drijft reeds op de overtuiging van de cliënt. Hij zal nooit vragen: denk je nou echt dat ik een zaak heb? Sterker nog; de gelijkhebber duldt meestel niet dat de advocaat kanttekeningen plaatst bij de zaak, laat staan bij zijn gelijk. Daar kan het dan ook mis gaan. Gelijkhebbers zijn dan ook geweldige cliënten mits ze daadwerkelijk gelijk hebben.

Maar zelfs dan kan het mis gaan. Er zijn namelijk gelijkhebberds bij.

Een gelijkhebberd wil gelijk met een grote G. Voor hem geldt de ongeschreven *nemo plus*-regel: niemand kan meer gelijk krijgen dan hij heeft.

>

In de Braekt: 'Verreweg de meeste pitches gaan over concrete projecten en deals, maar die *panel pitches* die we hebben, zo tussen de vijf en tien per jaar, zijn uiteraard bijzonder belangrijk. Het gaat om werkelijk grote belangen.' Bedrijven vinden hun panels zelfs zo belangrijk dat de kantoren continu worden beoordeeld en na enkele jaren (meestal twee) het slagveld opnieuw moeten betreden om hun plek in het panel ook voor de komende jaren veilig te stellen: de *panel review pitch*. Tussen de kantoren binnen het panel is ook vaak weer felle concurrentie; het komt ook voor dat er wordt gepitcht tussen de kantoren uit het panel zelf. Thans hebben de meeste Nederlandse bedrijven nog geen vaste panels, maar de ontwikkelingen gaan snel. In de Braekt: 'Wij zitten met de alliantie in enkele *global panels* en als Stibbe in sommige *local panels*.' Stibbe doet bijna alleen maar mee aan *high end-pitches* dus zakt minder gauw met tarieven, al 'gaat het daar pragmatisch mee om'.

Hoe win je een pitch? In de Braekt: 'Toon dat je de expertise hebt maar vooral dat je op basis daarvan een effectieve bijdrage kunt leveren. Branche-kennis – maar ook persoonlijke chemie – is ook van groot belang.'

PLUM LODDER PRINCEN: DE CHALLENGERS

Steeds vaker wordt 'PLP' genoemd als een succesvol pitch-kantoor dat als uitdager en prijsvechter werk 'wegkaapt' voor de neus van de grote traditionele kantoren. Rutger Ploum: 'Bij ons kost een partner wat bij die kantoren een medewerker kost: € 240. Daar gaat bij pitches dan vaak nog een korting overheen.' PLP was succesvol in de genoemde pitches van KPN en Nuon waar het een positie binnen het panel heeft weten te verkrijgen voor specifiek soort werk, vaak met een bulk-karakter. Anders dan Stibbe pitcht PLP in verreweg de meeste gevallen voor de plaats in een panel en veel minder om specifieke transacties en deals; dat past ook bij het *middle-market* karakter van het kantoor. Rutger Ploum: 'We draaien jaarlijks zeker tien pitches. We vinden het leuk.' Ploum spreekt van een voorbereidingsdruk voor de partner van 30 tot 40 uur. Ploum: 'Dat is bijna een week die je non-declarabel inlevert. Veel kantoren hebben dat er niet voor over.'

Ploum begrijpt heel goed dat een van de grote krachten achter het verschijnsel is dat bedrijven willen bezuinigen. 'Een nieuwe CFO wil scoren. Snel resultaat is bijna altijd alleen te ha-

'Snel resultaat is bijna altijd alleen te halen aan de inkoopkant; daar heeft men nu de juristen ontdekt als melkkoe'

len aan de inkoopkant. Daar heeft men nu de juristen ontdekt als melkkoe. Grote bedrijven kunnen in korte tijd miljoenen euro's terughalen via een goede *money-driven pitch* zonder dat ze inboeten op de geleverde kwaliteit. Dat

merken we ook omdat we steeds vaker worden uitgenodigd samen met de grote kantoren om de prijzen te drukken.'

PLP deed mee met de (gesloten) Nuon-pitch en werd als enige van de acht als nieuwkomer in het panel gekozen. Ploum: 'We moesten eerst zeer gedetailleerde vragenlijsten invullen over onder meer onze omzetten en leverage. Daarna kwam de pitch zelf, het interview. Nuon had daarbij zelf een hele presentatie voorbereid waarin ze onder meer onze prijsstelling verregaand hadden geanalyseerd. Ze zeiden: allemaal leuk en aardig, maar er moet nog iets van jullie tarieven af. *Take it or leave it*.' KPN was helemaal spannend. Ploum: 'We gingen er met z'n vieren heen. Achteraf zeiden ze dat we een goede onderlinge chemie uitstraalden.'

Inkoop en aanbesteding professionaliseren

Lex van Almelo, journalist

Inkoopcombinaties dwingen advocatenkantoren soms scherp te offeren. Klanten worden kritischer. 'Maar dat hoeft niet perse tot andere tarieven te leiden; de kritische houding heeft niet per definitie met kosten te maken.'

Overheidsinstanties en ondernemingen moeten bezuinigen en zijn daardoor de laatste tijd professioneler en scherper gaan inkopen. Zo is onder accountantskantoren een ware prijzenslag gaande nu gemeenten hun krachten bundelen en professionele inkopers inschakelen om de kosten van accountantscontroles te drukken. Ook worden met name overheidsinstanties gedwongen om grotere opdrachten Europees aan te besteden. Dat drijft hen in de armen van professionele inkoopbureaus, die de benodigde (juridische) kennis grotendeels in eigen huis hebben. Voorzover zij die kennis ontberen of anderszins zijn aangewezen op de diensten van advocaten wenden zij zich tot voorkeurskantoren, met wie zij een strategische alliantie hebben. Hoewel de inkoop van juridisch advies ook professionaliseert, zijn er maar weinig inkoopbureaus te vinden die zich daarop toeleggen. Alfa Delta Compendium, dat voor profit- en non-profit instellingen besparingen van soms meer dan 30% op de accountantskosten weet los te peuteren, is zo druk bezig op deze markt dat het 'nog niet' toe is aan vergelijkbare kunststukjes op de markt van juridisch advies.

BULKWERK OF GROTE OPDRACHTEN

Er zijn behalve Alfa Delta Compendium nog ongeveer 20 inkoopbureaus op de Nederlandse markt actief. Significant is daar één van. Dit bureau organiseerde

in 2004 samen met Stibbe een symposium over inkoopmanagement en vermeldt dit kantoor op zijn site als de 'voorkeursleverancier voor juridische dienstverlening'. Het bedrijf wijst daarbij op twee projecten die zij samen hebben gedaan voor het Korps Landelijke Politiediensten respectievelijk het ministerie van Economische Zaken. Volgens Reinout Rinzema van Stibbe hebben beide organisaties niet meer dan een 'niet-exclusieve verwijzingsrelatie', waarbij Stibbe bijvoorbeeld een contract opmaakt ten behoeve van een aanbesteding die Significant begeleidt. 'Significant koopt dan geen diensten voor haar cliënten, maar biedt een aanvullende dienst aan, die de cliënt bij Stibbe maar ook bij een ander kantoor kan afnemen.'

Volgens Rinzema is het concurrerend inkopen van diensten alleen mogelijk bij 'commodities' of bij vastomlijnde opdrachten waarmee zeer grote hoeveelheden mandagen gemoeid zijn. Maar verder is juridisch advies in zijn ogen vaak vooral *people business*, waarbij een opdrachtgever wil kiezen voor de advocaat met wie het klikt.

Dat voor grote opdrachten steeds vaker *pitches* en *tenders* worden georganiseerd, merkt Rinzema wel. (Zie ook het artikel van Micha Kat, *red.*) Over het algemeen worden die door cliënten zelf uitgeschreven. Zijn kantoor heeft ook wel eens meegedaan met een aanbesteding die georganiseerd werd door Legal Benchmark International (LBI). Deze inkoopmakelaar (zie ook *Advocatenblad* 2004-17, p. 748), heeft een vernuftig systeem om advocatenkantoren te laten bieden op de opdracht van een aanvankelijk onbekende klant. De identiteit van de cliënt wordt pas in tweede instantie bekend-

gemaakt, als de advocatenkantoren op de *short list* moeten bekijken of er wellicht belangtenginstellingen spelen. Deze geheimzinnigheid heeft tot doel 'reputation billing' te voorkomen, zoals LBI-directeur en oud-advocaat Paul de Jonge het verschijnsel noemt dat de hoogte van de tarieven vaak wordt afgestemd op de reputatie van de cliënt. Tenzij er bij een aanbesteding andere kapers op de kust zijn, natuurlijk. Dan prijzen de *reputation billers* zich uit de markt.

LBI claimt dat cliënten doorgaans 30 tot 60% besparen, omdat een ander kantoor goedkoper is of de huisadvocaat eieren voor zijn geld kiest. Overigens blijkt niet alleen de huisadvocaat zelf nogal eens aan de dure kant, maar ook de buitenlandse kantoren waarnaar deze verwijst.

XS2JUSTICE

LBI claimt als vergoeding een kwart van de besparing. Wanneer de besparing lager uitvalt dan 15%, hoeft de cliënt LBI niets te betalen. Deze formule werkt alleen bij grote opdrachten en hoge bedragen. Paul de Jonge: 'Als de *fee* naar verwachting lager is dan € 25.000 stuur ik de partijen door naar XS2Justice. Als XS2Justice een dossier wil aanbesteden en de *fee* vermoedelijk hoger is dan € 25.000 verwijst zij de zaak door naar mij.'

XS2Justice heeft in 2005 tussen de 50 en 60 dossiers aanbesteed bij gelieerde advocatenkantoren. De aanbesteding van dossiers is geen *corebusiness* van XS2Justice. Deze onderneming probeert met voordelige standaardtarieven voor eenvoudige bulkzaken een markt aan te boren die nu braak ligt: kleine ondernemers en particulieren, die de kosten van juridisch advies volledig uit eigen zak moeten betalen en er daardoor maar van afzien. Een brief kost bij XS2Justice € 50 per velletje, net als een telefoontje naar de wederpartij. Schriftelijke adviezen en contracten kosten € 100 per A4. Een legal audit kost € 1.250 (€ 500 voor een onderneming met minder dan vijf werknemers). Een uurtarief van € 75 is trouwens ook mogelijk. De leveranciers van deze producten tegen standaardtarieven zijn 14 ervaren bedrijfsjuristen, die een franchiseovereenkomst hebben gesloten met XS2Justice. Daarbij zorgt XS2Justice er onder meer voor dat de licentiehouders toe-

Concurrerend inkopen van diensten is alleen mogelijk bij vastomlijnde opdrachten waarmee zeer grote hoeveelheden mandagen gemoeid zijn

➤ gang hebben tot alle juridische informatie die zij nodig hebben, waardoor de *overhead* gering is.

‘Wanneer een zaak te ingewikkeld wordt, kunnen de aangesloten juristen uit het netwerk besluiten een advocaat in te schakelen. Zij laten dan verschillende kantoren uit ons netwerk bieden op het dossier,’ zegt directeur Rob van Rooij. Tot dat netwerk behoren onder meer Schaap & Partners, De Koning & Janse, Yspeert, Leliveld en De Jonge Peters R Emmelink. De relatie met laatstgenoemd kantoor is nog pril.

Fons Spliet van De Jonge Peters R Emmelink (Oost-Nederland): ‘Het is een doorverwijzingsrelatie; er is nog geen werk uit voortgekomen. Als er een organisatie is die ons wil opnemen in haar verwijzingsstelsel dan hebben wij daar geen bezwaar tegen. Maar of wij ook mee zullen gaan bieden op een dossier hangt af van de specifieke situatie.’

ZAKEN REKKEN

Advocaat Frans Zoutberg (Van Emstede & Heijbroek) heeft al 5 à 6 zaken gedaan nadat hij had meegeboden op een dossier van XS2Justice. Toen hij zich net als zelfstandig advocaat had gevestigd, was elke omzet welkom. ‘Daarom heb ik toen scherp geoffreerd, met een vast bedrag voor een bepaald aantal uren en met een bepaald uurtarief voor als het meer tijd zou gaan kosten.’ De offertes van Zoutberg sloten nauw aan bij die van de toevoegingszaken, waarop hij aan het begin van zijn advocatenbestaan grotendeels was aangewezen. Inmiddels zit hij niet meer om zaken verlegen en rekent hij hogere tarieven. Zoutberg kijkt bij zijn offertes verder dan de zaak zelf. ‘Achteraf blijkt ik gemiddeld € 130 à € 140 per uur te hebben verdiend met de genoemde zaken.’

Zoutberg is enthousiast over het systeem van XS2Justice, dat juridisch advies binnen bereik brengt van mensen die dat anders te duur zouden vinden en dat efficiënt werken bevordert. ‘Advocaten die weinig werk hebben, hebben de neiging om zaken te rekken en meer uren te maken ten koste van de cliënt. En advocaten

‘Advocaten die weinig werk hebben, hebben de neiging om zaken te rekken en meer uren te maken ten koste van de cliënt’

die niet gespecialiseerd zijn, gaan zich eerst inlezen en berekenen dat door. Wanneer ik daarentegen specialist in zeg maar bloembollenzaken zou zijn en ik zo’n soort zaak aanneem voor een vast bedrag, verdien ik meer als ik die door mijn specialisme sneller en efficiënter afhandel.’

XS2Justice-directeur Rob van Rooij, die tot twee jaar terug commercieel manager was bij rechtsbijstandverzekeraar ARAG: ‘Een specialist is minder tijd kwijt en mag dan best wat hogere tarieven rekenen. Per saldo kan hij toch goedkoper zijn, terwijl de kans dat hij de zaak wint veel groter is.’

PROCUREMENT SERVICES

Legal Benchmark International is de enige inkoopmakelaar die zich volledig toelegt op de aanbesteding van juridische diensten. Procurement Services is een bureau dat alles inkoop dat zijn opdrachtgevers nodig hebben en hiervoor raamcontracten afsluit. Van de aanschaf of huur van gebouwen tot catering en brandstof, van bedrijfskleding tot kopieerpapier, van telefonie tot verzekeringen. De opdrachtgevers, tot nu toe ongeveer 20, zijn ondernemingen met 50 tot 500 werknemers. Eén daarvan is het Rotterdamse advocatenkantoor De Bok Roijers Gasseling, dat onder meer papier en telefoonabonnementen via Procurement Services inslaat (en niet tijdig bereikbaar was voor een toelichting).

Procurement Services (PS) koopt voor haar klanten ook externen in, zoals uitzendkrachten, accountants, consultants en de leveranciers van juridische en/of incassodiensten. Martijn Heijmans: ‘Wij zijn een inkoopcombinatie, die het inkoopvolume van klanten bundelt. We kunnen daardoor lagere prijzen realiseren. Voor de levering van juridische diensten aan onze klanten zijn wij in gesprek met AKD Prinsen Van Wijmen. Het overleg hierover loopt nog.’

Herbert Brinkman van AKD: ‘Wij hebben de intentie om tot een soort raamovereenkomst te komen. Daarbij proberen wij een onderscheid te maken tussen gespecialiseerde *high end*-diensten en *commodities*, met verschillende tarieven. Zo zouden wij voor *commodities* bijvoorbeeld een vast bedrag kunnen afspreken.’

Er zijn tegenwoordig wel meer klanten die kritisch kijken naar de kosten van juridisch advies. Brinkman: ‘Maar dat hoeft niet per se te leiden tot een ander tarief. De kritische houding heeft niet per definitie met kosten te maken. De prijs-kwaliteitsverhouding moet goed zijn en de facturering duidelijk. Er is veel meer te bedenken dan alleen uurtje-factuurtje.’

In het oosten des lands merkt Fons Spliet (van De Jonge Peters R Emmelink; hij zit zelf in Zutphen) weinig van scherper inkopende cliënten. De verklaring ziet hij in de lagere tarieven: ‘Die kunnen gemiddeld € 100 tot € 200 lager liggen dan bij de grote kantoren in het westen.’

Gaat er van de kritische houding van de cliënt nu een prikkel uit om efficiënter te werken?

Herbert Brinkman: ‘Ja en nee. Je moet de hele dag bezig zijn met efficiënter werken. De cliënt wil altijd waar voor zijn geld.’

Van bureau naar kantoor

Ruim een jaar geleden werden de Bureaus Rechtshulp opgeheven, en deels omgevormd tot het Juridisch Loket. Medewerkers van de bureaus konden ervoor kiezen de bestaande organisatie om te bouwen tot een advocatenkantoor. (Zie voor een gesprek met de commissie die dit bedacht elders in dit nummer.) Sommige medewerkers beleven een culturomslag: 'De medewerkers dachten veel vanuit de cliënt en minder vanuit het bedrijfsbelang'. Anderen zeggen dat ze altijd al bedrijfsmatig werkten: 'We doen ons werk al dertig jaar, waarom dan die zware eisen aan een ondernemingsplan?'

Michel Knapen, journalist

De Bureaus Rechtshulp zijn in bijna alle plaatsen omgevormd tot een advocatenkantoor. Volgens Peter van den Biggelaar van de Raad voor Rechtsbijstand is dat het geval in twintig steden. Alleen Groningen en Assen zijn nog niet zo ver. 'Die komen zeker nog tot stand, maar wat later', reageert Van den Biggelaar.

De transitie is wel voltooid in Alkmaar en in Leeuwarden. Daar zijn de voormalige Bureaus Rechtshulp inmiddels middelgrote advocatenkantoren geworden. Zo telt Noord West Advocaten (Alkmaar) zestien advocaten en veertien ondersteunende krachten, en werken er bij Rechtshulp Noord Advocaten (Leeuwarden) veertien advocaten. Die omvormingen zijn echter niet zonder slag of stoot totstandgekomen.

Neem de situatie in Noord-Holland. Het Bureau te Alkmaar mag dan wel een advocatenkantoor zijn geworden, in Haarlem en Zaan-dam is dat niet op eigen kracht gelukt. Inmiddels heeft 'Alkmaar' het personeel en panden van die twee plaatsen overgenomen. Op 1 oktober 2005 is het nieuwe kantoor geopend.

Met name de Orde in Haarlem bood enige weerstand, zegt bestuursvoorzitter Jaap Burgers. Zo werden er kritische vragen gesteld over de naam van het kantoor. De Orde was bezorgd voor verwarring onder cliënten, die zich zouden afvragen of ze te maken hebben met een Bureau Rechtshulp of een advocatenkantoor. Burgers: 'We wilden het woord "rechtshulp"

behouden. Toen dat onoverkomelijk bleek, hebben we die wens opgegeven.'

Ook de locatie was een punt van discussie, omdat er in twee arrondissementen zou worden gewerkt. Verder waren er vragen over het bedrijfsplan en de invulling van het bestuur. Burgers: 'Het Bureau Rechtshulp had een goede directeur en een bestuur op afstand, voornamelijk bestaande uit niet-advocaten. Het bestuur van het kantoor moet op grond van de regelgeving van de Orde echter uit advocaten bestaan. Toen dat was gerealiseerd, was er geen plaats meer voor de directeur.'

Over al deze zaken was Haarlem strikter dan Alkmaar, maar het nodige overleg heeft veel kou uit de lucht gehaald. Burgers: 'Zo hebben we geen gedoe gehad over buitenpatronen. In Alkmaar werkt een aantal advocaten zonder stageverklaring. Zelf heb ik drie – gevorderde – stagiaires, één meer dan eigenlijk is toegestaan. Tot voor kort was er zelfs een buitenpatroon met vier stagiaires. Daar was men heel soepel in.'

CULTUURVERANDERING

De eigen organisatie op poten krijgen was een ander verhaal. Er was nieuwe software nodig en nieuwe databanken moesten worden aangelegd. 'Je moet als advocatenkantoor een stevige financiële administratie voeren. We kregen te maken met nieuwe onderwerpen, zoals de aanvraagprocedure rond toevoegingen, voorschotregelingen en debiteurenbeheer', zegt Burgers. Verder moesten, om een auditverklaring te kunnen krijgen, alle kantoorprocedures over termijnbewaking en postverwerking, werkoverleg en dergelijke worden aangescherpt en vastgelegd. Inmiddels is duidelijk dat de auditverklaring voor alle drie de vestigingen zal worden afgegeven.

De omvorming van het Bureau naar een advocatenkantoor had vooral consequenties voor

'Voorheen waren we met één hand op de rug gebonden en nu is deze ook vrij'

Bureau Rechtshulp Den Haag (2003) werd Advocatenkantoor Torenstraat (2006)

de mensen die er werken en werkten. 'Het was in de periode rond de omvorming een tijdlang onrustig. Er waren mensen die weggingen naar het Juridisch Loket en anderen die bleven, maar wel in een nieuwe organisatie. De medewerkers komen grotendeels uit een veilig, gesubsidieerd nest en moeten nu meer bedrijfsmatig gaan werken. Dat brengt meer risico's mee. Niet iedereen krijg je dan even gemakkelijk mee.'

De cultuurverandering was dan ook het meest opvallende, aldus Jaap Burgers. 'Bedrijfsmatig denken kun je niet zomaar in een cursus leren. Je moet veel met mensen praten: wat zijn de gevolgen als je zo en zo handelt? De medewerkers dachten veel vanuit de cliënt en minder vanuit het bedrijfsbelang. Daarin moet de juiste balans gevonden worden. Met die omschakeling zijn we nog steeds bezig en we lopen er nog bijna dagelijks tegenaan.'

Dat anders denken geldt ook voor secretariaat. 'Liep in de bureauperiode een klant binnen, dan werd die niet altijd direct tegemoet getreden. Die omgang met cliënten moet anders. Cliënten verwachten nu een andere houding, zeker als ze een eigen bijdrage of een uurtarief betalen.'

Wat niet is veranderd, is de markt. Noord West Advocaten bedient nog steeds de 'onderkant', dus veel particulieren met lage inkomens. Op de rechtsgebieden huur, sociale zekerheid en arbeid bestaat weinig concurrentie en het kantoor heeft dan ook geen weerstand ondervonden van bestaande kantoren. Wel richt Noord West zich inmiddels ook op familierecht en zijn er plannen om ook strafrecht te gaan doen.

TRAAGHEID

Een vergelijkbare ontwikkeling maakten de drie vestigingen in het noorden van het land mee. Assen en Groningen zitten nog midden in de omvorming, het voormalige Bureau Rechts-hulp Leeuwarden is nu een advocatenkantoor, genaamd Rechtshulp Noord Advocaten. Ook Leeuwarden wilde de naam 'Rechtshulp' behouden maar plaatste er wel 'Advocaten' achter. 'De lokale Orde had hiertegen geen bezwaar en ook Algemene Raad vond het niet misleidend', zegt directeur Ad Speksnijder. Het kantoor is, net als het Bureau, een stichting.

Echt soepel is de transitie niet verlopen, en Speksnijder kan daarvoor ook wel begrip opbrengen. 'Het is nu eenmaal een lastig proces. Ook de Raad voor Rechtsbijstand doet dit voor het eerst. De Raad zag ons als een verlengstuk van de overheid en legde ons dus veel beperkingen op. In zo'n proces ontstaan rare kari-

katuren: we zouden als advocatenkantoor met subsidie in het zadel zijn geholpen. We moeten nu dat beeld weg zien te krijgen.'

Ook heeft hij moeite met de traagheid van de gang van zaken. 'Er waren moeizame discussies, bijvoorbeeld over het ondernemingsplan. We doen ons werk al dertig jaar, er ontstaat dus geen *nieuw* advocatenkantoor. Waarom dan die zware eisen aan een ondernemingsplan?' Maar ook deze weerstand van de orde om een 'nieuw' advocatenkantoor te accepteren, kan Speksnijder billijken. De Orde moet toch kritisch bekijken of zo'n groot kantoor wel levensvatbaar is. Het ondernemingsplan is na een langdurige discussie geaccepteerd.

Volgens Speksnijder heeft de Orde zich in eerste instantie verzet tegen de inschrijving van Rechtshulp Noord Advocaten, maar uiteindelijk zijn de advocaten – in oktober – beëdigd, ook al was er geen binnenpatroon. 'We waren dus aangewezen op buitenpatronen. Maar we waren feitelijk al lang gevestigd en we wilden niet meer dan de bestaande situatie voortzetten. Ook die eis, om onze mensen een tijdlang elders onder te brengen, vonden we onredelijk zwaar. Als onze advocaten maandenlang op het kantoor van een buitenpatroon moesten werken, waren ze niet beschikbaar voor het eigen kantoor. Uiteindelijk is dat dan ook niet doorgegaan. In goed overleg is er een uitzon-

dering op de regel gemaakt. Wel moeten onze mensen de Orde-opleidingen volgen. We missen zo toch veel arbeidskrachten. Dat is een grote handicap.'

MOTIVATIE

Intern is er echter niet zo veel veranderd. Bedrijfsmatig werken, zegt Speksnijder, dat deden we vroeger ook al. 'Nu luistert het wat nauwer, maar er was geen sprake van een cultuuromslag. Prettig is wel dat we nu op alle rechtsgebieden kunnen functioneren en dat iedereen advocaat is. Er zijn geen beperkingen meer in zaken die we behandelen en dat heeft een positief effect gehad op betrokkenheid en motivatie. Voorheen waren we toch met één hand op de rug gebonden en nu is deze ook vrij.'

Achteraf, reageert Ad Speksnijder, had men veel eerder met deze transitie moeten beginnen. 'Dat had dan ook eerder geleid tot meer betrokkenheid bij iedereen. De weerstand van de Orde was achteraf gezien koudwatervrees. Het moest er toch een keer van komen.'

Bemanning 'Posthumus II' begin april bekend

De Commissie Evaluatie afgesloten strafzaken is begonnen. Welke oud-advocaten en wetenschappers zich gaan inzetten voor de Commissie, maakt het Openbaar Ministerie begin april bekend. Wel is duidelijk dat advocaat-hoogleraar Theo de Roos (nu al) en hoogleraar strafrecht Cyriel Fijnaut (vanaf komend najaar) beschikbaar zijn voor de commissie.

Advocaten vragen zich af waarom zij geen zaken mogen aanbrengen bij de commissie, terwijl 'professioneel bij de zaak betrokken functionarissen (politieambtenaren, OM'ers, medewerkers van het NFI) en wetenschappers, die de zaak geanalyseerd hebben en daaraan een (wetenschappelijke) publicatie hebben gewijd, dat wel mogen.

Theo de Roos, die het OM adviseerde over

'Posthumus-II', kan zich wel vinden in de aangevoerde reden dat er naast de gang naar de rechter geen alternatieve rechtsgang moet komen. Maar advocaat Mark Oosterveen (Rotterdam) vindt de beperking 'kunstmatig en onnodig'. Een professioneel advocaat zal volgens hem niet lichtvaardig naar de commissie stappen als een zaak onherroepelijk is. Bovendien is er geen sprake van een nieuwe rechtsgang als het gaat om manco's die pas na afsluiting van de zaak aan het licht zijn getreden. Oosterveen vindt het onnodig en onwenselijk dat een advocaat zich moet wenden tot een betrokken functionaris of wetenschapper. Als het eenvoudig is om een wetenschapper enthousiast te krijgen, werkt de drempel niet. En wanneer de beperking een barrière blijkt, sluit de commis-

sie zich volgens hem te veel af voor een 'goede en waardevolle bron' van informatie over mogelijke manco's.

Advocaat-hoogleraar Stijn Franken (Amsterdam) is het met Oosterveen eens en wijst op de Engelse Criminal Cases Review Commission, waar verdachten en advocaten wél kunnen aankloppen. Die commissie is er mede gekomen om het vertrouwen in de strafrechtspraak te herstellen. Als dat ook het doel is van de Commissie Posthumus II, ziet Franken niet in waarom advocaten worden uitgesloten.

Annelies Röttgering van de Nederlandse Vereniging van Strafrecht Advocaten: 'Waarom mag de vervolgende instantie het wel en de verdediging niet? Advocaten kennen de manco's van het dossier het best.' (LVA)

Anton van Kalmthout:**'De rechtsstaat geldt blijkbaar alleen voor Nederlanders, vreemdelingen mogen het met de karige restjes doen'***Leon Heuts, journalist*

Anton van Kalmthout, hoogleraar vreemdelingenrecht en strafrecht aan de Universiteit van Tilburg, moet zichzelf vaak verdedigen. En niet alleen tegenover mensen van de IND, ambtenaren van het ministerie van Vreemdelingenzaken, of tegen wie dan ook die te maken heeft met het uitzettingsbeleid. Dat die hem zien als een vervelende sta-in-de-weg, begrijpt hij wel. Maar hij merkt dat hij zich ook – en steeds vaker – moet verdedigen tegen anderen, die *niets* te maken hebben met het uitzettingsbeleid. Mensen die hij zomaar spreekt: collega's, kennissen, journalisten. 'Waarom neem je het op voor vreemdelingen en illegalen? Waarom wijs je op rechtsregels, internationale afspraken et cetera? Uiteindelijk gaat het er toch om dat ze worden uitgezet?'

Van Kalmthout: 'Dit zullen advocaten van uitgeprocedeerde asielzoekers, maar ook hulpverleners, wel herkennen. Mensen reageren negatief, omdat je het opneemt voor mensen die nu "eenmaal toch weg moeten". Het gaat zelfs vaak verder dan negatieve reacties. Soms is er sprake van regelrechte criminalisering.'

Eigenlijk gaat dit gesprek over de toetreding van Van Kalmthout tot het Committee for the Prevention of Torture (CPT), de commissie die valt onder de Raad van Europa, en die er op moet toezien dat in landen die lid zijn van de Raad een detentiebeleid wordt gevoerd dat niet uitmondt in marteling, of een wrede en mensonterende behandeling – conform art. 3 EVRM. Maar Van Kalmthout is verontwaardigd. Een dag eerder werd hij geïnterviewd door het tv-programma *Netwerk*, over de zoveelste twijfelachtige handeling van de IND en minister Verdonk. Een Syrische regeringsdelegatie voerde half februari gesprekken in Nederland met Syriërs die het land moeten verlaten. De vordering tot een gesprek met de IND bleek in feite een misleidende manoeuvre om de vreemdelingen te dwingen met een Syrische delegatie te praten. Volgens Verdonk bestond de delegatie uit immigratiedeskundigen, maar Amnesty International en de Franse

mensenrechtenorganisatie Synatic stellen dat het door de overheid gestuurde agenten zijn die moesten achterhalen waarom de Syriërs zijn gevlucht – met alle gevaren van dien.

Van Kalmthout: 'Helaas zullen we nooit weten wat de aard van de gesprekken was, want er was niemand bij. Zelfs de IND werd gesommeerd de kamer te verlaten. We laten op dat moment dus toe dat Syrische vluchtelingen zonder enige vorm van rechtsbijstand worden verhoord door een delegatie van de Syrische regering. Syrië! Het doet er niet eens toe of de claim van Synatic waar is; je laat geen vluch-

Foto Eric van der Burgt

'Er ontstaat een juridisch niemandsland, waar rechten nog nauwelijks méér omvatten dan het recht in leven te blijven'

telingen alleen met een delegatie uit een land waar gemarteld wordt. Niemand weet nu wat de aard van de gesprekken was: gingen ze over immigratie, of over strafvordering? Maar het meest schrijnende is het gevoel van *déjà vu*. Na de Congo-zaak, waarbij gevoelige informatie blijkt te zijn doorgespeeld aan de Congolese geheime dienst, kwam de commissie-Havermans met een aantal aanbevelingen om dit te voorkomen. Die aanbevelingen zijn in de wind geslagen. Daaruit spreekt minachting: blijkbaar is het verkrijgen van laissez passers, waarmee uitgeprocedeerde asielzoekers kunnen terugkeren naar het land van herkomst, belangrijker dan elementaire rechten.'

Maar goed, eigenlijk ging dit gesprek over CPT – een andere kwestie, zij het ook weer niet zo heel erg anders. Het CPT controleert het detentiebeleid door middel van bezoeken. Ieder land, van de in totaal 46 landen die zijn aangesloten bij de Raad van Europa, wordt regulier één keer in de vier jaar bezocht, door een commissie die bestaat uit juridische hoogleraren, psychiaters, artsen, tolken, experts die het land kennen, et cetera.

Van Kalmthout: 'De commissie geeft in het land zelf aan welke detentiecentra en psychiatrische inrichtingen het wil bezoeken. Het land mag dit niet weigeren. Ter plekke wordt onderzocht of er sprake is van marteling, mensonwaardige of vernederende behandeling. Uiteindelijk leidt dit tot een rapport met daarin forse aanbevelingen. Dat kan later worden gevolgd door een ad-hocbezoek, om te controleren of die aanbevelingen zijn opgevolgd. Ook een onverwacht spoedbezoek – bij alarmerende berichten over de omstandigheden van gedetineerden – is mogelijk. Mocht een land de aanbevelingen in de wind slaan, of bezoek aan een gevangenis of psychiatrisch ziekenhuis weigeren, kunnen er sancties volgen. Het CPT kan er voor kiezen een publiek statement te maken. In het uiterste geval kan het land worden uitgesloten van de Raad van Europa.'

Volgend jaar is Nederland aan de beurt voor een bezoek, en vreemdelingenbewaring heeft in alle landen tegenwoordig de bijzondere >

➤ aandacht van het CPT. Van Kalmthout: ‘Asieladvocaten kunnen daar een belangrijke rol in spelen. Neem nu de omstreden detentieboten. De vreemdelingenrechter oordeelde onlangs dat de boten en het regiem ongeschikt zijn voor een langer verblijf. Verdonk legde de uitspraak voor aan de Raad van State, en die liet weten dat de problemen weliswaar groot kunnen zijn, maar dat het niet aan de vreemdelingenrechter is om daar uitspraak over te doen. Wat kan een advocaat doen, als er in Nederland geen toetsende instantie meer is? Eén manier is de rechtsgang naar het Europees Hof, dat het beleid kan toetsen aan het EVRM. De rapporten van het CPT spelen daarbij een steeds belangrijker rol. Maar daarnaast kunnen advocaten ook het CPT deelachtig maken van hun kennis. Het is een weg die bij advocaten niet zo bekend is; logisch, want die is minder direct dan procederen. Maar dat wil niet zeggen dat het zinloos is. Het CPT verzamelt langs velerlei wegen zijn informatie, ook via advocaten en anderen die werken met gedetineerden. Het CPT is weliswaar geen juridisch orgaan, en kan ook niet ingaan op individuele gevallen. Maar van de bezoeken van het CPT gaat wel degelijk een preventieve werking uit, en informatie van advocaten kan helpen een beeld te vormen van het detentiebeleid. Een brief schrijven naar Straatsburg, waar het CPT is gevestigd, kan heel nuttig zijn.’

‘Informatie van advocaten kan helpen een beeld te vormen van het detentiebeleid’

Van Kalmthout: ‘Ik maak me ernstige zorgen over die detentieboten. Het is al dubieus dat de vreemdelingenbewaring een gevangenisregiem kent, zeker nu het regiem van de strafrechtelijke detentie stapsgewijs wordt versoberd. Recreatie en educatie zijn bijvoorbeeld nagenoeg afgeschaft. Het grootste deel van de dag zitten gedetineerden, en dus ook vreemdelingen in vreemdelingenbewaring, achter de deur; terwijl niets gedaan wordt aan terugkeeractiviteiten. En dat terwijl “illegaal zijn” niet valt onder de strafwet. En ja, dit heeft wel degelijk alles te maken met de Syrische vluchteling die alleen wordt gelaten met een schimmige Syrische delegatie. De rechtsstaat geldt blijkbaar alleen voor Nederlanders, en vreemdelingen mogen het met de karige restjes doen. Door alle verschuivingen ontstaat een juridisch niemandsland, waar rechten nog nauwelijks méér omvatten dan het recht in leven te blijven.’

de rechtswetenschap vindt

HERSTEL INTERVIEW ENGELSE SMAADWETGEVING

In het vorige nummer is van het interview van Patrick van IJzendoorn met jurist-uitgever Martin Rynja (p. 161), vlak voor het eind, helaas de volgende, vet gezette passage weggevallen:

... een gerucht makend boek over frauduleuze praktijken bij de veilinghuizen Sotheby's en Christie's. “Dat bleek uiteindelijk te gaan om een foutje in de aristocratische titelatuur,” lacht Rynja. ‘Ik weet trouwens niet of het verstandig was dit boek uit te ge-

AGENDA

Oproep NIOD ex-gevangenen Natzweiler

Het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) doet hierbij een oproep aan (nabestaanden van) ex-gevangenen van het kamp Natzweiler om informatie te verschaffen over hun oorlogservaringen in het algemeen en over hun ervaringen in Natzweiler in het bijzonder. In november 2005 vond de officiële opening van de nieuwe tentoonstelling in Natzweiler plaats. Het onderzoek naar de Nederlandse gevangenen van dit kamp dat hieraan voorafging, werd in opdracht van de Stichting Vriendenkring oud-Natzweilers uitgevoerd door mevr. dr.

Hinke Piersma. Thans werkt zij aan een boek over de ervaringen van Nederlandse gevangenen in Natzweiler. Uiteraard is daarbij informatie van betrokkenen van onschatbare waarde. Relevant documentatiemateriaal (brieven, dagboeken, krantenknipsels, foto's, processtukken, etcetera) dat betrekking heeft op de gehele oorlogsperiode is ook zeer welkom. Reacties kunnen worden gericht aan het NIOD, t.a.v. mevr. dr. Hinke Piersma, Herengracht 380, 1016 CJ Amsterdam, e-mail: h.piersma@niod.nl, tel.: 020-523 38 00.

Transparantie in de farmacie

Op vrijdagmiddag 12 mei a.s. organiseert de Vereniging Farmacie en Recht in Den Haag een rondetafelbijeenkomst over transparantie, openbaarheid en vertrouwelijkheid in het kader van geneesmiddelenregistratie, geneesmiddelenonderzoek en geneesmiddelenbewaking. Gaan de huidige transparantiemaatregelen te ver of juist nog niet ver genoeg? De dagvoorzitter is prof. mr. B.M.J. Van der Meulen, Hoogleraar Recht en Bestuur, Wagenin-

gen Universiteit. Het discussiepanel zal bestaan uit vertegenwoordigers van het College ter beoordeling van geneesmiddelen, de farmaceutische industrie, de medische wetenschap, de politiek en de advocatuur. De bijeenkomst is na aanmelding vrij toegankelijk. Aanmelden kan via: www.vfenr.nl of via rondetafel@vfenr.nl. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met mevr. mr. H.W. de Weijs (tel.: 020-577 16 83) of mr. A.W.G. Artz (tel.: 010-244 43 44).

ven. Er werden nogal wat reputaties aangetast en de auteur had eerder een boek geschreven over Versace dat zo smadelijk was dat het zelfs in de Verenigde Staten niet kon worden uitgegeven.’ Het unieke van de Britse libel is dat de bewijslast bij de gedaagde partij ligt. ‘Als een journalist schrijft “Ik zat gisterenavond te dineren en iemand zei dat Pietje dit en dat heeft gedaan”, kan Pietje naar de rechter stappen en van de journalist eisen dat hij zijn “aantijging” bewijst.

AGENDA

Cross Border Criminal Defence

De European Criminal Bar Association (ECBA) organiseert op 28 en 29 april een conferentie in Edinburgh, Schotland, onder de titel 'Cross Border Criminal Defence', over de ontwikkelingen in het Europese strafrecht. Voor het programma, algemene informatie en registratie kunt u terecht op www.ecba.org, of u kunt contact opnemen met secretariat@ecba.org.

Challenges of becoming international

Op 28 en 29 april vindt het tweede AIJA North Sea Festival plaats in Antwerpen, getiteld 'The challenges of becoming international'. Aan bod komen de specifieke problemen (en oplossingen hiervoor) waar bedrijven die willen uitbreiden naar het buitenland tegenaan lopen. Sprekers komen uit het bedrijfsleven (management/bedrijfsjuristen), en dan met name uit de landen Groot-Brittannië, België, Nederland en Duitsland. De Nederlandse Consul in Antwerpen zal spreken over de politieke en economische facetten van de handel tussen de Noordzee-landen. Het seminar richt zich vooral op (jonge) bedrijfsjuristen; andere juristen uit andere landen zijn tevens welkom. Voor meer informatie zie: www.aija.org

Extra Collegevergadering over strategie

'En dan hollen wij achter de feiten aan'

Jan Pieter Nepveu, journalist

Achttien van de negentien lokale dekens meenden dat de Algemene Raad zonder overleg standpunten had ingenomen bij de Commissie Advocatuur. Op hun verzoek werd een extra vergadering van het College van Afgevaardigden bijeengeroepen: op 10 maart jl. werd er in Utrecht vooral bijgepraat.

Voorafgaand aan de eigenlijke vergadering geeft algemeen deken Els Unger een toelichting op haar omstreden optreden onlangs in de media. Ze heeft zich publiekelijk laten ontvallen dat ons land honderd tot tweehonderd foute advocaten telt en dat alle dekens er zo een paar kunnen opnoemen. 'Ik had misschien voorzichtiger moeten zijn in mijn woordkeuze maar het woord "foute" advocaten is niet van mij,' zegt Unger. Wel heb ik het gehad over advocaten die disfunctioneren en die niet thuishoren in onze beroepsgroep.' Ungers boodschap – de Orde treedt hard op om de integriteit van de beroepsgroep te bewaken – is niettemin overgekomen. Tenminste, er verschijnen voortdurend berichten over een centraal tuchtrechtbureau ter ondersteuning van de dekens bij klachtenbehandeling. En dat is nou juist weer een idee dat de dekens niet zint. (Wat ze ook schreven in hun brief, van 21 december jl., mede aanleiding voor deze extra vergadering.) Bert Bouma (Algeme-

ne Raad) over dat bureau: 'In elk geval hoeft het er voorlopig niet te komen' en komt het er toch, dan zal het 'slechts een ondersteunende rol' krijgen, benadrukt Bouma.

De eigenlijke agenda bevat slechts één punt: de advisering door de Algemene Raad aan de Commissie Advocatuur. De diverse onderwerpen worden stuk voor stuk doorgenomen. Unger herhaalt maar weer eens dat de *position paper* geen 'visiedocument' is en dus geen fundamentele beschouwing. De afgevaardigden blijken op bijvoorbeeld een onderwerp als de PBO-status van de Orde, wél een fundamentele visie te wensen. De Orde dreigt volgens hen anders de regie in de discussie te verliezen 'En dan komen we achter de feiten aan te hollen,' aldus Peek (Breda).

Unger meent dat er nog alle ruimte is voor een visiedocument. De Vries (Den Haag) helpt het haar hopen. 'Ons bekruipt toch wel een beetje het gevoel dat we achter de troepen aan gaan lopen.'

Overigens zijn de Algemene Raad en de afgevaardigden het over de PBO-status inhoudelijk met elkaar eens. Het formuleren van een fundamenteel standpunt zal daarom niet te veel moeite kosten. Unger: 'Ik denk dat we het erover eens zijn dat als het over de zelfregulering gaat, over de positie van de Orde als PBO, dat daar niet aan valt te tornen. Dus wij willen er wel over praten, maar ons standpunt is rotsvast.'

Unger is met name beducht voor de invloed van de rechtsbijstandverzekeraars in de Tweede Kamer. 'Een goed geoliede lobby waar veel geld in wordt gestopt'. Want niet de Commissie Advocatuur zal het lot van de advocatuur bepalen, maar het parlement. Een onwrikbaar neen is wél wat de achttien dekens in de dekenbrief min of meer hebben bepleit, gesteund door afgevaardigden. 'Recht de rug, het procesmonopolie is een groot goed. Sluit de rijen en ga er gewoon voor,' aldus Ubbink (Almelo).

Unger op haar beurt krijgt bijval uit Amsterdam, dat als enige de kritische dekenbrief niet ondertekend heeft. Van Regteren Altena (Amsterdam) acht het overtuigender en strategischer wanneer iemand anders in plaats van de Orde roept dat de advocatuur het procesmonopolie moet behouden. We vinden het gevaarlijk je te presenteren als een volstrekte *closed shop*, die geen mensen van buiten duldt.' Amsterdam heeft in de dekenbrief vooral een herhaling gelezen van standpunten die tijdens de vorige Collegevergadering ook al waren verwoord.

Hardop laat niemand zich uit over het nut van deze extra Collegevergadering, maar na afloop kun je je als toehoorder niet aan de indruk onttrekken dat aangetoond moest worden dat binnen de Orde de democratie functioneert en de afgevaardigden het laatste woord hebben. Iets wezenlijks is er niet besloten.

In Memoriam

Ali Hanekroot

1934-2006

Geert Warnaar
en Arthur Baanders
VFAS/IMFO

Op 21 februari 2006 is Ali Hanekroot overleden. Ali is tevens bekend als mr. Leo Hanekroot, advocaat. Ali is binnen de Orde een van de eersten geweest die zijn aangestoken door het vuur dat de eveneens onlangs overleden Jaap Glasz uit Amerika had meegenomen, het vuur van de scheidingsbemiddeling. Ali onderging het sterven als het leven. Vol liefde, vol aandacht, intens, tot aan de allerlaatste dag, en vooral samen met anderen. Ali was veel, hij was allereerst advocaat. Hij was lid van de

Raad van Toezicht in Rotterdam. En hij was grondlegger van de Beroepsopleiding Advocatuur. Hij was namelijk initiator van de voorlopers daarvan (de ESB, Experimentele Stagebegeleiding, en de BOAP, Basisopleiding Advocatenpraktijk). In 1984 adviseerde hij samen met Taco Sterk de Jaarvergadering van de Nederlandse Orde van Advocaten om een verplichte beroepsopleiding voor beginnende advocaten in te stellen. Na een wetswijziging is dit advies overgenomen en in 1989 is de verplichte Beroepsopleiding van start gegaan.

Ali was bovenal initiator voor scheidingsbemiddeling in Nederland. Hij speelde jarenlang een inspirerende rol binnen de Orde, de VFAS en de mediationwereld, niet alleen als docent maar ook als mediator.

Ali heeft kort voor zijn dood zijn inzichten over mediation, echtscheidingsbemiddeling en advocaten met ons gedeeld: 'Liefde is het hart van de mediation. Zonder liefde voor de mensen, het proces waarin ze zitten, is er geen aandacht, geen échte aandacht voor die mensen, en zonder echte aandacht nemen mensen niets van de mediator aan en zullen ze hun gedrag niet veranderen. Mensen komen voor aandacht. Krijgen ze die, dan krijgen zij die ook weer voor elkaar. Aandacht geef je door ze jouw hart te laten zien. Durf dat, durf je hart te laten zien aan de mensen. Je zult zien dat er wat gaat gebeuren.'

Wij zullen hem missen.

Pakistaanse advocaat met dood bedreigd

De Pakistaanse advocaat Parvez Aslam Choudhry, voorzitter van *Legal Aid for Destitute and Settlement* wordt met de dood bedreigd. Zijn organisatie zet zich in voor arme gedetineerden en verzet zich bovendien tegen discriminerende wetten in Pakistan, in het bijzonder wetten met betrekking tot godslastering. Deze wetten hebben tot doel de islam te beschermen, maar zijn betrekkelijk vaag en worden veelal aangewend door de autoriteiten om religieuze minderheden dwars te zitten en te vervolgen. De belangrijkste aanleiding tot de bedreigingen jegens Parvez is dat hij een christen, Younis Masih, verdedigt die beschuldigd wordt van godslastering, en hiervoor de doodstraf opgelegd kan krijgen. Naar alle waarschijnlijkheid zijn de aantijgingen tegen Younis niet terecht. De bedreigingen van Parvez begonnen tegelijkertijd met de start van het proces van Younis.

Niet alleen is Parvez bedreigd buiten de rechtszaal, ook ontvangt hij doodsbedreigingen per telefoon. Zolang hij de verdediging van Younis niet naast zich neer legt, zou zijn leven in gevaar zijn. Ook zijn familieleden worden bedreigd. Eind januari toen Parvez op weg was Younis in de gevangenis op te zoeken, reed een busje op zijn auto in. Parvez liep hierdoor lichte verwondingen op. Sommige mannen kwamen zelfs uit het busje om op hem in te slaan, om weer te verdwijnen toen vrienden van Parvez hem te hulp schoten.

Het is niet de eerste keer dat Parvez bedreigd wordt in verband met zijn werk tegen de godslasteringswetten. Dit gebeurde ook in 2003 toen hij eveneens een verdachte van dit delict verdedigde. De Stichting Advocaten voor Advocaten roept u op een brief te sturen aan de Pakistaanse autoriteiten om hen dringend te verzoeken om Parvez te beschermen en er alles aan te doen dat hij zijn werk als advocaat ongehinderd voort kan zetten. Dit is hun plicht volgens de *UN Basic Principles on the Role of Lawyers* (1990).

Raadpleeg voor meer informatie, zoals adressen van Pakistaanse autoriteiten en een voorbeeldbrief, <http://www.idhae.org/idhae-uk-index2.htm>. Wilt u deelnemen aan brievenacties van Stichting Advocaten voor Advocaten, stuur dan een e-mail naar info@advocatenvooradvocaten.nl of surf naar www.advocatenvooradvocaten.nl voor meer informatie. Uw donaties blijven welkom op ABN-bankrek. nr. 489 938 655, ten name van Stichting Advocaten voor Advocaten, Amsterdam.

(advertentie)

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU

Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Controle werkzaamheden
- Fraude / Bedrijfsdiefstal
- Alimentatiezaken
- Handelsinformatie
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl

Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

BENOEMD TOT RIDDER IN DE ORDE VAN ADVOCATEN,
WEGENS TWINTIG JAAR TROUWE DIENST,
MR WILLEM VAN MANEN.

FLORIS TILANUS, '06

ING is een internationaal opererende financiële instelling. Wereldwijd zijn zo'n 115.000 medewerkers actief op het gebied van bankieren, verzekeren en vermogensbeheer. 33.000 van hen werken in Nederland bij bekende merken als Nationale-Nederlanden, de Postbank, de ING Bank en RVS. De veelzijdigheid van ING staat garant voor een grote diversiteit aan mensen, functies en loopbaanmogelijkheden. Maar hoe veelzijdig ING ook is, alle medewerkers hebben wel een aantal eigenschappen gemeen: ze zijn proactief, klantgericht, oprecht en open. Spreek dit jou aan? Ontdek dan je mogelijkheden bij ING.

Juristen

Transactiejurist

Als transactiejurist werk je in dealteams nauw samen met de commerciële afdelingen. Je werkterrein omvat:

- gesyndiceerde (cross-border-)transacties op het gebied van structured en corporate finance en restructuring;
- het doeltreffend adviseren en onderhandelen over deze complexe financieringen;
- het aansturen van externe adviseurs.

De eisen

Als beginnend transactiejurist is minimaal twee jaar juridische ervaring op dit werkterrein vereist; als ervaren transactiejurist minimaal vier. Daarnaast:

- heb je een goede beheersing van de Engelse taal in woord en geschrift;
- ben je vakkundig, flexibel, stressbestendig en bezit je een 'hands-on' mentaliteit;
- ben je een echte teamspeler met zowel een klant- als servicegerichte instelling.

(Staf)jurist

Als pragmatisch ingestelde (staf)jurist zorg je voor het bijhouden en signaleren van relevante wetgeving, jurisprudentie en literatuur op het gebied van bank-, vennootschaps- en faillissementsrecht. Daarnaast:

- vervul je een spilfunctie bij het bepalen van het juridische beleid;
- houd je standaarddocumentatie up-to-date;
- ben je verantwoordelijk voor het mede ontwikkelen van nieuwe producten;
- verzorg je interne en externe opleidingen.

De eisen

Als (staf)jurist heb je minimaal vier jaar ervaring binnen één of meer vakgebieden. Daarnaast:

- ben je vakkundig, flexibel, stressbestendig en bezit je een 'hands-on' mentaliteit;
- ben je een echte teamspeler met zowel een klant- als servicegerichte instelling.

Waar ga je werken?

Je komt te werken op de afdeling Wholesale Banking Legal, locatie Amsterdam, die wegens uitbreiding op zoek is naar nieuwe collega's. De afdeling is onderdeel van de ING-businessline Wholesale Banking, die wereldwijd bankdiensten voor de zakelijke markt verzorgt. Op de afdeling werken ongeveer 35 juristen, verdeeld in vier teams.

Wat bieden wij?

Wij bieden je een boeiende fulltime functie voor onbepaalde tijd in een open organisatie waar persoonlijke ontwikkeling vooropstaat. ING biedt volop mogelijkheden. Want werken bij ING betekent werken in een uitdagende en veelzijdige omgeving, met de meeste kans op afwisselend werk. Bovendien kun je rekenen op uitstekende secundaire arbeidsvoorwaarden, zoals:

- een 36- of 40-urige werkweek;
- royale opleidingsbudgetten;
- winstdeling;
- een dertiende maand;
- personeelskortingen op hypotheek en verzekeringen.

Belangstelling?

Solliciteren kan via www.ing.nl/werken, waar je ook meer informatie vindt over werken bij ING. Neem voor meer informatie over de functie van transactiejurist contact op met Arnold Brakel, manager Team Transactions, (020) 652 37 29. Wil je meer weten over de functie van (staf)jurist, bel dan Mieke Dudok van Heel, manager Team Product Development & Policies, (020) 652 32 56. Voor inlichtingen over de sollicitatieprocedure kun je terecht bij Mike Maassen, recruiter, (020) 563 95 61.

Acquisitie naar aanleiding van deze advertentie wordt niet op prijs gesteld.

86e jaargang – 31 maart 2006 – nr. 5
Verschijnt elke drie weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. B. J. Th. Bouma
mr. Y. van Gemerden
mr. A. Groenewoud
dr. L. Hesselink
mr. P. T. C. van Kampen
mr. M. H. J. van Maanen
mr. P. E. P. Nabben
mr. G. J. van Oosten
mr. L. N. J. B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. A. P. Ploeger
mr. L. H. Rammeloo
dr. mr. L. W. M. Wopereis

Uitgever

mr. Serge dos Santos Gomes

Eindredactie

Linus Hesselink

Bureauredactie

Charlotte Helmer

Vormgeving

VILLA Y, Andre Klijsen
Unit-1, Dimitry de Bruin

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Redactionele bijdragen

r.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-441 5226
fax 070-441 5919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Digitaal archief Advocatenblad

www.advocatenorde.nl, voor houders van het (gratis)
Baliencertificaat

Orde van de dag

Gratis abonneren op de wekelijkse nieuwsbrief voor advocaten? Stuur een e-mail naar cnova@reedbusiness.nl met als onderwerp Inschrijven Orde van de dag.

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Steekterweg 80 G, 2407 BH Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460, fax 0172-233017
e-mail: bdmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personelsadvertenties: € 2,15 per mm
bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 6: 7 april 2006
afl. 7: 28 april 2006

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 160 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8,50

Reed Business Information bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen.

Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

Ons imago

Els Unger

Ik hoor advocaten nogal eens zeggen dat ze op feestjes liever niet meer vertellen welk vak ze uitoefenen. Want dan resteert vaak maar één weg: in de verdediging schieten.

‘Ja, als het nodig is verdedig ik een verdachte van verkrachting of terrorisme.’ (...) ‘Ja, ik zal proberen hem vrij te krijgen als er ernstige fouten zijn gemaakt in het opsporingsonderzoek.’ (...) ‘Nee, dat is de prijs die moet worden betaald om ervoor te zorgen dat het proces volgens de afgesproken regels verloopt.’

Die discussies kunnen hoog oplopen, zeker als kort tevoren een gerucht makende zaak de pers heeft gehaald. Je moet er maar zin in hebben, op zo'n feestje.

Daarentegen: de maatschappelijke verontwaardiging over de Schiedammer Parkmoord is groot. Die zaak toont ook voor de andere feestgangers ontegenzeggelijk aan dat er wel degelijk ernstige fouten kunnen worden gemaakt in de opsporing en vervolging. Het zal je maar gebeuren, ettelijke jaren in een cel zitten voor een misdaad die je niet hebt gepleegd. Mogelijk vergelijkbare zaken hebben zich inmiddels aangediend.

Wat intussen blijft irriteren, is dat de maatschappelijke discussie over ons vak zo eenzijdig wordt gevoerd in termen van het strafrecht. Het imago van de advocatuur is voor een belangrijk deel het imago van de strafrechtadvocatuur.

Ook andere vrijberoepsbeoefenaars hebben te kampen met ‘beeldvorming’. De accountants hebben Enron en Ahold, en notarissen zijn onnodige papierschuivers die slapend rijk worden. Deze laatste beroepsgroep poogt wat aan het imago te doen. Onlangs is een nieuwe tv-campagne van start gegaan. ‘Betrouwbare afspraken, de notaris durft er een eed op te doen,’ luidt de slotzin van het spotje.

De notarissen hebben al sinds begin jaren negentig een apart potje voor publiciteitscampagnes. De huidige tv-campagne, enkel te zien op de publieke zenders, kost alles bij elkaar ongeveer een half miljoen euro. Uiteraard is er een nulmeting gedaan, en wordt na verloop van tijd geëvalueerd wat het effect van de campagne is geweest.

Is het weggegooid geld, of zou een dergelijke imagocampagne voor de advocatuur een nuttige investering in de toekomst zijn? Het lijkt een risico: er hoeft zich maar weer één incident met een advocaat voor te doen en de investering gaat in rook op. Vertrouwen komt immers te voet en gaat te paard. Of niet?

Ik wil graag weten hoe u hierover denkt. Laat u de proefballon zwen, of prikt u hem lek? Reageer op vandedeken@advocatenorde.nl. Over de uitkomst wordt gecorrespondeerd.

Kroniek burgerlijk procesrecht 2005

Deel 1

Mr. W. Heemskerk, mr. T.F.E. Tjong
Tjin Tai, mw. mr. W.I. Wisman¹

In dit nummer het eerste deel van het jaarlijks overzicht van de jurisprudentie burgerlijk procesrecht; in het volgende nummer ook nieuwe wetgeving en literatuur.

INHOUD DEEL I

- ▶ **ALGEMENE BEGINSELEN**
 - Toegang tot de rechter
 - Goede procesorde
 - Hoor en wederhoor
 - Onafhankelijkheid en onpartijdigheid
 - Redelijke termijn
- ▶ **ARBITRAGE EN BINDEND ADVIES**
- ▶ **BESLAG**
 - Eis in de hoofdzaak
 - Aansprakelijkheid beslaglegger
 - Opheffing beslag
 - Zekerheidstelling
 - Derdenbeslag
- ▶ **BEWIJS**
 - Bewijslastverdeling: hoofdregel
 - Bewijslastverdeling: andere verdeling
 - bewijslast
 - Bewijsaanbod
 - Waardering bewijs
 - Deskundigenbericht
 - Getuigenbewijs
 - Verschoningsrecht/geheimhouding
 - Voorlopig getuigenverhoor/deskundigenbericht
- ▶ **COMPARITIE VAN PARTIJEN**
- ▶ **COMPETENTIE**
 - Absolute/sectorale competentie
 - Internationale rechtsmacht
- ▶ **DAGVAARDING**
 - Betekening
 - Dagvaarding of verzoekschrift
 - Gebreken en herstelmogelijkheden
 - Inhoud dagvaarding
 - Substantiëringsplicht
- ▶ **EXECUTIE**
 - Schorsing executie
 - Executiegeschil
 - Dwangsom/lijsfdwang
 - Exequatur
- ▶ **EXHIBITIEPLICHT**

INHOUD DEEL II

- ▶ **HUURPROCESRECHT**
- ▶ **INCIDENTEN**
 - Zekerheidstelling
 - Vrijwaring
 - Voeging en tussenkomst
 - Verval van instantie
- ▶ **KORT GEDING**
- ▶ **KOSTEN**
 - Vast recht
 - Proceskosten
 - Buitengerechtigde kosten
- ▶ **MISBRUIK VAN PROCESRECHT**
- ▶ **PARTIJEN**
 - Bevoegdheid
 - Partijaanduiding
 - Exceptio plurium litis consortium
- ▶ **PLEIDOOI**
- ▶ **RECHTSMIDDELEN**
 - Hoger beroep
 - Appellabiliteit*
 - Gebreken en herstel*
 - Tussentijds hoger beroep*
 - Grieven*
 - Devolutieve werking*
 - Varia*
 - Cassatieberoep
 - Tussentijds cassatieberoep*
 - Incidentele vordering schorsing/uitvoerbaarverklaring bij voorraad*
 - Verzet
 - Herroeping
- ▶ **RECHTSMIDDELEN IN VERZOEKSCRIFTPROCEDURES**
- ▶ **SCHADESTAATPROCEDURE**
- ▶ **UITSpraak**
- ▶ **WIJZIGING VAN EIS**
- ▶ **NIEUWE WETGEVING**
- ▶ **LITERAATUUR**

ALGEMENE BEGINSELEN

TOEGANG TOT DE RECHTER

De toegang tot de rechter op grond van artikel 6 lid 1 EVRM gewaarborgd te zijn. Dat brengt onder omstandigheden een verplichting mee om te voorzien in kosteloze rechtsbijstand. Relevante omstandigheden zijn het belang van hetgeen er voor betrokkene(n) op het spel staat, de complexiteit van het toepasselijke recht en de procedure en de mogelijkheden die betrokkene(n) ten dienste staan om zichzelf op een effectieve manier te presenteren. Elk van beide partijen moet een redelijke gelegenheid hebben om haar zaak te presenteren onder voorwaarden die haar niet in een substantieel nadeliger positie plaatsen dan haar tegenstander. Die redelijke gelegenheid ontbrak aan Steel en Morris in de bijzonder omvangrijke en feitelijk en juridisch zeer gecompliceerde civiele smaadprocedure die McDonald's tegen hen startte, nadat zij pamfletten hadden verspreid met, in felle bewoordingen, beschuldigingen van economisch imperialisme, verspilling van grondstoffen, exploitatie van kinderen en uitbuiting van werknemers. Zie EHRM 15 februari 2005, NJ 2006, 39 m.nt. E.J. Dommering (Steel en Morris/Verenigd Koninkrijk).

De tenuitvoerlegging van Straatsburgse arresten is geen sinecure. Na vaststelling van een schending van het EVRM zijn verdragsstaten op grond van artikel 46 EVRM verplicht zich aan die einduitspraak te houden, hetgeen de plicht impliceert om billijke genoegdoening te verlenen en om

¹ De auteurs zijn allen advocaat bij Pels Rijkken & Droogleevers Fortuijn te Den Haag.

maatregelen te nemen die een eind maken aan de schending en die de gevolgen van de schending zoveel mogelijk terugdraaien. Met de praktische uitwerking heeft het EHRM geen bemoeienis. Zo kan het EHRM lidstaten niet verplichten een proces te heropenen of een veroordeling te vernietigen. Indien daartoe niet wordt overgegaan, levert dat op zichzelf geen (nieuwe) schending van artikel 6 lid 1 EVRM op (EHRM 8 juli 2003, *NJ* 2005, 195 m.nt. EAA). Annotator Alkema wijst er in zijn noot terecht op dat het de nationale rechter vrijstaat boven op de aan het nationale recht voorbehouden *restitutio in integrum* nog een extra compensatie toe te kennen en zo de gelaedeerde gunstiger te behandelen dan volgens het EVRM strikt noodzakelijk is.

Artikel 13 EVRM geeft recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel bij schending van de rechten en vrijheden in het EVRM. Deze bepaling gaat echter niet zover dat formele wetgeving voor de nationale rechter moet kunnen worden aangevochten wegens strijdigheid met het EVRM. Zie EHRM 19 juli 2005, *NJB* 2005, nr. 611 (aff. 42) (X/Verenigd Koninkrijk). Voor het Nederlandse monistisch staatsbestel, waarin de wet wel degelijk aan verdragen kan worden getoetst, is de uitspraak uiteraard van minder belang dan voor het Britse dualistische.

GOEDE PROCESORDE

Het is de vraag of een rechterlijk verbod tot geheimhouding van bepaalde gegevens verdergaande beperkingen kan inhouden dan de regeling van de artikelen 27-29

Rv inzake de (beperking van) openbaarheid van zitting en uitspraak mogelijk maakt. Voorzieningenrechter Rechtbank Amsterdam 14 juli 2005, *NJF* 2005, 321 acht dit in strijd met de beginselen van een goede procesorde 'nu uitgangspunt moet zijn dat partijen zich vrijelijk tot de rechter moeten kunnen wenden en hun stellingen moeten kunnen uiteenzetten onder overlegging van bewijsstukken, zoals ook volgt uit artikel 6 EVRM'.

In beginsel kan een verjaringsverweer voor het eerst in appèl gevoerd worden. Toch kan de goede procesorde, in het bijzonder het belang van partijen bij een goed en voortvarend verloop van de procedure, daaraan in de weg staan, aldus Hof Amsterdam 24 maart 2005, *JBPv* 2005, 68 m.nt. S.O.H. Bakkerus. Daarbij nam het Hof in aanmerking dat dit nieuwe fundamentele verjaringsverweer pas in de *tweede* appèlprocedure naar voren werd gebracht.

HOOR EN WEDERHOOR

Het beginsel van hoor en wederhoor brengt mee dat de rechter in een civiele procedure slechts mag beslissen aan de hand van stukken tot kennisneming waarvan en uitlating waarover aan partijen voldoende gelegenheid is gegeven (HR 18 november 2005, *JOL* 2005, 655, rov. 3.5). Daarbij staat het de rechter niet vrij om rechtsgronden en verweren af te leiden uit in het geding gebleken feiten en omstandigheden die door de desbetreffende partij niet aan haar vordering of verweer ten grondslag zijn gelegd (HR 24 juni 2005, *JOL*

2005, 385, rov. 4.5; idem HR 1 oktober 2004, *NJ* 2005, 92).

Het recht op hoor en wederhoor heeft ook consequenties voor de wijze waarop de rechter een verzoek om aanhouding van een mondelinge behandeling dient te beoordelen. Indien de advocaat van een van de partijen of belanghebbenden uitstel verzoekt op grond van plotseling en onverwacht opgekomen omstandigheden die niet in zijn risicosfeer of die van zijn cliënt liggen, terwijl – bijvoorbeeld vanwege de gecompliceerdheid van de zaak – ook niet mag worden verwacht dat de advocaat ervoor zorgdraagt dat zijn taak door een collega wordt waargenomen, dient het verzoek met het oog op het beginsel van hoor en wederhoor gehonoreerd te worden (HR 14 januari 2005, *NJ* 2005, 251, rov. 3.4.2).

Van de in het beginsel van hoor en wederhoor gelegen bescherming kan, ook impliciet, afstand worden gedaan, zo blijkt uit HR 9 september 2005, *RvdW* 2005, 97, rov. 3.3. Het Hof mocht hier uit de proceshouding van partijen afleiden dat zij ermee instemden dat het Hof – in de kortgedingprocedure – mede acht zou slaan op een later nagezonden vonnis – in de bodemprocedure – zonder gelegenheid van partijen om zich over dit laatste vonnis nog nader uit te laten.

ONAFHANKELIJKHEID EN ONPARTIJDIGHEID

De eis van berechting door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht kent een subjectieve kant (de persoonlijke overtuigingen van de rechter) en een objectieve kant (de vraag of twijfel omtrent de onpartijdigheid objectief gerechtvaardigd is). De objectieve onpartijdigheid werd aan de orde gesteld door een Finse vennootschap die haar zaak beslecht zag door een rechterlijk college, waarvan ook een Fins parlementslid als deskundige deel uitmaakte. De vennootschap beriep zich daarbij op de scheiding der machten. In EHRM 22 juni 2004, *NJ* 2005, 114 m.nt. EAA (Pabla Ky/Finland) maakt het Hof echter duidelijk dat het bij de objectieve onpartijdigheid niet gaat om een theoretische rechtsstatelijke benadering. Het Hof neemt in

aanmerking dat op zichzelf niet bezwaarlijk is dat deskundigen zitting hebben in een rechterlijk college. Voorts ontbreken aanwijzingen dat de politieke kleur van het parlementslid de zaak heeft kunnen beïnvloeden. Tot slot heeft het parlementslid geen wetgevende, uitvoerende of adviserende taken uitgevoerd met betrekking tot de feitelijke of juridische aspecten van de zaak.

Ook in EHRM 19 mei 2005, *NJ* 2006, 14 (Steck-Risch c.s./Liechtenstein) ging het om de objectieve onpartijdigheid van (parttime) rechter A, die als lid van het constitutionele hof moest oordelen over een uitspraak van (parttime) rechter B, terwijl beide rechters partner waren in hetzelfde advocatenkantoor, met dien verstande dat zij wel een kantoorruimte deelden maar geen gemeenschappelijk inkomen genereerden. Omdat van bijzonder hechte vriendschap of beroepsmatige, financiële of hiërarchische afhankelijkheid niet is gebleken, ziet het EHRM dit door de vingers. De zaak sneuvelde niettemin op schending van het beginsel van hoor en wederhoor.

REDELIJKE TERMIJN

Partijen hebben op grond van artikel 6 EVRM recht op een behandeling van hun zaak en uitspraak daarin binnen een redelijke termijn (zie ook artikel 20 Rv). Of de termijn redelijk is hangt af van de omstandigheden van het geval, waarbij in het bijzonder belang toekomt aan de complexiteit van de zaak, het gedrag van partijen en van de (rechterlijke) autoriteiten en het belang van partijen bij een spoedige beslissing. Zie bijvoorbeeld EHRM 2 december 2004, *NJ* 2005, 509 m.nt. SW, een geschil over een omgangsregeling, dat gezien het onderwerp volgens het Hof met de nodige voortvarendheid moet worden behandeld. Het Hof constateert evenwel geen schending.

Uit EHRM 9 maart 2004, *NJ* 2005, 13 (Pitkänen/Finland) blijkt dat bij de toetsing aan het vereiste van de redelijke termijn onder omstandigheden acht moet worden geslagen op de gezamenlijke duur van (in casu twee civiele) procedures die volgens het Hof niet los van elkaar kunnen worden gezien.

ARBITRAGE EN BINDEND ADVIES

Tot vóór de hierna te noemen uitspraak was een arbitraal vonnis slechts aantastbaar bij het geheel en al ontbreken van enige motivering (vgl. artikel 1065 lid 1 aanhef en sub d Rv). In HR 9 januari 2004, *NJ* 2005, 190 m.nt. HJS (Nannini/SFT Bank) oordeelde de Hoge Raad dat met het ontbreken van motivering op één lijn moet worden gesteld het geval dat weliswaar een motivering is gegeven, maar dat daarin enige steekhoudende verklaring voor de desbetreffende beslissing niet te onderkennen valt. Hof Den Haag maakt van deze opening dankbaar gebruik in de uitspraak van 14 oktober 2004, *PrG* 2005, 14. Omdat enige steekhoudende verklaring voor de cruciale beslissing van arbiters om geen tegenbewijs toe te staan (volgens arbiters zou dit niet te leveren zijn) ontbreekt, sneuvelt het arbitrale vonnis.

Ook een gebrek in de ondertekening van een arbitraal vonnis is fataal (artikel 1065 lid 1 aanhef en onder d Rv jo. artikel 1057 Rv). In Rechtbank Amsterdam 28 september 2005, *NJF* 2005, 448 kwam aan deze waarborg bovendien extra belang toe omdat aan het oorspronkelijke arbitrale vonnis een zin was toegevoegd.

Strikt genomen laat de wet niet toe dat een arbitraal vonnis partieel wordt vernietigd op andere gronden dan dat het scheidsgerecht meer of anders heeft toegewezen dan gevorderd (artikel 1065 lid 5 Rv). Hof Amsterdam 28 juli 2005, *NJF* 2005, 427 redeneert in het belang van de proceseconomie anders: wettelijk is partiële vernietiging niet uitgesloten. Hier kon het te vernietigen gedeelte van het arbitraal vonnis bovendien los worden gezien van de rest van het vonnis. HR 20 januari 2006, *NJ* 2006, 77 onderschrijft de mogelijkheid van partiële vernietiging van een arbitraal vonnis op de grond dat, voor een deel, een geldige overeenkomst tot arbitrage ontbreekt en dat gedeelte niet onverbrekelijk samenhangt met de rest van het vonnis.

Een bindend advies is vernietigbaar, indien gebondenheid van een partij daaraan in verband met inhoud of wijze van totstand-

koming in de gegeven omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zou zijn (artikel 7:904 lid 1 BW). Als bij de totstandkoming procedurele fouten zijn gemaakt, is mede van belang of, en zo ja in welke mate, door de procedurerefout nadeel is toegebracht aan de wederpartij, zo bevestigt HR 20 mei 2005, *RvdW* 2005, 76, *JBPr* 2005, 63 m.nt. F.J.H. Hovens, nog eens. De Hoge Raad voegt hieraan toe dat op de vraag in hoeverre een bindend advies dient te worden gemotiveerd, geen algemeen antwoord valt te geven, maar dat naarmate de opdracht meer het karakter van rechtspraak heeft, hogere motiveringseisen gelden. Omgekeerd kunnen bij een opdracht die meer het karakter heeft van vaststelling van een niet (volledig) bepaald element van de rechtsverhouding tussen partijen ('zuiver' bindend advies), waar het gevraagde oordeel meer op intuïtief inzicht berust, aan het oordeel lagere motiveringseisen worden gesteld.

Onaanvaardbaarheid van gebondenheid deed zich voor in Rechtbank Arnhem 1 juni 2005, *NJF* 2005, 367, waar de Geschillencommissie BOVAG de kern van het geschil niet op een behoorlijke manier had beoordeeld, nu enig onderzoek naar de trekkracht van de litigieuze Volkswagen Bora achterwege was gebleven en de bestreden stelling van de koper dat de trekkracht onvoldoende was zonder meer was gevolgd.

De lagere rechtspraak is verdeeld over de vraag of het niet-beproeven van (eerder overeengekomen) mediation in de weg staat aan de ontvankelijkheid van een vordering in rechte. Met onwillige honden is het echter slecht hazen vangen en voor mediation is wederzijdse bereidheid/vrijwilligheid van partijen om daaraan mee te werken nu eenmaal noodzakelijk. Rechtbank Maastricht 9 november 2005, *PrG* 2005, 214 oordeelt gelet hierop dat een partij de toegang tot de rechter niet ontzegd kan worden met een beroep op de mediationovereenkomst, als die bereidheid/vrijwilligheid van een partij ontbreekt. HR 20 januari 2006, *NJ* 2006, 75 bevestigt de juistheid van deze benadering.

en toen dacht mijn ex : als ze 20 is,
bedruipt dochterlief zich zelf wel. Maar nu gaat
ze in het buitenland studeren en heb ik
nog een mooi beslagje
klaar... Tijd om
er iets van te
bakken!

BESLAG

EIS IN DE HOOFDZAAK

Tenzij de eis in de hoofdzaak op het moment van beslaglegging al is ingesteld, wordt beslagverlof verleend onder de voorwaarde dat deze binnen een door de beslagrechter te bepalen termijn wordt ingesteld (artikel 700 lid 3 Rv). Blijft het instellen van de eis in hoofdzaak binnen die termijn achterwege, dan vervalt het beslag van rechtswege.

De eis in de hoofdzaak moet strekken tot verkrijging van een executoriale titel voor de vordering ter verzekering waarvan het beslag is gelegd. Een vordering tot veroordeling primair tot afwikkeling huwelijkse voorwaarden over te gaan, subsidiair tot betaling van een nog te berekenen bedrag terzake, geldt volgens Hof Leeuwarden 24 augustus 2005, *NJF* 2005, 435 niet als eis in hoofdzaak als bedoeld in artikel 700 lid 3 Rv, omdat de primaire vordering geen executoriale titel oplevert. In eerste aanleg oordeelde Voorzieningenrechter Rechtbank Leeuwarden 2 juni 2005, *NJF* 2005, 396 nog anders.

Hof Den Bosch 2 november 2004, *NJF* 2005, 323 oordeelt dat een vordering tot schadevergoeding, op te maken bij staat, ook als een eis in hoofdzaak kan gelden. Dat de zaak eerst

bij een onbevoegde rechter is aangebracht, die de zaak ex artikel 73 Rv verwijst, maakt dit niet anders. Het entameren van een schadelastprocedure is ook een vorm van executie, en wel 'par suite d'instance'. Zie ook Hof Arnhem 27 april 2004, *JBPr* 2004, 57 m.nt. M.A.J.G. Janssen.

AANSPRAKELIJKHEID BESLAGLEGGER

Vaste rechtspraak is dat – behoudens misbruik van bevoegdheid – beslag eerst onrechtmatig is, indien de vordering in de hoofdzaak geheel is afgewezen. Rechtbank Arnhem 20 oktober 2004, *NJF* 2005, 57 oordeelt dat het feit dat de beslaglegger heeft gewacht – in casu: 20 jaar (!) – met de executie van een vonnis, niet maakt dat het terzake leggen van beslag misbruik van bevoegdheid vormt.

OPHEFFING BESLAG

De beslagene die opheffing wil, moet zich wenden tot de voorzieningenrechter (artikel 705 lid 1 Rv); appèl van de verlobbeschikking is uitgesloten (artikel 700 lid 2 Rv). Hof Den Bosch 5 juli 2005, *NJF* 2005, 349, *JBPr* 2006, 13 m.nt. M.C. Ritsema van Eck-van Drempt onder 14 voegt hieraan toe dat ook een beroep op de doorbrekingsjurisprudentie geen appèl mogelijk maakt: de beslagene heeft nu eenmaal de mogelijkheid de voorzieningenrechter te adriëren.

Bevoegd ter zake van opheffing is de voorzieningenrechter die het verlob heeft verleend, aldus artikel 705 lid 1 Rv. Hoewel het hier, naar algemeen – in strijd met de parlementaire geschiedenis van artikel 705 lid 1 Rv – wordt aangenomen, niet om een exclusieve, maar een aanvullende bevoegdheid gaat, verklaart Voorzieningenrechter Rechtbank Maastricht 29 juli 2005, *NJF* 2005, 348, *JBPr* 2006, 27 m.nt. A.W. Jongbloed zich onbevoegd kennis te nemen van de vordering tot opheffing van beslag waarvoor verlob is verleend door de Haarlemse voorzieningenrechter, omdat laatstgenoemde de beslagene ter gelegenheid van de behandeling van het verlobverzoek heeft gehoord en – nu nova ontbreken – het opheffingsdebat aldus zou neerkomen op een herhaling van het verleningsdebat.

Volgens Hof Amsterdam 16 december 2004, *NJF* 2005, 148 is met de afwijzing in eerste aanleg van de vordering ter verzekering waarvan het beslag is gelegd, op zichzelf nog niet summierlijk van de ondeugdelijkheid ervan gebleken. Van dit arrest is cassatieberoep ingesteld, dus naar verwachting zal in de loop van dit jaar duidelijk worden hoe de Hoge Raad denkt over het door het Hof verworpen argument, dat de kortgedingrechter zijn oordeel in beginsel dient af te stemmen op dat van de bodemrechter.

ZEKERHEIDSTELLING

In de zaak die heeft geleid tot Voorzieningenrechter Rechtbank Utrecht 28 juli 2005, *JBPr* 2005, 76, m.nt. M.A.J.G. Janssen, heeft oorspronkelijk beslagene een bankgarantie gesteld, waarop de beslaglegger de beslagen heeft opgeheven. Vervolgens vordert de beslagene in kort geding afgifte van de bankgarantie op de grondslag dat de vorderingen van de beslaglegger ondeugdelijk zijn. De voorzieningenrechter wijst deze vordering af, onder meer overwegend dat artikel 705 lid 2 Rv niet van toepassing is. Uit de in de noot vermelde jurisprudentie blijkt dat de lagere rechtspraak terzake verdeeld is.

Beslag voor een geldvordering wordt opgeheven indien voldoende zekerheid wordt gesteld (artikel 705 lid 2 Rv). Volgens Hof

Den Bosch 17 mei 2005, *NJF* 2005, 434 levert een in het Nederlands handelsverkeer normaal gebruikelijke bankgarantie, afkomstig van een Nederlandse bank, niet onvoldoende zekerheid op wegens het enkele feit dat de garantie er niet toe leidt dat betaling kan plaatsvinden zodra er een toewijzend, maar nog niet in kracht van gewijsde gegaan, vonnis is.

HR 25 maart 2005, *JOL* 2005, 181 verduidelijkt – voorzover dat nog nodig was – dat de in artikel 705 lid 2 Rv vermelde zekerheidsstelling een bevoegdheid, maar geen verplichting vormt.

DERDENBESLAG

Voor de hand ligt dat een onder een maatschap van notarissen gelegd derdenbeslag zich niet ook automatisch uitstrekt tot vorderingen op de Stichting Derdengelden van dat kantoor, zoals Hof Den Haag 10 februari 2005, *NJF* 2005, 161 overweegt.

Point Break legt conservatoir derdenbeslag onder Van Lanschot ten laste van GFA. In het bijzonder betreft het beslag een uit hoofde van een documentair krediet door de bankier van Point Break ten behoeve van GFA op een tussenrekening van Van Lanschot betaald bedrag. Van Lanschot verweert zich in de door Point Break ex artikel 477a lid 2 Rv geëntameerde verklaringsprocedure met de stelling dat een beslag op een tussenrekening per definitie geen doel treft, omdat dit een intern bankinstrument is. Hof Den Bosch 29 maart 2005, *NJF* 2005, 235 verwerpt dit verweer, omdat het bedrag identificeerbaar was en GFA erover kon beschikken.

Indien niet binnen twee maanden een verklaringsprocedure wordt geëntameerd, moet de door de derde-beslagene afgelegde verklaring voor juist worden gehouden (artikel 477a lid 2 Rv). Blijkens HR 21 januari 2005, *RvdW* 2005, 17, *JBP* 2005, 62 m.nt. E. Loesberg, kan dit beletsel – behoudens misbruik van bevoegdheid – worden omzeild door opnieuw beslag te leggen en vervolgens wél tijdig een verklaringsprocedure aanhangig te maken, die uiteraard (slechts) betrekking heeft op de naar aanleiding van het tweede beslag afgelegde verklaring.

Hof Arnhem 29 maart 2005, *JBP* 2005, 71 m.nt. E. Loesberg, *NJF* 2005, 381 gaat over de situatie dat de derde-beslagene aan de executant heeft betaald hetgeen hij meende aan de geëxecuteerde verschuldigd te zijn, maar achteraf tot de ontdekking komt dat hij de geëxecuteerde niets schuldig was. Volgens het Hof kan een terugbetalingsvordering van de derde-beslagene tegen de executant niet op artikel 6:203 BW worden gegrond. De derde-beslagene moet het volgens het Hof doen met een vordering uit ongerechtvaardigde verrijking tegen de geëxecuteerde. De annotator meent dat onverschuldigde betaling onder omstandigheden wel degelijk grondslag voor een terugbetalingsvordering kan vormen.

Goederen die zijn bestemd voor de openbare dienst, zijn niet voor beslag vatbaar (artikelen 436 en 703 Rv). Volgens vaste rechtspraak kan dit beslagverbod zich ook uitstrekken tot gelden en is de reikwijdte bovendien niet beperkt tot goederen bestemd voor de Nederlandse openbare dienst. Zo wordt algemeen aangenomen dat de bepaling zich verzet tegen beslag op bankrekeningen van ambassades hier te lande. Ook door Nederland voor ontwikkelingshulp bestemde gelden vallen onder het beslagverbod (HR 3 mei 1985, *NJ* 1985, 646 (Vriesde/Staat)). Een computerfabrikant trachtte dan ook tevergeefs een vordering op de volksrepubliek Bangladesh te verhalen via een derdenbeslag onder de Staat op voor Bangladesh bestemde ontwikkelingsgelden: Voorzienenrechter Rechtbank Den Haag 7 februari 2005, *JBP* 2005, 28 m.nt. J.W. Westenberg. Saillant is dat in dezelfde zaak kort daarvoor nog anders werd geoordeeld: Voorzienenrechter Rechtbank Den Haag 3 december 2004, *JBP* 2005, 27.

De vraag rijst of het beslagverbod ook kan worden ingeroepen door een partij die zich met een derdenbeslag geconfronteerd ziet op gelden die zij verschuldigd is aan de Belastingdienst van een vreemde staat. Voorzienenrechter Rechtbank Amsterdam, *NJF* 2005, 330 meent van niet, aangezien de gelden nog niet waren toegekend aan een concrete overheidsdienst en dus de bestemming voor de openbare dienst

nog niet vaststond. Dit soort grensoverschrijdende derdenbeslagen roept vragen op, nu vreemde staten een betaling op grond van een derdenbeslag niet altijd erkennen. Uiterste consequentie kan zijn dat de derde-beslagene twee keer moet betalen en aldus de dupe wordt van een geschil waar hij verder part noch deel aan heeft. Vergelijk in dit verband HR 26 november 1954, *NJ* 1955, 698 m.nt. DJV (Lindeteves/Meilink).

Artikel 455 lid 1 Rv bepaalt dat nog niet verantwoorde en afgedragen baten, voortgebracht door de in beslag genomen zaken, mede onder het beslag vallen. HR 11 februari 2005, *NJ* 2006, 44, *JBP* 2005, 33, m.nt. E. Loesberg beslist dat deze voor executoriaal beslag geldende regel niet van overeenkomstige toepassing is bij conservatoir beslag: artikel 712 Rv verwijst niet naar artikel 455 en blijkens de parlementaire geschiedenis is dat een bewuste keuze van de wetgever.

BEWIJS

BEWIJSLASTVERDELING: HOOFDREGEL

Ook toepassing van de hoofdregel van artikel 150 Rv, te weten dat de partij die zich beroept op rechtsgevolgen van door haar gestelde feiten of rechten, de bewijslast daarvan draagt, is regelmatig tot en met de Hoge Raad voorwerp van discussie. Hoe complexer het geschil, hoe lastiger de bewijslastverdeling. Zie bijvoorbeeld HR 23 april 2005, *NJ* 2005, 259, rov. 3.4.2 (bestemmingswijziging artikel 293 WvK), HR 20 mei 2005, *RvdW* 2005, 75, rov. 4.2 (werkgeversaansprakelijkheid bij RSI-klachten), HR 9 september 2005, *NJ* 2005, 468, rov. 4.5.2 (bestaan ontbindende voorwaarde) en HR 18 november 2005, *RvdW* 2005, 128, rov. 3.3 (ontbreken geldige titel eigendomsoverdracht bij 'sale and lease back'-overeenkomst).

BEWIJSLASTVERDELING: ANDERE VERDELING BEWIJSLAST

De omkeringsregel behoort inmiddels tot de bagage van elke jurist. Zie HR 26 januari 1996, *NJ* 1996, 607 m.nt. WMK, verduidelijkt in HR 29 november 2002, *NJ* 2004, 304 en 305. De omkeringsregel is slechts van toepassing bij een gedraging in strijd met een norm die strekt tot het voorkomen van een

specifiek gevaar ter zake van het ontstaan van schade bij een ander, indien het gevaar door de normschending in het algemeen in aanmerkelijke mate wordt vergroot (HR 7 mei 2004, *NJ* 2004, 422 m.nt. DA).

Als de oorzaak van de schade niet is of kan worden vastgesteld, mist de omkeringsregel toepassing (HR 19 maart 2004, *NJ* 2004, 307 m.nt. DA). Dan kan immers ook niet vaststaan dat het gevaar waartegen de norm beoogt te beschermen zich heeft verwezenlijkt. Ook bij verkeersongevallen bestaat omtrent de toedracht regelmatig onduidelijkheid. De omkeringsregel biedt dan geen soelaas, ook niet indien het slachtoffer door het ongeval in bewijsnood verkeert door geheugenverlies. Zie Rechtbank Rotterdam 25 mei 2005, *NJF* 2005, 325.

Toepassing van de omkeringsregel leidt tot een vermoeden van causaal verband tussen de normschending en het ontstaan van de schade. Tegenbewijs ter ontzenuwing van dit op grond van de omkeringsregel aangenomen vermoeden staat vrij, zo bevestigt HR 9 juli 2004, *NJ* 2005, 78, rov. 3.6.

De omkeringsregel heeft alleen betrekking op het vermoeden van causaal verband tussen de gedraging in kwestie en het ontstaan van de schade. Dit vermoeden strekt zich niet zonder meer uit tot de omvang van de schade die in beginsel door de benadeelde moet worden aangetoond of aannemelijk gemaakt. De omkeringsregel ziet dan ook niet op de vraag of in het kader van artikel 7:658 BW sprake is van opzettelijk of bewust roekeloos handelen (HR 14 oktober 2005, *NJ* 2005, 539, rov. 3.3).

Uit de rechtspraak volgt dat de omkeringsregel slechts toepassing vindt, indien de geschonden norm 'specifiek' genoeg is (vergelijk HR 19 maart 2004, *NJ* 2004, 307 m.nt. DA). Naarmate de gevolgen van de normschending ernstiger (kunnen) zijn, ligt vervulling van deze specificiteitseis meer voor de hand. De omkeringsregel vindt wel toepassing bij onrechtmatige blootstelling aan asbest (HR 17 december 2004, *RvdW* 2005, 4, *JBPr* 2005, 19 m.nt. C.J.M. Klaassen (Hertel/Van der Lugt), rov. 3.13), een verkeersongeval met rijden onder invloed (HR 8 april 2005, *NJ*

2005, 284, rov. 3.3.2 en 3.3.3) en een dodelijk skeelerongeval na ontbreken van een dringend advies om valhelm te dragen (HR 25 november 2005, *RvdW* 2005, 132, rov. 3.4.5).

De norm dat een bestuurder zich van kennelijk onbehoorlijk bestuur dient te onthouden strekt niet specifiek tot het voorkomen van het gevaar van het niet-betalen van belastingsschulden, zodat de omkeringsregel hier toepassing mist (HR 14 oktober 2005, *RvdW* 2005, 114, rov. 4.2.2 en 4.2.4). Hetzelfde geldt bij schending van de informatieplicht van de arts ex artikel 7:448 BW. Deze strekt er niet toe de patiënt te beschermen tegen de risico's die aan de voorgestelde behandeling verbonden zijn, maar om deze in staat te stellen goed geïnformeerd te beslissen of hij deze behandeling zal ondergaan (Hof Leeuwarden 23 maart 2005, *NJF* 2005, 253).

Ook uit de eisen van redelijkheid en billijkheid kan een andere bewijslastverdeling voortvloeien. Uit HR 9 september 2005, *NJ* 2006, 99, *JBPr* 2006, 3 m.nt. C.J.M. Klaassen, rov. 4.3.2 blijkt dat het Hof op die grond een notaris mocht belasten met het bewijs dat zijn echtgenote de strekking en gevolgen van een door hem als kandidaat-notaris opgestelde akte van huwelijkse voorwaarden kon overzien toen hij deze door haar liet ondertekenen. De echtgenote, zich na echtscheiding (eindelijk) bewust van die strekking en gevolgen, beriep zich op dwaling.

Nogal wat publiciteit was er rond het Implanon-staafje, dat dient als anticonceptie maar tal van zwangerschappen niet leek te hebben voorkomen. Bij de (gewezen) zwangere dames bleek het staafje niet terug te vinden, waarop artsen en betrokken producenten probeerden elkaar de zwartepiet toe te spelen. Ook in dit geval was er volgens Rechtbank Den Bosch 15 juni 2005, *JBPr* 2005, 75, m.nt. J.S. Kortmann, *NJF* 2005, 286 aanleiding voor omkering van de bewijslast op grond van de eisen van redelijkheid en billijkheid.

BEWIJSAANBOD

Met bewijslevering kan veel tijd gemoeid zijn en elk jaar moet de Hoge Raad er wel

weer een paar keer aan te pas komen om de appèlrechter op de vingers te tikken, omdat die een bewijsaanbod niet (op de aangegeven gronden) had mogen passeren. Volgens vaste rechtspraak mag een bewijsaanbod niet op grond van een prognose omtrent het resultaat van de bewijslevering worden gepasseerd (HR 1 april 2005, *NJ* 2006, 5, rov. 3.4). Als er geen bewijsaanbod is gedaan, niet aan de stelplicht is voldaan of een bewijsaanbod onvoldoende gespecificeerd dan wel niet terzake dienend is, dan hoeft er uiteraard geen gelegenheid te worden geboden voor bewijslevering. Maar dat één van die afwijzingsgronden zich voordoet, moet wel steun vinden in de feiten. Zie respectievelijk HR 3 juni 2005, *JOL* 2005, 324, rov. 3.3, HR 29 april 2005, *JOL* 2005, 264, rov. 3.5 en HR 23 september 2005, *JOL* 2005, 509, rov. 4.5.2-4.5.3.

Vaste rechtspraak is dat een aanbod tot het leveren van tegenbewijs niet gespecificeerd behoeft te zijn. Tegenbewijs staat in beginsel altijd vrij. Dit geldt niet in het kader van de 'tweede' enquêteprocedure, waarin de ondernemingskamer bepaalde voorzieningen kan treffen indien uit het verslag van de aangestelde onderzoekers van wanbeleid is gebleken. Zie HR 8 april 2005, *RvdW* 2005, 51, rov. 3.9.

WAARDERING BEWIJS

Bij de waardering van bewijs komt de rechter grote vrijheid toe (vergelijk artikel 152 lid 2 Rv). Die vrijheid is onder omstandigheden beperkt. Zo levert een Nederlands strafvonnis dwingend bewijs op van het strafbare feit, waarvoor iemand wordt veroordeeld (artikel 162 Rv). Iets dergelijks geldt niet voor feiten die de ondernemingskamer heeft vastgesteld in het kader van een enquêteprocedure. Deze feiten staan in een aansprakelijkheidsprocedure niet op voorhand vast, zelfs niet behoudens tegenbewijs, aldus HR 8 april 2005, *RvdW* 2005, 51, rov. 3.8.

Ook tegen dwingend bewijs kan tegenbewijs geleverd worden. Voor het slagen van tegenbewijs is voldoende dat het door de andere partij geleverde bewijs erdoor wordt ontzenuwd (HR 2 mei 2003, *NJ* 2003, 468). Aan tegenbewijs tegen dwingendrechtelijk bewijs

worden geen hogere eisen gesteld, al zal de rechter niet al te gemakkelijk mogen aannemen dat een wettelijk vermoeden of 'preuve constituée' is ontzenuwd. Zie uitvoerig over tegenbewijs de conclusie van A-G Spier voor HR 21 oktober 2005, *JOL* 2005, 601.

DESKUNDIGENBERICHT

Een deskundige dient op grond van artikel 198 lid 2 Rv partijen in de gelegenheid te stellen opmerkingen te maken en verzoeken te doen en daarvan melding te maken in het schriftelijk (deskundigen)bericht. Een verzuim om aan dit voorschrift te voldoen, staat in zijn algemeenheid niet aan het gebruik van het deskundigenbericht in de weg. De feitenrechter dient in zo'n geval te beoordelen of nadere voorlichting door deskundigen geïndiceerd is, aldus HR 25 november 2005, *JOL* 2005, 676, rov. 3.10.

Indien een partij het voorschot voor de deskundige niet binnen de daarvoor gestelde termijn voldoet of medewerking onthoudt aan een onderzoek door deskundigen, dan kan de rechter daaruit de gevolgtrekking maken die hij geraden acht (respectievelijk artikel 196 lid 2 en 198 lid 3 Rv). Het behoeft niet te verbazen dat dat fataal kan uitpakken: HR 11 februari 2005, *JOL* 2005, 99.

Dat een partij een – voor de toewijzing van haar vordering(en) door de rechter kennelijk noodzakelijk geacht – deskundigenonderzoek kan frustreren door het voorschot niet te voldoen, betekent niet dat de partij die 'betaalt' ook 'bepaalt' en de deskundige, die een aanvang met zijn werkzaamheden heeft gemaakt, kan opdragen deze te staken. Dat kan alleen de rechter, aldus Rechtbank Zwolle-Lelystad 13 oktober 2004, *NJF* 2005, 61, rov. 5.

Het staat de rechter volgens Rechtbank Arnhem 24 november 2004, *NJF* 2005, 116 vrij om een deskundige te benoemen die slechts door één partij is genoemd. Dat laat uiteraard onverlet dat later bezwaren kunnen worden aangevoerd tegen de bevindingen van de deskundige.

GETUIGENBEWIJS

In het strafrecht wordt al jaren gedebatteerd over de toelaatbaarheid van anoniem getuigenbewijs. In civilibus speelt die vraag een enkele keer ook, zoals Rechtbank Utrecht 9 november 2005, *Prg* 2005, 215 illustreert. Hier verzocht een curator om enkele wettelijke bepalingen inzake opgave van persoonsgegevens van te horen getuigen niet na te (hoeven) leven in verband met vrees voor represailles. De rechtbank wees de mogelijkheid van anoniem horen bij reële vrees voor leven, gezondheid, veiligheid, gezinsleven en sociaal-economisch bestaan niet principieel af, maar oordeelde dat deze vrees in casu niet voldoende was onderbouwd.

De getuige in de zaak die leidde tot Hof Amsterdam 24 maart 2005, *NJF* 2005, 208 beriep zich op zijn eigen veiligheid teneinde te ontkomen aan de plicht als getuige te antwoorden op vragen van welke collega van ING hij een vuurwapen had gekocht. Het Hof oordeelde dat de waarheidsvinding in dit geval moest prevaleren en achtte gijzeling van de getuige toelaatbaar, daarbij stipulerend dat de partij die een weigerachtige getuige wenst te horen vrij is in de keuze langs welke weg zij dit doel wil bereiken.

Tot veel kritische geluiden leidde HR 15 april 2005, *NJ* 2005, 272, *JBPr* 2005, 49 m.nt. H.L.G. Wieten, rov. 5.3, waaruit volgt dat een verklaring van de ene partijgetuige geen begin van bewijs kan opleveren dat als aanvullend bewijsmiddel kan dienen bij de verklaring van een andere partijgetuige. In het licht van de strenge uitleg die de Hoge Raad hier geeft aan artikel 164 lid 2 Rv, verbaast het wellicht enigszins dat de cedent van een vordering in de procedure waarin de cessionaris deze vordering geldend maakt jegens de debitor cessus volgens de Hoge Raad niet, als ware zij materiële procespartij, met de procespartij op één lijn gesteld moet worden. Deze kan dus niet als partijgetuige worden aangemerkt: HR 24 juni 2005, *NJ* 2006, 58, *JBPr* 2005, 65 m.nt. H.L.G. Wieten. Dat laat uiteraard onverlet dat de rechter bij de waardering van diens verklaring betekenis kan toekennen aan de materiële betrokkenheid van de cedent. Zie ook F.J. Fernhout, *Advocatenblad* 2005-10, p. 482-484.

VERSCHONINGSRECHT/GEHEIMHOUDING

Volgens vaste rechtspraak komt een verschoningsrecht aan een getuige toe en niet aan partijen. Indien de rechter nalaat een getuige op zijn mogelijke verschoningsrecht te wijzen, leidt dit niet tot nietigheid of bewijsuitsluiting, aldus Hof Leeuwarden 25 mei 2005, *NJF* 2005, 306.

Een executeur-testamentair heeft als zodanig geen wettelijke geheimhoudingsplicht en dus ook niet een daarmee corresponderend verschoningsrecht, ook niet als hij toevallig ook (kandidaat-)notaris is: Rechtbank Assen 9 februari 2005, *NJF* 2005, 150.

Een Stichting Beheer Derdengelden die overeenkomstig de aankondiging van een cliënt een groot bedrag op haar bankrekening ontving, dacht een vordering op grond van onverschuldigde betaling te kunnen afweren met een beroep op haar verschoningsrecht en weigerde gegevens te verstrekken over de desbetreffende cliënt. Dat ging Rechtbank Maastricht 16 februari 2005, *NJF* 2005, 174, rov. 3.5 te ver, waarbij een link werd gelegd met het in artikel 29 van de Gedragsregels voor advocaten tot uitdrukking gebrachte uitgangspunt dat een advocaat in zijn con-

tacten met derden misverstand dient te vermijden over de hoedanigheid waarin hij optreedt.

Het grote belang dat dient te worden gehecht aan de waarheidsvinding brengt mee dat slechts in uitzonderlijke gevallen een uitzondering kan worden gemaakt op de verplichting om als getuige een verklaring af te leggen (HR 7 juni 2002, *NJ* 2002, 394). Een geheimhoudingsregeling in een mediationovereenkomst, te kwalificeren als een bewijsovereenkomst in de zin van artikel 153 Rv, kan het belang van de materiële waarheidsvinding echter tot op zekere hoogte opzijzetten: Rechtbank Utrecht 2 februari 2005, *JBPr* 2005, 46 m.nt. C.J.M. Klaassen, *NJF* 2005, 152. Zie nader over geheimhouding en mediation R. Verkijk, *Advocatenblad* 2005-11, p. 484-486.

De geheimhoudingsplicht van een functioneel verschoningsgerechtigde houdt na overlijden van patiënt of cliënt niet op. Een zwaarwegend belang kan een inbreuk daarop echter wel rechtvaardigen, aldus Voorzieningenrechter Rechtbank Arnhem 15 augustus 2005, *PrG* 2005, 195 (zie ook HR 20 april 2001, *NJ* 2001, 600).

VOORLOPIG GETUIGENVERHOOR/ DESKUNDIGENBERICHT

De rechterlijke macht steekt niet onder stoelen of banken dat zij niet staat te springen om verzoeken om voorlopige bewijsverrichtingen. Rechtbank Rotterdam heeft het RiKken (*Advocatenblad* 2004-13, p. 634-637), Rechtbank Den Haag heeft in een circulaire laten weten dat verzoeken tot het houden van een voorlopig getuigenverhoor weinig prioriteit genieten. De Hoge Raad lijkt aan dit soort sentimenten tegemoet te hebben willen komen. Met HR 11 februari 2005, *NJ* 2005, 442 m.nt. DA, *JBPr* 2005, 21 m.nt. E. F. Groot (Frog/Floriade), rov. 3.2.2 zijn de gronden voor afwijzing van een voorlopig getuigenverhoor gelijk getrokken met die voor het voorlopig deskundigenbericht. De laatste leken iets ruimer na HR 13 september 2002, *NJ* 2004, 18 en HR 12 september 2003, *NJ* 2005, 441. Die afwijzingsgronden zijn: a) het verzoek is in strijd met een goede procesorde, b) er is sprake van misbruik van de bevoegd-

heid om een voorlopige bewijsverrichting te vragen en c) het verzoek stuit af op een ander door de rechter zwaarwichtig geoordeeld bezwaar. In Frog/Floriade sauveerde de Hoge Raad de afwijzing van het verzoek door het Hof, die met name stoelde op proceseconomische overwegingen: de getuigen zouden niet gehoord zijn voor het (tussen)vonniss in de bodemprocedure dat naar verwachting meer duidelijkheid zou bevatten omtrent te bewijzen stellingen en bewijslastverdeling (vergelijk Rechtbank Den Bosch 3 november 2004, *NJF* 2005, 117). Overigens blijkt uit Hof Amsterdam 20 januari 2005, *NJF* 2005, 184 dat Frog ook hangende de cassatieprocedure nog, tevergeefs, een verzoek tot het houden van een voorlopig getuigenverhoor heeft ingediend met het oog op een volledig beeld van de zaak bij het opstellen van een memorie van grieven. Anders dan de beslissing die voorlag in de cassatieprocedure, is laatstbedoelde afwijzing uitdrukkelijk gebaseerd op het oordeel dat Frog misbruik maakt van de bevoegdheid een voorlopig getuigenverhoor te vragen, op dat moment een 'onbetwiste' afwijzingsgrond.

Uit de rechtspraak blijkt dat – binnen de aangegeven afwijzingsgronden – ruimte bestaat om betekenis toe te kennen aan de omstandigheid dat het met het voorlopig getuigenverhoor beoogde doel langs andere weg kan worden bereikt (Hof Amsterdam 27 januari 2005, *NJF* 2005, 176, waarin het verzoek zag op gegevens ten aanzien waarvan ook een vordering op grond van artikel 843a Rv was ingesteld; Hof Leeuwarden 22 september 2005, *NJF* 2005, 430, waarin verzoekster de mogelijkheid had om over het door haar gewraakte optreden van politie en Openbaar Ministerie in een artikel 12 Sv-procedure kon klagen). Verder blijkt dat een voorlopige bewijsverrichting ook ergens toe moet kunnen leiden of iets moet toevoegen aan hetgeen reeds bekend is (Hof Leeuwarden 22 september 2005, *NJF* 2005, 430 en Hof Den Haag 6 november 2003, *NJ* 2005, 100).

Het enkele feit dat een partij in een eerder stadium heeft geweigerd medewerking te verlenen aan een (in casu medisch) deskundigenonderzoek, betekent niet dat deze partij het recht verspeelt om in een later stadium te

verzoeken om een voorlopig deskundigenbericht: Rechtbank Dordrecht 9 februari 2005, *NJF* 2005, 159, rov. 18.

In de praktijk wordt nog wel eens vergeten dat van de toewijzing van een verzoek om een voorlopig getuigenverhoor of deskundigenbericht geen appèl openstaat (artikel 204 lid 2 Rv). Slechts indien de rechter buiten het toepassingsgebied van deze bepaling treedt of deze ten onrechte buiten toepassing laat of bij de behandeling van de zaak essentiële vormen heeft verzuimd, kan dit appèlverbod worden doorbroken (vergelijk Hof Den Bosch 17 mei 2005, *NJF* 2005, 372, waarin grond voor doorbreking ontbrak).

Al geruime tijd vormt voorwerp van debat de vraag of het voorlopig getuigenverhoor heeft te gelden als voorlopige of bewarende maatregel als bedoeld in artikel 24 EEX (art. 31 EEX-Vo). Die vraag is van belang omdat deze bepaling ook rechtsmacht geeft, indien de bevoegdheid ontbreekt om van het bodemgeschil kennis te nemen. Door een schikking na HR 24 maart 1995, *NJ* 1998, 414 werden prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie hierover uiteindelijk niet beantwoord. De vraag wordt maar gedeeltelijk beantwoord door HvJ EG 28 april 2005, *JBPr* 2005, 47 m.nt. M. Freudenthal (St. Paul Dairy/Unibel), namelijk voorzover het voorlopig getuigenverhoor ertoe strekt de verzoekende partij in staat te stellen na te gaan of de vordering opportuun is. In dat geval is het Nederlands voorlopig getuigenverhoor geen voorlopige of bewarende maatregel als bedoeld in het EEX(-Vo). Zie ook de instructieve noot van Freudenthal, die terecht oppert dat het antwoord wel eens anders zou kunnen luiden indien het gaat om een echte voorlopige voorziening, namelijk om te voorkomen dat bewijs verloren gaat.

COMPARITIE VAN PARTIJEN

Ingevolge artikel 88 lid 4 Rv kan de rechter uit het niet-verschijnen van een partij bij een comparitie van partijen de gevolgtrekking maken die hij geraden acht. Hoe ingrijpend de gevolgen hiervan kunnen zijn illustreeren Hof Arnhem 27 juli 2004, *JBPr* 2005, 56 m.nt. W.I. Wisman, Kantongerecht Zwolle

29 maart 2005, *JBPr* 2005, 61, m.nt. W.I. Wisman onder 56, *PrG* 2005, 68, Rechtbank Alkmaar 13 juli 2005, *NJF* 2005, 377. De uiterste consequentie bij niet-verschijnen van eiser is dat een vordering in conventie wordt afgewezen en een vordering in reconventie toegewezen.

In geval van plotseling en onverwacht opgekomen omstandigheden die niet in de risicosfeer van een partij of haar raadsman liggen, zal een verzoek om uitstel van de comparitie (in niet al te eenvoudige zaken) gehonoreerd moeten worden gelet op HR 14 januari 2005, *NJ* 2005, 251, rov. 3.4.2 (zie hiervoor Algemene beginselen, Hoor en wederhoor). In de zaken die leidden tot Hof Amsterdam 7 april 2005, *JBPr* 2005, 69 en Hof Den Bosch 21 juni 2005, *JBPr* 2005, 73, m.nt. W.I. Wisman ontbraken dergelijke omstandigheden en werd tevergeefs geklaagd over schending van het beginsel van hoor en wederhoor.

COMPETENTIE

ABSOLUTE/SECTORALE COMPETENTIE

Excepties moeten, op straffe van verval, uiterlijk bij conclusie van antwoord worden opgeworpen (artikel 128 lid 3 Rv). Dit betekent dat een onbevoegdheidsverweer niet voor het eerst in hoger beroep gevoerd kan worden. Naar Antilliaans procesrecht is dit niet anders: HR 29 april 2005, *RvdW* 2005, 64, rov. 4.1.

De lagere rechtspraak is unaniem in het oordeel dat geen beroep meer kan worden gedaan op de onbevoegdheid van de rechter na (een uitspraak in) een vrijwaringsincident: Rechtbank Dordrecht 13 oktober 2004, *NJF* 2005, 80, Rechtbank Breda 1 juni 2005, *NJF* 2005, 264 en Rechtbank Den Bosch 20 juli 2005, *NJF* 2005, 335. De gedachte lijkt te zijn dat met een vrijwaringsincident impliciet de bevoegdheid van de rechter wordt aanvaard.

Deze benadering strookt met de jurisprudentie van het Hof van Justitie, die erop neerkomt dat betwisting van de bevoegdheid in geen geval nog kan plaatsvinden na het tijdstip van de stellingname die naar nationaal procesrecht als het eerst voor de aangezochte

rechter voorgedragen verweer is te beschouwen (vergelijk Rechtbank Breda 1 juni 2005, *NJF* 2005, 264).

Een onbevoegdheidsverweer hoeft niet letterlijk vooraf te gaan aan andere weren, maar kan gewoon bij conclusie van antwoord worden opgeworpen. Voldoende is het als op de onbevoegdheid duidelijk een beroep wordt gedaan, ook al ontbreekt onder het desbetreffende processtuk een conclusie of slotsom 'tot onbevoegdheid': Hof Den Haag 7 juli 2005, *NJF* 2005, 337.

Tegen de beslissing van de rechter op een beroep op diens relatieve onbevoegdheid, ongeacht de vraag of een dergelijk beroep wordt gehonoreerd of verworpen, staat geen hogere voorziening open (artikel 110 lid 3 Rv). Een belang bij het beroep op de relatieve onbevoegdheid hoeft niet gesteld te worden: Kantongerecht Den Bosch 18 december 2003, *PrG* 2005, 54.

In het licht van het wettelijk stelsel is vanzelfsprekend dat een rechter zich voor een deel van de vordering, indien daarop een arbitragebeding van toepassing is, onbevoegd kan verklaren (Rechtbank Dordrecht 27 april 2005, *NJF* 2005, 233). Het laat zich overigens raden dat dit tot processuele complicaties kan leiden en mogelijk zelfs onverenigbare uitspraken van de rechter enerzijds en de arbiter anderzijds.

INTERNATIONALE RECHTSMACHT

Sinds 1 maart 2001 vervangt de EEX-verordening (EEX-Vo) het EEX-verdrag (EEX). Het materiële toepassingsgebied is gedefinieerd in artikel 1 EEX(-Vo): burgerlijke en handelszaken. De vraag is of dit in de weg staat aan toepasselijkheid van EEX(-Vo) in geschillen waarbij een overheid(sorgaan) betrokken is. Leidend is of de betrokken overheid handelt krachtens overheidsbevoegdheid dan wel op voet van gelijkheid met een particulier aan het rechtsverkeer heeft deelgenomen. Of krachtens een overheidsbevoegdheid wordt gehandeld, moet worden onderzocht aan de hand van de aard van de tussen partijen bestaande rechtsbetrekking of van het voorwerp van het geschil. Het EEX was dus gewoon van toepassing in een geschil over een privaatrechtelijke borgtochtvereenkomst ter garantie van een douaneschuld, omdat de overheid slechts privaatrechtelijke bevoegdheden aanwendde: HvJ EG 15 mei 2003, *NJ* 2005, 65 m.nt. PV. Vgl. ook HvJ EG 5 februari 2004, *NJ* 2005, 66 m.nt. PV, rov. 18-21 en HvJ EG 15 januari 2004, *NJ* 2005, 411 m.nt. PV, rov. 20-23.

Uitgangspunt is dat de rechter van de woonplaats van gedaagde bevoegd is (artikel 2 EEX(-Vo)). In een uitspraak van 1 maart 2005 heeft het Hof van Justitie uitgemaakt dat deze rechter zich niet onbevoegd kan verklaren op de grond dat een gerecht van een niet-verdragsluitende staat een geschikter forum zou zijn om van het betrokken geschil kennis

te nemen. Een beroep op de 'forum non conveniens'-exceptie kan dus niet derogeren aan artikel 2 EEX(-Vo) (Owusu, C-281/02, rov. 37-46, www.curia.eu.int).

Voor de bevoegdheid in verzekeringszaken geldt een bijzondere regeling (afdeling 3 EEX(-Vo)). Deze strekt ter bescherming van de economisch zwakkere verzekeringnemer en is niet van toepassing op onderlinge claims tussen verzekeraars: HvJ EG 26 mei 2005, *NJB* 2005, nr. 393 (aflevering 27).

Art. 24 EEX-Vo gaat over de stilzwijgende forumkeuze (vergelijk artikel 9 Rv), artikel 23 EEX-Vo over de uitdrukkelijke forumkeuze. Voor de laatste gelden bijzondere eisen. De overeenkomst tot aanwijzing van een bevoegd gerecht moet zijn gesloten a) bij schriftelijke overeenkomst of bij een schriftelijk bevestigde mondelinge overeenkomst, b) in een vorm die wordt toegelaten door de handelwijzen die tussen partijen gebruikelijk zijn geworden of c) in de internationale handel, in een vorm die overeenstemt met een gewoonte waarvan de partijen op de hoogte (hadden behoren te) zijn en die in de internationale handel algemeen bekend is en door partijen bij dergelijke overeenkomsten in de handelsbranche doorgaans in acht wordt genomen. Een eenzijdige verwijzing naar algemene voorwaarden die een forumkeuzebeding bevatten levert eigenlijk alleen bij toepasselijkheid van de onder c) omschreven situatie een rechtsgeldige forumkeuze op. Zie bijvoorbeeld Rechtbank Rotterdam 16 maart 2005, *JBPr* 2005, 59, m.nt. G.S.C.M. van Roeyen. Vergelijk ook Rechtbank Dordrecht 22 december 2004, *NJF* 2005, 100. Het staat partijen vrij voor de afdoening van eventuele geschillen twee of meer gerechten aan te wijzen, zo bevestigt Rechtbank Rotterdam 10 augustus 2005, *NJF* 2005, 426.

Ook als een rechter niet bevoegd is van het bodemgeschil kennis te nemen, kan rechtsmacht worden ontleend aan artikel 31 EEX-Vo voor het treffen van voorlopige of bewarende maatregelen. Het voorlopig getuigenverhoor is niet zo'n maatregel als het de verzoeker er slechts om gaat de opportuniteit van een eventueel bodemgeschil te beoordelen: HvJ EG 28 april 2005, *JBPr*

2005, 47 m.nt. M. Freudenthal (St. Paul Dairy/Unibel) (zie ook hiervóór onder Bewijs, Voorlopig getuigenverhoor/deskundigenbericht). Een vordering tot zekerheidstelling door middel van een bankgarantie is dat wel: Hof Amsterdam 1 september 2005, *NJF* 2005, 445, het vervolg op *NJ* 2001, 200 en *NJ* 2005, 403 m.nt. PV.

De litispentiereregeling van artikel 27 EEX-Vo strekt ertoe te voorkomen dat tegelijkertijd in verschillende landen wordt geprocedeerd over dezelfde zaak. Als eenmaal een zaak aanhangig is, moet elke later aangezochte rechter zijn uitspraak amts-halve aanhouden totdat de bevoegdheid van de eerst aangezochte rechter vaststaat. Van aanhangigheid is sprake als beide procedures worden gevoerd a) tussen dezelfde partijen en de vorderingen b) over hetzelfde onderwerp gaan en b) op dezelfde oorzaak berusten. Hoewel een ruime uitleg van deze vereisten gelet op de ratio van de regeling in de rede ligt (Rechtbank Arnhem 19 januari 2005, *NJF* 2005, 141), heeft een vordering tot fondsvorming ter beperking van aansprakelijkheid niet 'hetzelfde onderwerp' als een vordering tot schadevergoeding ter zake van dezelfde schade (HvJ EG 14 oktober 2004, *NJB* 2005, nr. 1 (aflevering 1)). Vgl. ook Voorzieningenrechter Rechtbank Rotterdam 27 juli 2005, *NJF* 2005, 408 over de litispentiereregeling van artikel 31 lid 2 CMR.

De geadieerde rechter moet steeds rekening houden met bevoegdheidsregels van bijzondere verdragen, die voorrang hebben boven het EEX (artikel 57) of de EEX-Vo (artikel 71): HvJ EG 28 oktober 2004, *NJ* 2005, 430 m.nt. PV.

DAGVAARDING

BETEKENING

De EG-Betekeningverordening blijft veel vragen oproepen, die een voor een beantwoord worden. De vraag of de weigering van een dagvaarding wegens ontbreken van een bijgaande vertaling leidt tot nietigheid van de betekening, is ontkennend beantwoord in HvJ EG 8 november 2005, nr. C-443/03, *JBPr* 2006, 1 m.nt. Freudenthal. Het verzuim met betrekking tot de vertaling kan dan worden

hersteld door alsnog onverwijld, overeenkomstig de verordening gestelde eisen, deze vertaling toe te zenden. Andere problemen moeten naar nationaal procesrecht worden behandeld, waarbij evenwel geen afbreuk moet worden gedaan aan de volle werking van de verordening, met inachtneming van het doel ervan.

In HR 8 april 2005, *NJ* 2005, 347 m.nt. PV, *JBPr* 2005, 39 m.nt. A. Knigge en L. Dufour, rov. 2.2 en 2.5 acht de Hoge Raad de Betekeningverordening toepasselijk op een geschil dat primair op belastingrecht, subsidiair op onrechtmatige daad betrekking heeft, omdat het gekunsteld zou zijn als de verordening alleen op de subsidiaire vordering van toepassing zou zijn nu beide vorderingen betrekking hebben op hetzelfde feitencomplex.

In gevallen waar de EG-Betekeningverordening van toepassing is volgt uit artikel 63 juncto 56 lid 3 Rv dat de termijn van appel of cassatie kan worden gered door betekening bij de advocaat of procureur uit vorige instantie, mits binnen veertien dagen gevolgd door verzending van een afschrift aan de ontvangende instantie. Uit deze bepaling volgt, zo oordeelt terecht Hof Amsterdam 21 juli 2005, *NJF* 2005, 415, dat de betekening aan de procureur of advocaat ongeldig is als die verzending naar het buitenland niet heeft plaatsgevonden, ook als gedaagde bij procureur is verschenen. Hetzelfde Hof oordeelde dat het niet-naleven van de eisen van artikel 56 Rv geen gevolgen heeft indien de raadsman van gedaagden is verschenen en kennelijk alle gelegenheid had zich voor te bereiden en verweer te voeren (Hof Amsterdam 2 december 2004, *NJF* 2005, 83).

Betekening aan een tent bleek voldoende voor Voorzieningenrechter Rechtbank Zwolle 19 oktober 2005, *PrG* 2005, 200. Hoewel gedaagde op een bepaald adres was ingeschreven, toonde eiser door een verklaring van de deurwaarder aan dat gedaagde inmiddels was ontruimd van dat adres. De voorzieningenrechter interpreteert dit aldus, dat gedaagde zich kennelijk door eigen handelen in een situatie heeft gebracht die tot ontrui-

ming heeft geleid, wat gelijk kan worden gesteld aan het verrichten van daden waaruit de wil tot prijsgeven van de woonplaats blijkt (artikel 1:11 lid 1 BW). Vervolgens bleek uit omstandigheden, waaronder het oprichten van een postbus bij de tent, en het aldaar laten bezorgen van brieven van het UWV, dat gedaagde op de kampeerplaats woon- of verblijfplaats had. Verstek werd verleend.

DAGVAARDING OF VERZOEKSCRIFT

In het kader van een dagvaardingsprocedure aangaande beëindiging van samenleving had de vrouw ook verzocht om kinderalimentatie voor de zoon, wat evenwel bij verzoekschrift dient te worden ingesteld. Het Hof verklaarde de vrouw niet-ontvankelijk, hetgeen onjuist is, nu de wisselbepaling van artikel 69 Rv te dien aanzien had moeten worden toegepast. Aldus HR 1 april 2005, *NJ* 2005, 348, rov. 3.2 en 3.3. De vrouw had ook nog betoogd dat de zaken zozeer connex zijn, dat zij in dezelfde dagvaardingsprocedure konden worden behandeld, maar dat ging de Hoge Raad te ver.

GBREKEN EN HERSTELMOGELIJKHEDEN

Het is een bekend fenomeen dat herstelexploten vaak ook op hun beurt weer gebrekkig zijn en herstel behoeven, waar het dan echter veelal te laat voor is. Een dergelijke aaneenschakeling van herstelexploten was aan de orde in HR 22 april 2005, *RvdW* 2005, 63, *JBPr* 2005, 51 m.nt. E.L. Schaafsma-Beversluis, rov. 3.4. Appellant werd evenwel deels gered doordat slechts één van geïntimeerden de niet-ontvankelijkheid inriep. De overige geïntimeerden waren verschenen en hadden alleen inhoudelijk verweer gevoerd. Appellant was dan ontvankelijk in zijn appèl jegens de overigen. Hieruit volgt dat de wederpartij uitdrukkelijk de niet-ontvankelijkheid zal moeten inroepen.

Het werd altijd aangenomen dat een herstelexploot ex artikel 63 Rv betekend kon worden aan het adres van de procureur of advocaat van vorige instantie, hoewel artikel 125 lid 2 Rv in het systeem van de wet hier twijfel over zou kunnen doen ontstaan. De Hoge Raad heeft met een redelijke wetstoepassing uitdrukkelijk bevestigd dat zodanige betekening geldig is (HR 21 januari 2005, *RvdW*

2005, 17, *JBPr* 2005, 62 m.nt. E. Loesberg, rov. 4.2).

Voor betekening aan het in vorige instantie gekozen domicilie is uiteraard vereist dat daadwerkelijk domicilie is gekozen. In HR 23 december 2005, *JOL* 2005, 766 bleek daar niet van, zodat de dagvaarding gebrekkig was. De Hoge Raad liet evenwel herstel toe op de voet van artikel 121 lid 2 Rv, zodat alsnog verstek kon worden verleend.

INHOUD DAGVAARDING

In Kantongerecht Heerlen 1 juni 2005, *Prg* 2005, 154 en Rechtbank Den Bosch 6 april 2005, *NJF* 2005, 182 leidt een gebrek aan duidelijkheid omtrent het gevorderde en de grondslag daarvan tot nietigheid van de dagvaarding, in overeenstemming met artikel 21 Rv. Kantongerecht Deventer 28 juli 2005, *Prg* 2005, 175 beperkt zich bij een even slordige wijze van procederen door eiser tot afwijzing van de vordering.

SUBSTANTIËRINGSPLICHT

Uiteraard dienen partijen hun verweer toereikend te onderbouwen, zowel met een voldoende uitgewerkte argumentatie als met voldoende toegelichte producties. Als hier niet aan worden voldaan, kan dat tot gevolg hebben dat de desbetreffende stellingname wordt verworpen. De laatste jaren wordt een verzuim van zodanige onderbouwing vaak geduid in termen van schending van de substantiëringsplicht. Naar de letter is dit onjuist, nu de substantiëringsplicht primair betrekking heeft op de plicht tot onderbouwing in de dagvaarding ex artikel 111 lid 3

Rv, niet zozeer op de verplichting van artikel 21 Rv, terwijl het hier gaat om tekortschieten in latere onderbouwing of in onderbouwing van een verweer als gedaagde. Het eindresultaat is hetzelfde als vroeger. Zie ten aanzien van eiser: Kantongerecht Rotterdam 18 mei 2004, *NJF* 2005, 21 (onvoldoende aanknopingspunten over treffen voorzorgsmaatregelen door werkgever), Kantongerecht Dordrecht 25 augustus 2005, *Prg* 2005, 167 (onvoldoende onderbouwing vordering door eiseres), Kantongerecht Maastricht 13 april 2005, *Prg* 2005, 112 (onvoldoende onderbouwing) en ten aanzien van gedaagde: Kantongerecht Tiel 15 december 2004, *Prg* 2005, 80 (het voeren eerst bij conclusie van dupliek voeren van inhoudelijk verweer is in strijd met de substantiëringsplicht) en Kantongerecht Den Haag 16 december 2004, *Prg* 2005, 34 (enkel overleggen van producties is onvoldoende voor verweer).

EISWIJZIGING (ZIE WIJZIGING VAN EIS)

EXECUTIE

SCHORSING EXECUTIE

Ten aanzien van schorsing van de executie in een executiegeschil zijn er diverse uitspraken. De basisuitspraak is nog steeds HR 22 januari 1983, *NJ* 1984, 145 m.nt. WHH (Ritzen/Hoekstra): de te executeren uitspraak berust op een juridische of feitelijke misslag, of zal een noodtoestand doen ontstaan wegens nadien voorgevallen of aan het licht gekomen feiten waardoor een onverwijld tenuitvoerlegging niet kan worden aanvaard. Deze uitspraak had betrekking op schorsing

van een in de bodemprocedure gewezen uitvoerbaar bij voorraad ontruimingsvonnis, hangende het appèl tegen dat vonnis. In zijn noot onder dit arrest wijst Heemskerk erop dat de kortgedingrechter in het executiegeschil zich moet richten naar het oordeel van de bodemrechter: vandaar de beperkte toetsingsgronden. De criteria van dit arrest worden gebruikt voor alle soorten executiegeschillen (die op basis van artikel 438 Rv kunnen worden ingesteld).

Als een rechtsmiddel is ingesteld, biedt de wet bijzondere mogelijkheden ten aanzien van executie. De wederpartij kan bij incident alsnog uitvoerbaarverklaring bij voorraad verzoeken (artikel 234 Rv); in appèl kan incidenteel ook de schorsing van een reeds uitvoerbaar vonnis worden verzocht (artikel 351 Rv). Deze laatste bepaling geldt evenwel niet in cassatie, heeft de Hoge Raad geoordeeld (HR 9 april 2004, NJ 2005, 130, HR 8 april 2005, NJ 2005, 529). Wil men in cassatie de schorsing bewerkstelligen, dan is men weer aangewezen op het 'gewone' executiegeschil.

Het is niet geheel duidelijk of voor de schorsing door de appèlrechter ex artikel 351 Rv eigen maatstaven gelden. Hof Den Bosch 3 mei 2005, NJF 2005, 404 past de algemene maatstaf voor executiegeschillen toe.

De schorsing van de executie kan ook worden verzocht in een gewoon executiegeschil bij de kortgedingrechter, zoals aan de orde in Voorzieningenrechter Rechtbank Assen 23 juni 2005, NJF 2005, 291. Het betrof de schorsing van een verbod tot octrooi-inbreuk waar appèl tegen was ingesteld. Omdat het verbod zou leiden tot verlies van veel arbeidsplaatsen, terwijl niet was duidelijk gemaakt waarom aan de octrooi-inbreuk direct een einde moest worden gemaakt (er zouden ook onderhandelingen over een licentie kunnen worden gevoerd) achtte de voorzieningenrechter geen in rechte te respecteren belang aanwezig bij onverwijld executie.

Er wordt wel betoogd dat voor de schorsing hangende appèl geen inschatting mag worden gemaakt van de kans van slagen van het rechtsmiddel (A-G Strikwerda in zijn conclusie vóór HR 9 april 2004, NJ 2005, 130). Dit

is tot op heden niet uitgemaakt; toegegeven zij dat het arrest Ritzen/Hoekstra dit niet noemt als criterium. Dat neemt niet weg dat de kortgedingrechter regelmatig met een schuin oog kijkt naar de kans dat het te executeren vonnis zal worden vernietigd: zodanige inschatting leidde tot schorsing van een arbitraal vonnis bij het Hof Amsterdam 7 april 2005, NJF 2005, 274, en tot schorsing van een te herroepen kantonrechtersonnis in Voorzieningenrechter Rechtbank Groningen 5 augustus 2005, NJF 2005, 444.

EXECUTIEGESCHIL

Voor gewone executiegeschillen (niet hangende een rechtsmiddel) zijn er diverse uitspraken te melden. Het betoog dat een vonnis niet mag worden geëxecuteerd nu de procureur als gevolg van een vergissing niet aanwezig was bij de daaraan voorafgaande comparitie en daardoor de vordering onvoldoende was weersproken, faalt: dit komt voor risico van die partij (Voorzieningenrechter Rechtbank Utrecht 2 november 2004, NJF 2005, 3).

De executie van een in een voorwaardelijke ontbindingprocedure ('voorzover vereist') toegekende vergoeding inzake een arbeidsovereenkomst, hangende de procedure over de geldigheid van het ontslag, is nog steeds geen uitgemaakte zaak. De vraag is of de vergoeding onder opschortende of onder ontbindende voorwaarde is toegekend. In een geval waar de vordering werd geëxecuteerd oordeelde de Kantonrechter Tiel 13 juli 2005, Prg 2005, 162 dat zij bevoegd was hierover te oordelen, en concludeerde dat de werknemer het vonnis kon executeren.

DWANGSOM/LIJFSDWANG

Een dwangsom wordt gewoonlijk opgelegd met een zogenaamde respijttermijn voordat dwangsommen worden verbeurd. Die termijn is geen procesrechtelijke termijn en wordt dan ook niet zonder meer verlengd wanneer zij eindigt in het weekend of op een feestdag, aldus BenGH 16 december 2004, NJ 2005, 524 (Polygon/Hamers). De rechter heeft dat niet geheel in de hand, nu verbeurde pas begint na betekening van de uitspraak. De rechter behoort te bepalen of de termijn moet worden verlengd indien deze in het

weekend of op een feestdag eindigt. Als hij dat niet doet, vindt geen verlenging plaats.

Een probleem bij appèl inzake dwangsommen is dat de appèlrechter ex nunc oordeelt en dan een ander gebod of verbod kan opleggen, waardoor onduidelijk is of het in eerste instantie opgelegde bevel in stand is gebleven of ten onrechte was opgelegd (een ander verbod betekent meestal dat het eerste verbod is komen te vervallen, vergelijk HR 31 mei 2002, NJ 2003, 343 (Telfort/Scaramea)). Dit is van belang indien dwangsommen zijn verbeurd of juist aan het bevel is voldaan (en daardoor schade is ontstaan): als het verbod in eerste aanleg destijds (ex tunc) wel terecht was opgelegd, heeft eiser dan niet onrechtmatig gehandeld door het vonnis ten uitvoer te leggen. De appèlrechter kan ten overvloede in zijn uitspraak hiermee rekening houden, maar is hier niet toe verplicht (HR 22 januari 1999, NJ 1999, 381 (Meccano/Remco Toys)). Het verdient nochtans aanbeveling dat de rechter hier wel een overweging aan besteedt; partijen zouden hier zonnodig uitdrukkelijk om kunnen vragen. Waar dat achterwege blijft, zal dit in een executiegeschil moeten worden beoordeeld, zoals in Hof Den Bosch 5 april 2005, NJF 2005, 256. In casu oordeelde het Hof dat het bevel in eerste aanleg in stand was gebleven. Verder oordeelde het Hof dat de verjaring van de dwangsommen was gestuit, waarbij van de verjaringstermijn werd afgetrokken de periode dat het vonnis hangende appèl was geschorst, wat een wettelijk beletsel in de zin van artikel 6:11g lid 2 Rv vormt.

In eerdere kronieken is er al op gewezen dat een verbeurde dwangsom weliswaar formeel niet op grond van redelijkheid en billijkheid gematigd mag worden, maar dat rechters dat desondanks regelmatig doen. Wel conform de beperkingen van de wet verwierp het Hof Amsterdam 24 maart 2005, NJF 2005, 217 zodanig beroep op matiging.

Een geval waarin aan een gemeente een dwangsom wordt opgelegd – hoger dan gevorderd – is Voorzieningenrechter Rechtbank Den Bosch 30 december 2004, NJF 2005, 104: de voorzieningenrechter vreesde vanwege de opstelling van de gemeente in

het geding en ter zitting dat de uitspraak haar niet zonder meer zou overtuigen.

Een geschil over invordering van dwangsommen was aan de orde in Voorzieningenrechter Rechtbank Den Haag 12 januari 2005, *NJF* 2005, 77, rov. 3.5 en 3.7. De gemeente stelde dat de bevoegdheid tot invordering van dwangsommen weliswaar wel verjaard was, maar de betaling niet onverschuldigd was nu een natuurlijke verbintenis resteerde. Dat betoog wordt enigszins cryptisch verworpen: de betaling is op zichzelf niet onverschuldigd maar de invordering geschiedde wel ten onrechte, zodat de schade, bestaande uit onder meer de betaling van dwangsommen, moet worden vergoed.

Als dwangsommen zijn verbeurd kunnen zij krachtens het dwangsomvonnis worden geëxecuteerd (artikel 611c Rv). Mogelijk wilde eiseres zekerstellen dat de dwangsommen waren verbeurd en maakte zij daarom een vordering aanhangig bij de rechter die de dwangsom had opgelegd. Hof Amsterdam 4 augustus 2005, *NJF* 2005, 439 verwees die vordering naar de rechtbank, nu het een gewoon executiegeschil ex artikel 438 Rv betrof en niet één van de vorderingen van artikel 611d Rv met betrekking waartoe de dwangsomrechter bevoegd is.

EXEQUATUR

De exequaturprocedure op grond van de EEX-Vo wordt beheerst door de Uitvoeringswet EEX-Vo, in afwijking van de gewone exequaturprocedure van artikel 985 e.v. Rv (zie artikel 2 lid 1 Uitvoeringswet). De *verweerder* moet tegen een exequatur beroep instellen bij de rechtbank (artikel 4 lid 1 Uitvoeringswet), en niet ex artikel 989 Rv hoger beroep bij het Hof (vergelijk ten aanzien van het EEX-verdrag HR 7 mei 2004, *NJ* 2004, 362). Het beroep bij Hof Den Bosch 7 november 2005, *PrG* 2005, 216 leidde dan ook tot een onbevoegdverklaring; het Hof verwees de zaak ingevolge artikel 73 Rv naar de rechtbank (ondanks enige twijfels over de toelaatbaarheid van verwijzing).

De *verzoeker* die tegen een afwijzende beslissing beroep wil instellen, staat voor een

probleem: bij welke rechter moet hij zijn? Bijlage III bij de EEX-Vo vermeldt dat het beroep bij het gerechtshof moet worden ingesteld, terwijl artikel 4 lid 1 Uitvoeringswet de rechtbank bevoegd verklaart. Omdat Verordening boven wet gaat, verklaarde Rechtbank Arnhem 18 mei 2005, *NJF* 2005, 334 zich onbevoegd en verwees de zaak naar het Hof. In TK 2001-2002, 28 262, nr. 3, p. 6 was medegedeeld dat de Europese Commissie zou worden verzocht de Bijlage III overeenkomstig de Uitvoeringswet te wijzigen: het lijkt wenselijk dat onverwijld aan dit voornemen gevolg wordt gegeven.

EXHIBITIEPLICHT

Het middel van artikel 843a Rv (dat, kort gezegd, recht geeft op afgifte van bescheiden aangaande een rechtsbetrekking waar eiser partij bij is) is kennelijk inmiddels ingeburgerd onder advocaten: het komt regelmatig aan de orde. Hoewel het toepassingsbereik van de bepaling bij de laatste wijziging is uitgebreid, is het niet de bedoeling dat dit tot Amerikaanse discovery-procedures gaat leiden of tot een algemeen recht op afgifte van alle stukken waar men mogelijk belang bij heeft. Een geval dat de grenzen van artikel 843a Rv lijkt te overschrijden is Voorzieningenrechter Rechtbank Rotterdam 25 november 2004, *NJF* 2005, 2. Dit betrof een vordering tegen de Staat toe tot afgifte van strafvorderlijk in beslag genomen bescheiden. Deze stukken hadden (mogelijk) betrekking op een contractuele relatie tussen een bedrijf en haar klant, welke relatie van belang was voor een geschil tussen een creditcardmaatschappij en een bank over een herroeping van een creditcardbetaling van de klant aan het bedrijf. De voorzieningenrechter was van oordeel dat dit bescheiden waren aangaande een rechtsbetrekking waar bij de creditcardmaatschappij partij was.

Voor het vaststellen of is voldaan aan de eisen van artikel 843a Rv zullen voldoende feiten moeten vaststaan. In het geschil tussen Aegon en Dexia omtrent de overname van Legioplease weigerde Rechtbank Amsterdam 3 november 2004, *NJF* 2005, 22 daarom terecht in een vroeg stadium te oordelen over moge-

lijke afgifte van stukken, nu in dat stadium van de procedure nog onvoldoende duidelijk was omtrent de informatieplicht van Dexia zodat ook niet beoordeeld kon worden of er een dringende reden was die zich verzette tegen afgifte, en of en welke documenten moesten worden overgelegd. De vordering betrof documenten zoals interne rapportages waarvan twijfelachtig is of deze onder artikel 843a Rv vallen, nu het slechts ging om informatie waar eiseres belang bij had vanwege een rechtsbetrekking, maar die niet die rechtsbetrekking zelf betroffen.

Omgekeerd kan artikel 843a Rv geen beletsel vormen voor toewijzing van afgifte op andere grond. Rechtbank Almelo 14 februari 2005, *NJF* 2005, 140 verwierp dan ook een beroep van Dexia op de uitzonderingsgrond van artikel 843a lid 4 Rv om een verzoek tot afgifte van het persoonlijk dossier tegen te houden. De vordering was immers gebaseerd op artikel 35 Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp), wat een zelfstandige grond voor informatieverstreking biedt (zij het dat men kan betwisten of het gehele klantendossier daaronder valt). Ook het beroep op artikel 43 sub e Wbp faalde. De procureur van gedaagde heeft overigens nadien in het *Tijdschrift voor Financieel recht* 2005, p. 370 e.v. betoogd dat de Wbp niet voor een zodanige vordering bestemd is.

Van belang voor het hoger beroep is of de beslissing op een incidentele vordering ex artikel 843a Rv ten aanzien van die vordering een (gedeeltelijke) einduitspraak is: dan moet er onmiddellijk appèl worden ingesteld. Hof Den Haag 25 oktober 2005, *NJF* 2005, 452 besliste in die zin, en verklaarde het appèl ontvankelijk nu in zo'n geval het verbod op tussentijds appèl niet van toepassing is.

Voor de volledigheid zij er op gewezen dat ook het onrechtmatige-daadsrecht in bijzondere gevallen een grondslag kan bieden om informatie te verkrijgen. In HR 25 november 2005, *RvdW* 2005, 133 (Lycos/Pessers) liet de Hoge Raad een op die grond gegeven bevel tot afgifte van naam en adresgegevens van een onbekende website-eigenaar in stand. ●

Recht aan het strand

Donderdag 6 en vrijdag 7 juli 2006
Hotels van Oranje in Noordwijk

De Summerclasses van Vermade Studiedagen komen er weer aan

Na een succesvolle editie vorig jaar is het deze zomer weer tijd voor uw kennisupdate. In slechts twee dagen bent u op de hoogte van nieuwe wetgeving en wijzigingen op uw vakgebied. We houden de groepen klein, dus wees er snel bij. Bovendien krijgt u €100,- korting als u zich inschrijft voor 1 mei aanstaande.

Op het programma staan de volgende masterclasses:

- Arbeidsrecht
- Bestuursrecht
- Familie- en jeugdrecht
- Ondernemingsrecht
- Personenschade Aansprakelijkheid en Schadevergoeding

Schrijft u zich vandaag nog in? Dan verzekert u zich alvast van een plaats.

Meer informatie?

www.sdu.nl/summerclasses

Of bel (070) 378 98 96.

09.00 uur - 17.00 uur (dag 1)
met aansluitend borrel en diner en
08.30 uur - 16.00 uur (dag 2)

€1.695,- per persoon, exclusief BTW,
inclusief diner en overnachting.

Schrijf in voor 1 mei en u krijgt €100,-
korting op het genoemde tarief.

Voor €100,- exclusief BTW dineert en
overnacht uw partner ook in het hotel.

12

PUNTEN
PO
ADVOCATEN

Minder administratieve lasten en meer

Ton van Mil
advocaat/scheidingsbemiddelaar te
Maastricht

Per 1 april 2006 zullen door de veranderde Wet op de rechtsbijstand (Wrb) de administratieve lasten voor advocaat en cliënt verminderen. Door een andere vaststelling van inkomen en vermogen zullen meer toevoegingen worden verstrekt. Omdat voor oude zaken misschien alsnog een toevoeging kan worden verkregen, moeten advocaten hun bestaande praktijk nalopen.

Foto: Joost van den Broek/HH

De gevolgen van de veranderde Wrb¹ zijn:

- geen Verklaring omtrent Inkomen en Vermogen meer nodig;
- verzamelinkomen en grens heffingvrij vermogen is bepalend;
- einde aan voorwaardelijke toevoeging; begin resultaatsbeoordeling;
- naar verwachting krijgen meer cliënten een toevoeging.

Deze veranderingen zal ik hierna toelichten.

GEEN VIV MAAR SOFI-NUMMER

Voortaan is bij een aanvraag voor een toevoeging niet langer een 'Verklaring omtrent

VERZAMELINKOMEN EN EIGEN BIJDRAGE (IN EURO'S)

verzamelinkomen alleenstaande of alleenstaande ouders		eigen bijdrage	verzamelinkomen samenwonenden of gehuwden	
van	tot	€	van	tot
0	- 15.500	90	0	- 21.600
15.501	- 16.000	142	21.601	- 22.400
16.001	- 16.800	244	22.401	- 23.600
16.801	- 18.500	431	23.601	- 26.200
18.501	- 22.000	677	26.201	- 31.100

Bij straf toevoegingen in de laagste inkomenscategorie wordt geen eigen bijdrage geheven; en boven de hoogstgenoemde bedragen is er geen recht op toevoeging.

Enkele bijzondere categorieën rechtzoekenden – onder meer asielzoekers, gedetineerden en personen wier vrijheid anderszins is ontnomen, faillieten, sanieten en benadeelde partij in een strafzaak – betalen afwijkende eigen bijdragen (zie art. 11 e.v. BDR en Handboek Toevoegen).

toevoegingen

inkomen en vermogen' met bijlagen nodig, of een 'Verklaring bijstandsgerechtigden' en originele uitkeringsspecificaties. Er kan nu worden volstaan met een opgave van de gebruikelijke personalia en het soft-nummer van de cliënt en zijn eventuele partner.

Tot nu toe stelde de Raad voor Rechtsbijstand (RvR) op basis van de inkomens- en vermogensstukken zelf het inkomen en vermogen, en de aan het in-

de hoogte van de eigen bijdrage is hiervan afhankelijk. Het verzamelinkomen is het belastbare inkomen in box 1, 2 en 3 vóór belastingheffing en persoonsgebonden aftrek.

Hierbij is de hoofdregel dat het verzamelinkomen van het tweede kalenderjaar voorafgaand aan het jaar waarin de toevoegingsaanvraag gedaan wordt (kortweg t-2) bepalend is. Dus bij een toevoegingsaanvraag in 2006 geldt het verzamelinkomen in 2004.

Ook worden de huidige twaalf inkomenscategorieën voor vaststelling van de eigen bijdrage na invoering van de wetswijziging gereduceerd tot vijf categorieën, waarbij

achteruitgang minder dan 15% is), dat wordt de peiljaarverlegging toegekend en tegelijk de hoogste eigen bijdrage opgelegd.

Naar verwachting zal in ongeveer 10 procent van de toevoegingsaanvragen peiljaarverlegging worden aangevraagd.

Bij peiljaarverlegging wordt het verzamelinkomen in t-0 en de daarbijbehorende eigen bijdrage voorlopig vastgesteld. Als na definitieve vaststelling van het verzamelinkomen in t-0 een hogere eigen bijdrage blijkt te zijn verschuldigd, zal de RvR deze zelf verhalen bij de cliënt. Als na de definitieve vaststelling blijkt dat ook het recht op toevoeging vervalt, moet de advocaat de ontvangen vergoeding terugbetalen en alsnog declareren bij de cliënt.

Andere uitzonderingen zijn er niet mogelijk, en er is geen algemene hardheidsclausule.²

Niet meer het netto-inkomen maar het verzamelinkomen van twee jaar eerder bepaalt het recht op toevoeging en de hoogte van de eigen bijdrage

komen gekoppelde eigen bijdrage vast. Voortaan doet de RvR navraag bij de gemeente over het adres en de gezinssituatie (in de Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens) en de Belastingdienst over het verzamelinkomen en het vermogen van de cliënt en eventuele partner. Aan de hand van die gegevens bepaalt de RvR of er recht is op een toevoeging; bij een positief besluit wordt vervolgens de eigen bijdrage vastgesteld aan de hand van het inkomen.

VERZAMELINKOMEN

De belangrijkste veranderingen betreffen de wijze van vaststelling van het inkomen en vermogen. Vanaf nu zal niet het netto-inkomen maar het verzamelinkomen bepalen of er sprake is van een recht op toevoeging. Ook

de laagste twee bestaande categorieën worden gehandhaafd.

Op de hoofdregel is wel een uitzondering mogelijk: de *peiljaarverlegging*. Binnen 6 weken na de beslissing op de toevoegingsaanvraag kan worden gevraagd om niet t-2, maar het huidige kalenderjaar (t-0) als peiljaar te hanteren. Indien het inkomen in t-0 ten minste 15% lager werd dan in t-2, is de aanvrager ontvankelijk en zal het geschatte verzamelinkomen van het kalenderjaar waarin de toevoeging wordt aangevraagd, de basis van de berekening zijn. Als het inkomen níet ten minste 15% lager is geworden, geldt het inkomen in t-2. Maar als het inkomen in t-2 boven de inkomensgrenzen van de Wrb valt en dat van t-0 binnen die grenzen (terwijl de

VERMOGENSTOETS

Voorheen bedroeg de maximale vermogensgrens voor alleenstaanden € 7.500 en voor eenoudergezinnen, samenwonenden en gehuwden € 10.500. Daarnaast mocht de overwaarde in de eigen woning (waarde woning min hypotheek) maximaal € 65.344 zijn, waarbij de waarde van de woning de WOZ-waarde was. Per 1 april 2006 sluit het vermogensbegrip aan bij de inkomstenbelastingwetgeving en in het bijzonder bij de gemiddelde rendementsgrondslag van box 3.

Indien het vermogen in t-2³ meer dan het heffingvrije vermogen van Box 3 bedraagt, bestaat er geen recht op een toevoeging. Het heffingvrije vermogen bedroeg in 2004 € 19.252 per persoon (2005: € 19.522; 2006: € 19.698). Voor minderjarige kinderen geldt een extra heffingvrij vermogen van € 2.631 per kind. Voor 65-plussers gelden hogere vrijstellingen.

1 Stb. 2006, 9 en 72.

2 Ik vraag het te betwijfelen of dit rigoureuze systeem in stand blijft. Bij bijvoorbeeld een ontslag op staande voet aan het einde van het jaar bestaat immers mogelijk geen recht op een toevoeging of is die heel hoog (t-2 is te hoog; peiljaarverlegging baat niet omdat het inkomen van het hele kalenderjaar meetelt). Het is dan zeer de vraag of de wet voldoende toegang biedt tot een rechtzoekende en wel verenigbaar is met artikel 6 EVRM. In dit geval kan de parlementaire geschiedenis wellicht helpen. Minister Donner heeft

namelijk in de Eerste Kamer gezegd: 'Kortom, als er in de praktijk gevallen zijn, die absoluut als onredelijk moeten worden aangemerkt, kan op deze wijze (een AMvB: toevoeging TvM) in een oplossing worden voorzien.' Absoluut onredelijke gevallen moeten dus geregeld zijn.

3 Het is overigens nog wel de vraag of bij de vermogensstoets het heffingvrije vermogen van t-2 of het jaar van de aanvraag van de toevoeging bepalend is. De wet lijkt het eerste te stellen, doch de brochure 'Hoofdlijnen van de Wet op de Rechtsbijstand' van de

RvR'en (downloadbaar via www.rvr.org) lijkt op het jaar van toevoegingsaanvraag te duiden met alleen vermelding van het heffingvrij vermogen in 2006 (in de brochure wordt overigens ten onrechte het heffingvrije vermogen in 2005 vermeld).

4 EK 2005-2006, 29685, C, p. 2.

5 Zie ook F. Fernhout en T. van Mil, 'Verzamelinkomen beroerd uitgangspunt voor berekening kinderalimentatie', *NJB* 2006, nr. 11, 17 maart 2006.

De eigen zelfbewoonde woning telt niet meer mee. Daar de woning, de hypotheek en vaak de levensverzekering die aan de hypotheek is gekoppeld, in box 1 vallen, tellen de waardes van deze zaken niet mee bij het vermogen in box 3. Voor het ondernemingsvermogen van zelfstandigen en vrijberoepsbeoefenaren geldt hetzelfde, net als voor waardes van lijfrentes die in box 1 vallen.

RESULTAAT TELT MEE

De voorwaardelijke toevoeging verdwijnt en voortaan wordt elke toevoeging aan een zogenoemde resultaatsbeoordeling onderworpen. Daardoor kan elke toevoeging na behandeling van de zaak worden ingetrokken indien de kosten van rechtsbijstand op een derde te verhalen zijn, of als de cliënt door de rechtsbijstand een nettogeldsom heeft ontvangen van 50% van het heffingvrije vermogen van box 3, of als hij een inbare vordering van die hoogte zal krijgen.⁴

ALSNOG TOEVOEGING

Uitgangspunt is onmiddellijke werking: alle toevoegingsaanvragen die binnenkomen vanaf 1 april 2006, worden volgens het nieuwe regime behandeld. Dit betekent dat door de wetwijziging een nieuwe toevoeging kan worden aangevraagd voor mensen die voorheen een afwijzing van de toevoeging kregen. Bestaande toevoegingen worden net als voorheen afgewikkeld, en ook in toevoegingen die worden afgegeven na een last tot toevoeging verandert niets.

Te verwachten is dat een aanzienlijke groep cliënten die voor wetwijziging geen toevoeging kreeg, nu wel voor een toevoeging in aanmerking komt. Uit onderzoek van enkele Raden voor Rechtsbijstand blijkt dat men een toename van het aantal toevoegingen verwacht van 12-14%.

Ik denk dat de toename vooral te vinden zal zijn bij vier groepen cliënten.

Cliënten met een *hoge overwaarde in de eigen woning*. Voorbeeld: een huis met een WOZ-waarde van € 200.000 en een hypotheek van € 100.000. In de oude wet lag de grens bij een overwaarde boven € 65.344 en vielen deze mensen er buiten. Na invoering van de wetwijziging zullen deze huiseigenaren

De advocaat dient de betalende cliënten aan te schrijven die nu alsnog recht hebben op een toevoeging

voor een toevoeging in aanmerking komen (zolang hun box 1 verzamelinkomen en gemiddelde rendementsgrondslag in box 3 niet te hoog zijn).

Cliënten met *hoge lasten aan hypotheekrente*. Voorheen was in dezen de aftrek van hypotheekrente niet van belang, maar nu is het verzamelinkomen het uitgangspunt, waaronder het belastbare inkomen van box 1. Het belastbare inkomen in box 1 wordt gevormd door het inkomen uit werk en woning, anders gezegd: bruto-inkomen plus eigenwoningforfait min hypotheekrente. De betaalde hypotheekrente wordt dus afgetrokken van het inkomen uit werk,⁵ waardoor er bij hoge hypotheeklasten een lager verzamelinkomen resteert.

Cliënten die (net) *buiten de huidige vermogensgrenzen* vielen. Indien er nu bijvoorbeeld een echtpaar is met een vermogen van € 35.000, en zij dit vermogen in box 3 onderling hebben verdeeld, zal ieder binnen de grenzen van het heffingvrije vermogen in box 3 blijven. Zij hebben dan in beginsel recht op een toevoeging.

Cliënten die *zelfstandige zijn of een vrij beroep uitoefenen* bij wie voorheen het ondernemingsvermogen zorgde voor een te groot vermogen in de zin van de Wrb. Voortaan is dat vermogen box 1 vermogen en dus niet langer van belang.

GEDRAGSREGEL VERPLICHT TOT NAGAAN

Gedragsregel 24 lid 1 bepaalt: 'Tenzij een advocaat goede gronden heeft om aan te nemen dat zijn cliënt niet in aanmerking kan komen voor door de overheid gefinancierde rechts-hulp, is hij *verplicht* met zijn cliënt bij het begin van de zaak en verder *telkens wanneer daartoe aanleiding bestaat*, te overleggen of er termen zijn om te trachten door de overheid gefinancierde rechtsbijstand te verkrijgen.' (curs. TvM) Niet alleen bij het begin van de zaak, maar ook telkens wanneer daartoe aan-

leiding bestaat, moet een advocaat nagaan of de cliënt een toevoeging kan krijgen.

Tot nu toe ging het hier meestal om de cliënt die minder inkomen of vermogen kreeg en ineens binnen de grenzen van de Wrb viel. Nu dienen naar mijn mening *alle* advocaten hierop attent te zijn, en eventueel de toevoeging aan te vragen (of andersluidende afspraken te maken). Ik acht het verstandig dat iedere advocaat zijn kast doorloopt op cliënten die mogelijk alsnog voor een toevoeging in aanmerking komen.

Omdat van niet-toegevoegde cliënten en hun eventuele partner meestal de gegevens over het inkomen en vermogen in 2004 zullen ontbreken, zal de advocaat die moeten vragen. Met (de aangifte en) aanslag inkomstenbelasting over 2004 is een en ander na te gaan.

De cliënten die mogelijk behoren tot de genoemde vier groepen, doch ook andere cliënten die mogelijk toevoegbaar zijn, kan de advocaat een standaardbrief schrijven met uitleg van de wetwijziging en de vraag naar de aangifte en aanslag inkomstenbelasting 2004. Er kan worden gewezen op de peiljaarverlegging en gevraagd worden naar een eventuele aanmerkelijke inkomensachteruitgang sinds 2004.

Advocaten zullen niet vrolijk worden van deze verplichting, maar omdat achteraf objectief kan worden vastgesteld worden of er recht was op toevoeging, kan de advocaat tuchtrechtelijk verwijtbaar handelen door niet aan de verplichting te voldoen. En de cliënt kan terugbetaling verlangen van alle ten onrechte gedeclareerde uren. ●

A photograph of the Allen & Overy logo mounted on a light-colored building facade. The logo consists of the words 'ALLEN & OVERY' in large, dark, three-dimensional letters. The image is partially framed by red geometric shapes on the left and right sides.

Het Amsterdamse kantoor van Allen & Overy LLP heeft een sterke ondernemingsrechtpraktijk. Deze steunt voor een belangrijk deel op onze Know-How producten. Het ondernemingsrecht is sterk in beweging en onder invloed van ontwikkelingen vernieuwen wij deze voortdurend. Daarbij zoeken wij de steun van een:

Professional Support Lawyer (PSL) Ondernemingsrecht

(fulltime/parttime)

Als PSL volgt u de ontwikkelingen binnen het ondernemingsrecht op de voet. En achterhaalt u de betekenis ervan voor cliënt en collega jurist. Uw inzichten vertaalt u naar presentaties en publicaties maar vooral naar hoogwaardige Know-How producten als modellen en deal guides.

Zonder de druk van de cliëntenpraktijk deelt u uw werktijd voor een belangrijk deel zelf in. Mogelijk werkt u parttime. Uw salaris staat in relatie tot uw anciënniteit en tot de kwaliteit van uw bijdrage aan de Know-How.

U heeft minstens zes jaar ervaring als advocaat in de transactiepraktijk. U bent een specialist met een academische inslag maar met goed gevoel voor de cliëntenpraktijk. U bent een goede drafter en spreekt en schrijft graag en gemakkelijk over juridische onderwerpen. U voelt zich thuis in een vooraanstaande internationale praktijk met gedreven mensen in een professionele organisatie.

Uw reactie met CV richt u aan Allen & Overy LLP, t.a.v. Martine 't Hart, afdeling Human Resources. Per post: Postbus 75440, 1070 AK, Amsterdam. Of per e-mail: martine.thart@allenoverly.com.

Voor meer informatie: Mart van de Kerkhof, manager Know-How & Educatie:
020-674 1164

Allen & Overy behoort nationaal en internationaal tot de absolute top op juridisch gebied. Vanuit ons prachtige kantoor aan de Apollolaan in Amsterdam beoefenen ruim 200 Nederlandse advocaten, notarissen en fiscalisten de nationale en internationale rechtspraktijk. Onze cliënten zijn ondernemingen, financiële instellingen en overheidsinstanties, die zoeken naar effectieve en praktische juridische ondersteuning op hoogwaardig niveau. De Amsterdamse praktijk is breed en kent een scala van specialismen zoals Arbeidsrecht, Bank- en Effectenrecht, Belastingrecht, Gereguleerde Markten en Overheid, Mededinging, Procesrecht, Ondernemingsrecht, Onroerend Goed, Technologie Media & Intellectuele Eigendom.

Nobody policing the police

mr. S.L.J. Janssen*
advocaat te Amsterdam

In twee recente arresten heeft de Hoge Raad zich niet gekweten van zijn taak om onrechtmatig optreden van politie en justitie af te straffen. Sander Janssen spoort de blokkades op voor een effectieve, rechtstatelijke controle op overheidsoptreden, en concludeert: 'De jurisprudentie op artikel 359a Sv en de Schutznorm hebben de sanctionering van onrechtmatig optreden verregaand ingeperkt'. Een analyse en een pleidooi: 'De rechter moet in alle vrijheid de grenzen van de rechtsstaat kunnen controleren én verdedigen.'

Foto: Maarten Hartman/HH

Onrechtmatig optreden door politie en justitie is van oudsher een heet hangijzer en mag zich, met de uitbreiding van bevoegdheden en de nadruk op *crimefighting*, de laatste jaren in hernieuwde belangstelling verheugen. Gaat het in de rechtszaal uiteindelijk om de vraag welke consequenties aan zulke onrechtmatigheden in een specifieke zaak moeten worden verbonden, daarnaast speelt het grotere vraagstuk hoe te bewerkstelligen dat het opsporingsapparaat zich bij het oplossen van strafbare feiten aan de regels houdt.

Traditioneel is het de rechter die de rol van *policing the police* op zich neemt; de dreiging van uitsluiting van bewijsmateriaal of zelfs niet-ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie wordt geacht politie en justitie binnen het gareel te houden. Al enige jaren is er echter, met name bij toepassing van het leerstuk van de Schutznorm, een trend zichtbaar waarbij de rechter zich uit die rol lijkt terug te trekken.

Recent wees de Hoge Raad twee arresten die passen in die trend. In het eerste arrest waren politieagenten zonder de benodigde machtiging en tegen de uitdrukkelijke wens van de bewoner een woning binnengetroten, hetgeen een gebruikelijke praktijk bleek te zijn.¹ In het tweede arrest fouilleerde een daar niet toe bevoegde beveiligingsbeambte een winkeldief.² De Hoge Raad lost het op verschillende wijzen op, en doet dit anders dan het hof en de A-G, maar in beide zaken bleef het onrechtmatig optreden geheel zonder gevolgen. Reden genoeg voor enkele kanttekeningen, na eerst een korte introductie van de Schutznorm.

De enge definiëring van 'voorbereidend onderzoek' miskent dat politieoptreden de aanzet kan zijn tot verdenking en voorbereidend onderzoek

SCHUTZNORM

De Schutznorm houdt in dat 'wil een verdachte met succes een beroep op onrechtmatig opsporingshandelen kunnen doen, bij dat handelen normen moeten zijn geschonden die strekken tot bescherming van zijn belang, terwijl dat belang door het onrechtmatig handelen ook daadwerkelijk is geschonden.'³ De HR stelde in het standaardarrest over de werking van artikel 359a Sv van 30 maart 2004 dat: 'indien het niet de verdachte is die door de niet-naleving van het voorschrift is getroffen in het belang dat de overtreden norm

beoogt te beschermen, in de te berechten zaak als regel geen rechtsgevolg zal behoeven te worden verbonden aan het verzuim.'⁴

Daarbij worden twee varianten onderscheiden: de vraag of er sprake is van een norm die de rechten van de verdachte beoogt te beschermen wordt wel als de toetsing in

abstracto aangemerkt, de vraag of het de verdachte zelf is die door de schending daadwerkelijk nadeel heeft geleden, als de toetsing in concreto. Meestal zal het om de laatste gaan: is de onderliggende norm niet geschonden (bijvoorbeeld door het niet-geven van de cautie aan een verdachte die wist dat hij het recht had te zwijgen) of is de overtreding tegen een ander gepleegd (huiszoeking in de woning van een derde waarbij illegale goederen van verdachte zijn aangetroffen), dan is het beroep op onrechtmatig handelen door politie of justitie gedoemd te sneuvelen.⁵ De Schutznorm staat dan aan strafvermindering, bewijsuitsluiting of niet-ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie in de weg.

Er zijn echter omstandigheden waarin dit niet het geval hoeft te zijn, te weten wanneer er sprake is van een 'flagrante strijd met de beginselen van een behoorlijke procesorde'⁶ of, in de woorden van A-G Wortel 'een grove en onherstelbare schending van één van de fundamentele normen van ons strafproces' (zie hierna). Daarbij kan bijvoorbeeld aansluiting worden gezocht bij het algemene belang dat uit de ratio van het geschonden voorschrift voortkomt, zoals de Hoge Raad deed in het arrest van 12 januari 1999 betreffende het afluisteren van een geheimhouder.⁷ Prakken sprak van een relativering van de Schutznorm bij schending van een norm die strekt ter verdediging van iedereen.⁸

ONRECHTMATIG BINNENTREDEN

In de eerste hier te bespreken zaak van 29 november jl.⁹ was er sprake van onrechtmatig binnentreden. Het ging om de aanhouding van een verdachte ter executie van een nog uitstaande onherroepelijke vrijheidsstraf. Twee opsporingsambtenaren meldden zich daarvoor bij de woning van de ex-vrouw van verdachte. Deze weigerde echter hen binnen te laten, waarna zij haar een machtiging tot binnentreden lieten zien die op dat moment blanco was (niet gedagtekend, zonder vermelding van de namen van de verbalisanten, het te betreden adres, het doel van het binnentreden et cetera). De vrouw weigerde nogmaals de ambtenaren binnen te laten, waarop zij besloten desondanks de woning te betreden. Daar troffen zij de persoon die zij zochten aan in de kinderslaapkamer, die hen vervolgens

bedreigde. De strafvervolgung terzake die bedreiging heeft uiteindelijk geresulteerd in het onderhavige arrest.

Bij het Gerechtshof Amsterdam werd het verweer gevoerd dat er door deze wijze van binnentreden sprake was van een doelbewuste en grove veronachtzaming van de belangen van verdachte, hetgeen diende te leiden tot een niet-ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie. Hetzelfde verweer was gevoerd in de strafzaak tegen de vrouw en was daar gehonoreerd. Het oordeel van het hof op het verweer van de man luidde echter dat nu de verdachte niet als bewoner van de woning kon worden aangemerkt, hij niet getroffen was in het belang dat de overtreden norm trachtte te beschermen. Het hof onderkende dat er sprake was van een ernstige inbreuk op de beginselen van een goede procesorde maar oordeelde dat de Schutznorm aan het daaraan verbinden van consequenties in de weg stond.¹⁰

A-G Wortel richt zich met name op de vraag wat er nu precies gebeurd is, en (impliciet) of dat een dermate ernstig vormverzuim oplevert dat het algemeen belang is geschonden. Hij stelt vast dat zich twee stukken in het dossier bevinden, de in het proces-verbaal genoemde blanco machtiging, en een ingevuld modelformulier, waarop de gegevens en de handtekening van de hulpofficier met een zwartschrijvende pen zijn aangebracht, terwijl de namen van de verbalisanten, het te betreden adres en het doel van het betreden in een ander handschrift met een blauwschrijvende pen zijn aangebracht. Het formulier is dus door de verbalisanten zelf, mogelijk achteraf, ingevuld. Aan de vereisten van de Algemene wet op het binnentreden (Awbi) is duidelijk niet voldaan en het lijkt er volgens de A-G zelfs op dat deze manier van machtigen gangbare praktijk is. Desondanks heeft de A-G naar eigen zeggen niet de indruk dat er sprake is geweest van een opzettelijk in strijd met de wet handelen door de verbalisanten.

De vraag is of de A-G de handelwijze van de verbalisanten niet wat al te welwillend bekijkt. Wordt deze langs de lat van het voorwaardelijk opzet gelegd dan zou gesteld kunnen worden dat deze verbalisanten op

Het gaat eerder om de corrigerende werking van een rechterlijke uitspraak op onrechtmatig overheidsoptreden, dan om beloning van de verdachte

zijn minst de aanmerkelijke kans hebben aanvaard dat zij de toepasselijke wettelijke bepalingen zouden schenden. Bovendien: ook wanneer sprake is van een oprecht misverstand is dat zorgwekkend, aangezien verwacht mag worden dat opsporingsambtenaren de wet kennen en toepassen. De *Garantstelling* eist van hen extra waakzaamheid en zorgvuldigheid, zeker wanneer zij dwangmiddelen toepassen op burgers. Redenen om hier een hogere graad van opzet te vereisen dan voorwaardelijk opzet, zijn dan ook moeilijk te bedenken. Gezien de feiten kan van een verontschuldigbaar dwalen bij de verbalisanten in elk geval geen sprake zijn. De opening die de Hoge Raad nog biedt in zijn arrest van 19 juni 2001,¹¹ waarmee bewijsuitsluiting en niet-ontvankelijkheid in geval van goede trouw bij de opsporingsambtenaren kunnen worden omzeild, is daarmee niet aan de orde.

Het enige wat dus nog aan sanctionering van de onrechtmatigheid in de weg kan staan is de Schutznorm, tenzij deze wordt gerelativeerd omdat er sprake is van een schending van het algemeen belang. Dat laatste is volgens de A-G, die wel duidelijk aangeeft de gang van zaken af te keuren, hier niet aan de orde. Hij concludeert dat nu de gang van zaken geen groot risico in zich bergt dat woningen zonder wettelijk voorziene reden of daadwerkelijke noodzaak zullen worden betreden, een en ander geen grove en onherstelbare schending van één van de fundamentele normen in ons strafproces oplevert.

ENGE DEFINIËRING

De Hoge Raad lijkt zich terughoudend op te willen stellen en omzeilt de problematiek door de zaak noch vanuit de invalshoek van het Hof, noch van de AG te benaderen:¹²

‘3.3. In cassatie staat het volgende vast:

(i) er is door de politiefunctionarissen onrechtmatig binnengetroden in de woning van een derde;

(ii) die functionarissen traden op ter executie van een tegen de verdachte gewezen vonnis;

(iii) daarop is de thans tenlastegelegde en bewezenverklarde bedreiging door de verdachte van een van die functionarissen gevolgd.

3.4. Daaruit kan bezwaarlijk anders volgen

dan dat het onrechtmatige binnentreden niet heeft plaatsgevonden in het kader van het voorbereidend onderzoek van de in deze zaak tenlastegelegde en bewezenverklarde bedreiging.

Het Hof heeft het verweer dus terecht verworpen (vgl. HR 30 maart 2004, NJ 2004, 376). Het beroep dat wordt gedaan op schending van art. 8 EVRM doet daaraan niet af.’

De overweging van de Hoge Raad werpt de vraag op of onrechtmatig overheidsoptreden buiten beschouwing dient te blijven wanneer dit niet plaatsvindt in het kader van een tegen een verdachte gericht onderzoek, maar daar wel (onmiddellijk) aan vooraf gaat. Dit lijkt haast een derde dimensie aan de Schutznorm, maar staat daar dogmatisch gezien los van.

In het al genoemde arrest van 30 maart 2004 heeft de Hoge Raad met aanhaling van de wetsgeschiedenis¹³ het bereik van het begrip vormverzuim beperkt tot onrechtmatigheden begaan in het voorbereidend onderzoek tegen de verdachte terzake het aan hem ten laste gelegde feit. Toepassing van deze stelregel op de onderhavige casus moet inderdaad tot de conclusie leiden dat er geen sprake was van een tegen de verdachte lopend strafrechtelijk onderzoek, nu deze slechts aangehouden diende te worden om te gaan ‘zitten’.

Anderzijds is er natuurlijk wel een verband te leggen tussen de onrechtmatigheid en het strafbare feit. Het onrechtmatig binnentreden geheel zonder consequenties laten, doet dan ook naar rechtsgevoel vreemd aan. Bovendien zou, doorredenerend in de lijn van de Hoge Raad, ook de ex-vrouw wanneer zij zou worden vervolgd geen beroep kunnen doen op artikel 359a Sv. Er is immers ook geen sprake van een tegen haar lopend strafrechtelijk onderzoek; niettemin verklaard het Hof Amsterdam het OM niet-ontvankelijk.

Hier wreekt zich de enge definiëring die aan het begrip ‘voorbereidend onderzoek’ in de zin van artikel 359a Sv is gegeven; het mist dat politieoptreden, zowel rechtmatig

als onrechtmatig, de aanzet kan geven tot een verdenking en tot een voorbereidend onderzoek. De rechtmatigheid van dat optreden blijft dan wel degelijk, of zelfs juist, van belang. Enigszins doorslaand in deze door de Hoge Raad weergegeven redenering, zou de politie immers willekeurig en zonder wettelijke bepalingen in acht te nemen allerhande dwangmiddelen kunnen gaan toepassen (binnentreden, aanhouden, fouilleren), om vervolgens te betogen dat contrabande die daarbij toevallig worden aangetroffen of strafbare feiten die in reactie op dat optreden worden gepleegd, zonder beperking vervolgd kunnen worden. Het is evident dat daarmee het gehele stelsel van dwangmiddelen wordt ondergraven.¹⁴

ONRECHTMATIGE FOUILLERING

In het tweede arrest was sprake van een onrechtmatige fouillering door een (particuliere) beveiligingsbeambte.¹⁵ Het Hof Amsterdam oordeelde dat dit onrechtmatig was, maar vond dat nu de aangever had gezien dat de verdachte iets wegnam en onder zijn jas deed en de bekende verklaring dus niet alleen het gevolg was van de fouillering, niet viel in te zien hoe gebruikmaking van het aldus verkregen bewijs zou moeten leiden tot schending van de beginselen van een behoorlijke procesorde of tot veronachtzaming van de rechten van de verdediging.¹⁶ De Hoge Raad vertaalt deze overweging van het hof naar de Schutznorm, en stelt dat het kennelijk oordeel van het hof dat de onrechtmatigheid geen nadeel voor de verdachte heeft opgeleverd, en compensatie door strafvermindering dus niet op zijn plaats is, geen blijk geeft van een onjuiste rechtsopvatting en ook niet onbegrijpelijk is.¹⁷

Een vraag die daarbij gesteld kan worden is of het nu zo begrijpelijk is dat iemand geen nadeel lijdt wanneer deze – mogelijk *en plein public* – door een daartoe onbevoegde beveiligingsbeambte aan een fouillering wordt onderworpen. Natuurlijk zou de politie later alsnog hebben gefouilleerd als de beveili-

gingsbeambte juist had gehandeld en de komst van de politie had afgewacht; dan zou het gestolen goed ook wel boven water zijn gekomen. Maar het is een drogreden om dat gegeven aan te grijpen om te stellen dat het subject van een onrechtmatige fouillering dús geen nadeel heeft gehad; onderworpen worden aan onrechtmatige dwangmiddelen is per definitie ‘nadelig’.

Belangrijker is dat het toepassen van artikel 359a Sv op onrechtmatig handelen niet alleen strekt tot compensatie van een verdachte. Ook A-G Wortel vraagt zich af of een signaal aan de beveiligers moet worden gegeven, maar beantwoordt die vraag ontkennend. De zaak was volgens hem niet indicatief voor een grootschalige misstand binnen de particuliere beveiligingsbranche die dringend om een reactie vroeg. Van een algemeen belang tot sanctiëring was dus geen sprake. Dat een reactie in de vorm van strafvermindering naar alle waarschijnlijkheid toch niet tot de branche zou doordringen, zoals hij tevens overweegt, geeft eerder een tweede probleem aan dan dat het een relativëring van het eerste probleem betreft, en mag geen reden zijn om dan maar van een reactie af te zien.

Het gaat hier om de corrigerende werking van een rechterlijke uitspraak op onrechtmatig overheidsoptreden, en niet om de beloning van de verdachte. Strafprocessuele bewijsregels zijn niet alleen geschreven ter bescherming van de individuele verdachten

maar hebben een wijdere betekenis.¹⁸ Wat maakt dat de *crimefighter* de waarborgen rond de inzet van dwangmiddelen of betreffende de rechten van de verdachte en de verdediging naleeft, wanneer deze waarborgen de efficiency van de opsporing in de weg staan, en het buigen of zelfs breken van de regels geen consequenties heeft of slechts leidt tot een zeer marginale strafvermindering? Deze vraag is retorisch. Slechts wanneer onrechtmatig optreden, hoe indrukwekkend de resultaten ook, door bewijsuitsluiting of niet-ontvankelijkheid leidt tot het tegengestelde effect van wat wordt beoogd, is er een effectief correctiemechanisme om tegengewicht te bieden aan de verleiding om in de hitte van de opsporing van (ernstige) strafbare feiten, de risico's die met het negeren van de ingebouwde waarborgen samenhangen, uit het oog te verliezen.

GRENZEN VAN RECHTSSTAAT

Who's policing the police? is de gevleugelde vraagstelling die tegelijk een fundament van de rechtsstaat is. Uit de hier besproken arresten kan (opnieuw) volgen dat de Hoge Raad terughoudend is om de onrechtmatige toepassing van dwangmiddelen ten voordele van een verdachte te laten komen. De jurisprudentie betreffende de werking van artikel 359a Sv, de vormverzuimen en de Schutznorm hebben de sanctiëring van onrechtmatig optreden verregaand ingeperkt. Van de mogelijkheid om onrechtmatigheden

in een groter geheel te zien en daarop te reageren met het oog op het algemeen belang, wordt op een enkele uitzondering na geen gebruikgemaakt.

De lijn die daaruit afgeleid zou kunnen worden is dat de rechter de rol van ‘policing’ niet (altijd) op zich hoeft te nemen. Zeker in tijden van verharding van het straffklimaat en verruiming van de bevoegdheden en mogelijkheden van justitie is dit is een riskante ontwikkeling. Recent schreef Knigge vanuit een andere problematiek (het ondervragingsrecht) dat de integriteit van opsporingsambtenaren deels te danken is aan het feit dat zij functioneren binnen een rechtssysteem dat waarborgen biedt tegen machtsmisbruik.¹⁹ Wanneer opsporingsambtenaren zich structureel en zelfs opzettelijk niet houden aan die waarborgen, is dat ernstig genoeg om noch het precieze moment van de schending, noch de precieze aard van de schending, noch de precieze persoon tegen wie de schending is begaan, aan een reactie in de weg te laten staan.

De rechter moet in alle vrijheid de grenzen van de rechtsstaat kunnen controleren én verdedigen. Als de Schutznorm of een bepaalde lezing van artikel 359a Sv die controle blokkeert, is relativëring ervan meer dan ooit gewenst. ●

* Advocaat bij Cleerdin & Hamer Advocaten te Amsterdam.

1 HR 29 november 2005, LjN AU3297.

2 HR 8 november 2005, LjN AU3292.

3 A-G Jörg bij HR 6 juli 2004, LjN AO19785.

4 HR 30 maart 2004, NJ 2004, 376.

5 Zie voor een voorbeeld van de toetsing in abstracto HR 28 mei 2002, NJ 2002, 601.

6 Memorie van Toelichting bij Wet vormverzuimen, Kamerstukken II 1993-1994, 23 075, nr. 3.

7 HR 12 januari 1999, NJ 1999, 290. Zie ook Rechtbank Rotterdam 10 oktober 2005, LjN AU4036 en anders Hof Den Haag, 10 februari 2006, LjN AV1454.

8 E. Prakken, ‘De strafprocessuele Schutznormleer relativerend?’, in: *NJB* 1999 nr. 6, p. 245 e.v.

9 HR 29 november 2005, LjN AU3297.

10 De vraag is of dit standpunt juist is in het licht van het EVRM: uit Straatburgse jurisprudentie blijkt dat het bij invulling van het recht op een privé-leven met name gaat om de ontwikkeling van de persoonlijke vrijheid, en dat het begrip

home niet alleen de eigen woning dekt, maar ook hotelkamers, gastenverblijven en tijdelijke verblijfplaatsen. Zie o.a. J. van de Lanotte en Y. Haeck (red.), *Handboek EVRM*, Deel 2, Artikelsgewijs commentaar (2004), pag. 711 e.v. en A.M. van Woensel, ‘Sanctiëring van onrechtmatig verkregen bewijsmateriaal’, in: *DD* 2004, 10.

11 Hoge Raad 19 juni 2001, NJ 2001, 574.

12 Helaas wordt daarmee ook geen duidelijk standpunt ingenomen betreffende de problematiek van de machtiging in de Algemene wet binnentreden (Awbi). Ook daarin zou een ondubbelzinnige stellingneming wenselijk zijn geweest. Zie ook *Strafblad* nr. 1, 17 februari 2005, p. 138-142.

13 Memorie van Toelichting bij Wet vormverzuimen, Kamerstukken II 1993-1994, 23 075, nr. 3.

14 Overigens biedt de Wetsgeschiedenis van de Wet vormverzuimen voldoende aanknopingspunten om te betogen dat het juist niet de bedoeling van de wetgever is geweest om de rechter te beperken in zijn mogelijkheden om te reageren op onrechtmatig overheidsoptreden; zie o.a. Kamerstukken

II 1993/94, 23 705, nr. 6, p. 9-10.

15 HR 8 november 2005, NJ 2006, 136.

16 Het Hof geeft een variant op het uiterst strikte criterium over wanneer bewijsuitsluiting aan de orde is uit wederom HR 30 maart 2004 (r.o. 3.6.4), welk criterium is bevestigd in onder andere HR 5 april 2005 (LjN AS7572): ‘door de onrechtmatige bewijsgaring is een (belangrijk) strafvorderlijk voorschrift of rechtsbeginsel in aanzienlijke mate geschonden.’

17 Opvallend is daarbij wel dat de Hoge Raad er niet voor kiest te oordelen dat nu de onrechtmatigheid niet door de politie maar door een burger is begaan, er van een vormverzuim geen sprake is en het Openbaar Ministerie in zijn algemeenheid hiervoor niet verantwoordelijk kan worden gehouden. Wellicht dat het arrest van het Hof voor die benadering onvoldoende ruimte bood.

18 G.J.M. Costens, *Het Nederlandse strafprocesrecht*, 4e druk, p. 661.

19 Noot bij HR 10 februari 2004, NJ 2004, 452.

De mysterieuze kracht van de Commissie-Ouwerkerk

Nick Huls en Martine van Veelen

hoogleraar rechtssociologie Erasmus Universiteit Rotterdam en Universiteit Leiden, respectievelijk recent afgestudeerd jurist te Leiden

In de discussies over de ingrijpende stelselwijziging van de rechtsbijstand (Het Juridisch Loket verving het Bureau voor rechtshulp) speelde het rapport van de Commissie-Ouwerkerk een cruciale rol. Het maakte een eind aan de verdeeldheid,¹ en zette de lijnen uit voor het nieuwe beleid. Hoe kon de commissie zo succesvol zijn? Wij vroegen het de leden zelf, Hans Ouwerkerk, destijds burgemeester van Almere, Carla Eradus, president van de Rechtbank Amsterdam en Carel van Eykelenburg, voormalig hoofddirecteur van de IBG (studiefinanciering), thans lid Raad van Bestuur van de Bank Nederlandse Gemeenten.

Foto's: Chris van Houts

U bent benoemd in oktober 2001 en in februari 2002 moest het klaar zijn.

Van Eykelenburg: 'Aan het eigenlijke commissiewerk ging nog een leesfase vooraf. Ik heb geprobeerd om zo lang mogelijk mijn eigen oordeel uit te stellen en alles maar even op me af te laten komen. In de consultatie-ronde kwam ongeveer heel Nederland langs. Ieder vanuit de eigen belangen en een eigen invalshoek, en daar raakten ze gevangen door.'

Ouwerkerk: 'Het zijn heel gemotiveerde mensen die al jaren in dat dossier zitten en die daardoor niet vrij zijn om hun denken open te stellen voor andere dingen. Het

komt voort uit een gigantische toewijding en elkaar gevangen houden.'

Eradus: 'Hoe kunnen mensen die allemaal met zoveel goede wil en hart en ziel in dat onderwerp zitten, in zo'n lappendeken terecht komen?'

Waar kwam de radicale oplossing vandaan om publiek en privaat te scheiden?

Ouwerkerk: 'Bij mij werd dat sterk gevoed door mijn ervaringen bij de Raad in Leeuwarden. De Leeuwardense Stichting bleef er een illegale betalende praktijk op nahouden, waar de Orde tegen te hoop liep. Dat was zo'n vruchteloze bevechting van elkaar. De

betalende praktijk was gewoon niet te combineren, het was niet helder. Ik heb ook in de raad wel eens geprobeerd om die partijen bij elkaar te brengen, maar dat lukte gewoon niet.'

Eradus: 'Die vreemde eend in de bijt leidde tot een manier van omgaan met elkaar

¹ Zie hierover ook Nick Huls, 'Het bureau voor rechtshulp, gesneuveld door "friendly fire"' in: M. Hogerzijl, *De toekomst van de gefinancierde rechtsbijstand*, Schoordijk instituut 2003; en een interview in *Ars Aequi* 2004, p. 823-826.

² KS II 2005/2006 30 436, nrs. 1-4; daarin wordt het afgeschafte systeem overigens als 'het huidige stelsel' betiteld (MvT onder 4).

De Commissie-Ouwerkerk constateerde een verdeelde sector, zwakke bestuurskracht en branchevreemde commerciële taken gefinancierd met gemeenschapsgeld. Haar remedies: een landelijk Loket voor de publiek gefinancierde ingang, opdeling van de bureaumedewerkers tussen private advocatenkantoren en het loket, en een bundeling van bestuurskracht. De inhoudelijke betrokkenheid van bestuurder Ouwerkerk, de op besluiten gerichte procedurele invalshoek van rechter Eradus en de managerial insteek van buitenstaander Van Eykelenburg waren de ingrediënten voor een gezaghebbend advies. Het ministerie van Justitie heeft de voorgestelde scheiding publiek-privaat als het ware ondershands uitgevoerd en pas achteraf een wetsvoorstel ingediend.² Het voorstel om de bestuurskracht te vergroten is daarentegen niet gevolgd, zodat vijf Raden voor rechtsbijstand nu toezicht houden op één landelijk juridisch loket.

Van Eykelenburg: 'Waarom je in dit kleine land vijf van die Raden nodig hebt, die allemaal hetzelfde doen?! Dan krijg je van die gebruikelijke weerwoorden van regiospecificiteit, je kunt het zelf verzinnen.'

waardoor ik ging denken "hier komen we niet uit met een kwartslag anders".

Van Eykelenburg: 'Ik was en ik ben een voorstander van hybride denken in het openbaar bestuur, we kunnen het wel ontkennen maar het bestaat op vele plekken en het functioneert ook. Maar ik ben ook overtuigd geraakt dat het in deze sector niet zou werken. Gezien de discussies leek het me niet haalbaar. Bovendien was er op dat moment de nasleep van Cohen, markt & overheid. Die was al die kant opgegaan van helderheid in het afspraken maken. Ten derde rukt Brussel op, dat hou je niet meer tegen. Dus als je het doet, doe het dan ook maar radicaal en zwart-wit.'

Kwam het Loket misschien uit de hoek van de studiefinanciering?

Van Eykelenburg: 'Ik begrijp de gedachte wel, maar nee, de geest van die tijd was de loketgedachte. Het overheidsloket was klaar, het kwam gewoon van alle kanten op je af.'
Ouwerkerk: 'We waren er allemaal van overtuigd dat het rechtshulpsysteem erop gericht moest blijven dat je laagdrempelig toegang kunt krijgen tot het rechtssysteem. Bovendien konden we zo vermijden wat in het vorige systeem gebeurde. Dat mensen

Ouwerkerk: 'Er was al zo lang gezeurd over dit dossier, iedereen was dat zat. Dan gaan mensen een beetje meedenken.'

VERWIJSAARRANGEMENT: POSITIEF, MAAR 'WEINIG VERWIJZINGEN'

In het kader van de Vierde voortgangsrapportage implementatie wijziging stelsel gesubsidieerde rechtsbijstand van het ministerie van Justitie werd door A. Mein, van de B&A Groep Beleidsonderzoek, onder advocaten onderzoek verricht (in opdracht van de raad voor Rechtsbijstand) naar de werking van de verwijzingsarrangementen. Zijn conclusie: de algemene indruk over het functioneren van het verwijzingsarrangement is positief. Medewerkers van het Juridisch Loket verwijzen tijdig, correct en met een adequate toelichting. De meeste doorverwezen cliënten verschijnen op de gemaakte afspraak en hebben ook inderdaad rechtbijstand van een advocaat nodig.

Echter, de respondenten in dit onderzoek (tachtig schriftelijke reacties en 14 interviews) zijn minder positief over het aantal verwijzingen. 'Dit blijft sterk achter bij de door hen geëiste verwachting,' aldus Mein. 'De indruk bestaat dat het teruglopende aanbod samenhangt met het verschijnsel dat meer advocaten een verwijzingsarrangement hebben afgesloten (en daarbij een groot aantal rechtsgebieden heeft opgegeven) dan in het verleden samenwerkten met het Bureau voor Rechtshulp.'

Ook hebben de advocaten geen helder beeld van de verwijzingsystematiek die het Juridisch Loket hanteert. 'Het is hen niet duidelijk op grond van welke criteria zaken worden verdeeld en in hoeverre dat evenredig gebeurt. Dit leidt hier en daar tot enige ergernis en wantrouwen. Aan de andere kant ervaren de onderzochte medewerkers van het Juridisch Loket het verwijzingsysteem als helder en objectief en een verbetering van de situatie in het verleden,' aldus Mein.

(LW)

binnenkwamen en dan als het ware werden vastgehouden.'

U heeft voorgesteld om de bestuurskracht te vergroten door één Raad voor Rechtsbijstand te formeren.
Ouwkerk: 'Vanuit het Noorden wil je altijd iets eigens houden, maar dan kom je in discussie met elkaar en dan blijkt dat andere mensen daar heel anders over denken. Dan moet je daar overheen durven stappen. Carel heeft nooit begrepen waarom er vijf raden moesten zijn, hij was er snel klaar mee.'

Van Eykelenburg: 'Waarom je in dit kleine land vijf van die raden nodig hebt, die allemaal hetzelfde doen?! En dan krijg je van die gebruikelijke weerwoorden van regio'specifiteit, je kunt het zelf verzinnen. Het slaat echt nergens op. Je bent ook niet krachtig genoeg richting het departement.'

Eradus: 'Het werkt ook naar twee kanten toe, tegenover het departement en in de regionale relatie, die eigenlijk het sterkst zou moeten zijn. In beide opzichten waren ze gemarginaliseerd.'

Ouwkerk: 'Maar de vijf Raden bestaan nog steeds. Ze zeiden dat je niet te veel tegelijk overhoop moest halen en hebben daarvoor kennelijk een gewillig oor gevonden op het departement.'

Hoe verklaart u zelf het succes van het vrij summiere rapport?

Ouwkerk: 'Misschien waren we er op het goede moment.'

Eradus: 'Misschien was zo'n clubje van relatieve buitenstaanders nodig om het op te schrijven.'

Ouwkerk: 'Het was ook een heel consequent advies. Je kunt ook niet een stukje eruit halen. Ik heb het nog even doorgenomen, maar het is best een knap stukje werk.'

Eradus: 'Het kan geen onsje minder. Het was deze lijn, of je doet het niet.'

Van Eykelenburg: 'Heel belangrijk is verder dat we ons aan de taakopdracht gehouden hebben. We hebben geen voorstellen gedaan die tot enorme extra over-

Carla Eradus: 'Zo'n clubje van relatieve buitenstaanders was misschien nodig om het op te schrijven.'

heidsuitgaven zouden leiden. Vraag en aanbodsturing zitten erin.'

Ouwkerk: 'Er was ook al zo lang gezeurd over dat dossier, iedereen was dat zat. Dan gaan mensen een beetje meedelen.'

(advertentie)

UNIVERSITY OF COPENHAGEN

International Master in Mediation and Conflict Resolution 2006-2008

In collaboration with
Utrecht University

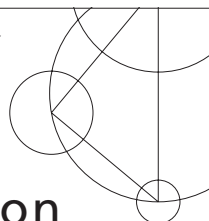
Are you ready to continue your education and become a mediator with cultural and international skills?

Register for this interdisciplinary, part-time programme.

Start date: September 2006.

See www.jur.ku.dk/imcr for more information about the programme, application deadline etc.

www.jur.ku.dk/imcr

Gezocht:

Ambitieuze ervaren en sociale advocaat (m/v) met een voltooide stage, die op basis van kostendeling, een (nieuw) advocatenkantoor te Almere wil beginnen.

Durf jij risico's te nemen en deins je niet terug voor uitdagingen dan wil ik graag kennis met je maken.

Brieven onder nummer 7851
Bureau BDM B.V.
Steekterweg 80G
2407 BH Alphen aan den Rijn

kleermakerij sinds 1937

Bernard Poelman

**o.a. leverancier van toga's aan het
Internationaal Gerechtshof der Verenigde Naties**

Superieure toga's

- op uw maat gemaakt
- leverbaar in wol/terlenka (lichtgewicht)
- of in zuiver wol (ultra-lichtgewicht)
- voldoende beffen in voorraad
- eventueel levering binnen enkele dagen mogelijk

Lange Poten 19
2511 CM 's-Gravenhage
telefoon: (070) 346 17 42
fax: (070) 362 11 70
E-mail: info@bernard-poelman.nl
www.bernard-poelman.nl

Where in the
wereld can you be
a legal **expert**
in an international
setting en still
gewoon een
harinkie happen?

Lovells Amsterdam. The best of both worlds. Niet te klein en niet te groot. Ruimte en de menselijke maat. Internationaal en nationaal. A leading firm met worldwide ruim 1600 advocaten, notarissen en belastingadviseurs. We hebben plaats voor een **advocaat-medewerker of een gevorderde advocaat-stagiaire** die onze unit Arbeidsrecht komt versterken. De unit werkt veel samen met IE/IT en Ondernemingsrecht, maar ook met de buitenlandse kantoren van Lovells. Neem je graag verantwoordelijkheid voor klantencontacten en wil je de mogelijkheid hebben om je te sub-specialiseren? Word je graag gestimuleerd tot het publiceren van juridische artikelen? Heb je een resultaatgerichte instelling, goede communicatieve vaardigheden en ben je bereid mee te bouwen aan onze praktijk? Dan kun je hier verder doorgroeien! Wij nodigen je graag uit om nader kennis met ons te maken. Je kunt daarvoor contact opnemen met Susan Fuengshunut, HR manager, tel. (020) 55 33 677. Of mail naar susan.fuengshunut@lovells.com.

Lovells

Alicante Amsterdam Beijing Berlin Brussels Chicago Düsseldorf Frankfurt Hamburg Ho Chi Minh City Hong Kong London Madrid Milan Moscow Munich New York Paris Prague Rome Shanghai Singapore Tokyo Warsaw *associated offices:* Budapest Zagreb

www.lovells.com

VAN Rineke Wartena- Tjaberings

Welke boeken lezen advocaten eigenlijk buiten de juridische literatuur, als ze dan nog lezen? Zien ze graag opera, bezoeken ze bioscopen, concerten, galleries? Gaan ze naar toneel? En wat betekent die cultuur voor hen en, misschien, voor hun werk? Rineke Wartena-Tjaberings (48, gehuwd, drie kinderen; raadvrouw in Blaricum) ziet schilderen als hulpmiddel bij probleemoplossing.

Jan Pieter Nepveu
journalist

‘Ik zoek een vorm om tijdens het schilderen te praten over een probleem’

“ Ik had indertijd een goedlopend kantoor. De hele dag was ik bezig en ’s avonds ging ik naar huis waar ik nog allerlei andere dingen moest doen. Daar ben ik op een gegeven moment overspannen door geraakt, ook omdat ik intussen drie kinderen gekregen had. Ik besloot mijn werk op een andere manier aan te pakken. Cliënten kregen vaak niet wat ze eigenlijk wilden. Al won je een zaak, dan ging het hen eigenlijk om het ‘sorry’ van de anderen.

Ik ontmoette iemand die met tien mensen wilde gaan schilderen in Zuid-Frankrijk. Hij vroeg waarom ik niet meeding. Dat ik niet kon schilderen maakte niet uit. Als je meteen als fijnschilder aan de slag wilt, ja dan kom je van een koude kermis thuis. Maar iedereen kan spelen met verf. Er ontstaan fantasievormen waarvan je niet wist dat je die durfde of kon creëren, en die je verder kunt uitwerken.

In Frankrijk moesten we schilderen met een blinddoek voor. Ik kreeg een bord verf met geel, rood, blauw, een beetje oker en zwart. Laat ik maar meteen goed roeren, dacht ik, dan weet ik zeker dat het bruin wordt. Ik was ervan overtuigd dat dat zou leiden tot een min of meer egaal bruin schilderij. Maar toen de blinddoek af ging, bleek dat ik slechts rood en geel gebruikt had, en dat de randen nog wit waren. Dat was een raar moment, want mijn verstand zei dat het egaal bruin moest zijn, maar mijn ogen zagen iets heel anders.

Het is heel goed mogelijk dat je iets anders ziet dan je verwacht en dat oorzaak en gevolg niet altijd duidelijk zijn. Vergelijk het met de advocatuur, waar de ene partij wint en de andere verliest. Dat ze ook allebei

gelijk zouden kunnen hebben, lees je in de processtukken niet vaak.

Ik heb een opleiding tot mediator gevolgd. Dat was voor mij een nieuwe benadering van problemen en zeer verhelderend. Een probleem, is dat wel een probleem? En is het wel een juridisch probleem? Ik zoek naar een combinatie van advocatuur, mediation, en schilderen. Ik schilder nu zelf met groepjes en vaak zeggen de deelnemers al na één middag: ‘Goh, het leek wel vakantie’. Als je dat in één middag kunt bereiken, vind ik dat geweldig. Want terug van vakantie heb je vaak een frisse blik op je problemen. Mijn filosofie dat schilderen kan helpen bij het oplossen van problemen, heb ik met succes mogen demonstreren tijdens een congres – Preventing or solving legal problems creatively – aan de juridische faculteit van San Diego. Ik kreeg een ruimte ter beschikking met zeven ezels, papier, verf en heb een workshop gegeven voor zeven juristen. Zodra ze iets schilderden wat ergens op leek, moesten ze hun werk omdraaien en er opnieuw naar kijken. Sommigen gingen daar prima mee om maar anderen konden daar helemaal niet tegen. De overige congresgangers konden het proces volgen vanaf de publieke tribune.

De combinatie advocatuur, mediation, en schilderen is in mijn praktijk nog niet van de grond gekomen. Of men komt om te schilderen, of men komt om te praten. Ik zoek een vorm waarin we, terwijl we schilderen, praten over een probleem. Ik zie het al helemaal voor me, maar ik moet een hobbel nemen.

Eenzijds vind ik het eng om met zoiets nieuws te komen en aan de andere kant ben ik bang dat het zo'n succes wordt dat ik erdoor word meegesleept.

In musea hou ik van schilderijen die me prikkelen. Over het algemeen zijn dat schilderijen waardoor er iets gebeurt, die lijken te bewegen als je erlangs loopt of veranderen als je er een tweede keer naar kijkt. Mij intrigeren schilders die als fijnschilder zijn begonnen en na verloop van tijd hun academische technieken hebben losgelaten. Picasso, Chagall, Miró: op een gegeven moment hoefde het voor hen niks meer voor te stellen.

In het museum van Miró in Barcelona zag ik in een zaaltje drie gigantische beige doeken met elk een zwart detail. Geen kunst voor thuis aan de muur, maar het heeft op mij een enorme indruk gemaakt. Enorme doeken met eigenlijk niks erop, die toch boeien. Ik weet niet waardoor het kwam. Waarschijnlijk doordat het drie wanden waren en een zwart streepje dat steeds net ergens anders stond.

Mijn fantasie moet geprikkeld worden. Als kind kon ik in de nerven van hout kabouterijtjes zien, of wat dan ook. Dat vermogen was ik kwijtgeraakt maar het is nu weer terug. ”

'Dat de partijen ook allebei gelijk zouden kunnen hebben, lees je in de processtukken niet vaak'

MOORDKUIL

Irritaties, klachten en andere felle berichten over grote en kleine misstanden kunt u kwijt in deze rubriek. Alles mag, als het maar met uw werk, positie of imago van advocaat te maken heeft.

Lokke Moerel

partner bij De Brauw Blackstone Westbroek

Pas bij mijn eerste zwangerschap realiseerde ik me hoe diep bepaalde vooronderstellingen kunnen wortelen. In mijn studententijd dacht ik onbekommerd dat mannen en vrouwen volstrekt gelijk worden behandeld. Maar toen ik aan het eind van de studie gesolliciteerde naar een beurs voor Colombia University, kreeg ik als een van de twee overgebleven kandidaten te horen dat de andere, mannelijke kandidaat de beurs kreeg omdat 'hij er later meer mee zou doen'.

Mijn eerste werkende jaren waren eveneens onbekommerd. Des te groter mijn verassing over de reactie van kantoorgenoten toen ik als medewerker aankondigde dat ik in verwachting was.

eens té ambitieus zou kunnen zijn, een kwalificatie die sowieso alleen op vrouwen wordt toegepast.

Inmiddels heb ik geleerd niet meer in te gaan op de vraag 'Hoe doe je dat toch, moeder zijn en vijf dagen werken?' Mensen willen namelijk niet echt een antwoord, ze willen niet horen dat het prima gaat, en worden liever bevestigd in hun keuze om het leven anders in te richten dan ik doe. Als nu iemand me vraagt hoe het me lukt vijf dagen te werken, zeg ik 'Nou, zoals je vier dagen werkt, maar dan een dagje extra'.

Als werkende moeder heb ik inmiddels afgeleerd om te klagen. Als je fulltime werkt en soms je nood wil klagen dat je oppasschema in het honderd loopt, is de standaardreactie 'Dan ga je toch minder werken, dat is toch ook niet vol te houden'. Precies het

die je thuis vervult. Na een hele dag het gezellig te hebben gemaakt met de kinderen, is enige aflossing en een ander soort gesprek zeer welkom. Toen mijn echtgenoot eens vijf maanden vrij had tussen twee banen, ging hij tot zijn eigen schrik om 18.00 naar kantoor bellen of ik wel op tijd thuis zou komen, en was hij even geïrriteerd als dat niet lukte.

Wel verzucht hij wel eens dat ambitieuze vrouwen ook ambitieuze moeders zijn, ook daar willen ze perfect werk afleveren. Als ze thuis zijn is alle aandacht voor de kinderen – niet ook nog even de krant lezen – en er wordt gezond gegeten – waarna een pizza op papa's avond geen kwaad kan. Veel vrouwen hebben bovendien de ambitie zelf het eten op tafel te zetten en zelf te strijken. En dan klagen ze dat ze het leeuwendeel van de thuistaken op zich nemen. Zij leggen het geld klaar voor de werkster, kopen de kinderklaren en cadeautjes voor de kinderefeestjes, dragen de baby's nachts rond als hij brult en maken het eten voor de baby klaar (hij strijkt de schepjes niet goed af).

Het moet me van het hart dat de dames hier zelf ook schuldig aan zijn. Zij willen dat hun kinderen er te allen tijde leuk uitzien en zij willen de ideale gastvrouw zijn. Mij is het gelukt dergelijke ambities geheel te

Fulltime werkende moeders klagen niet

'O, dan ga je zeker parttime werken' (terwijl je toen als parttimer geen partner kon worden).

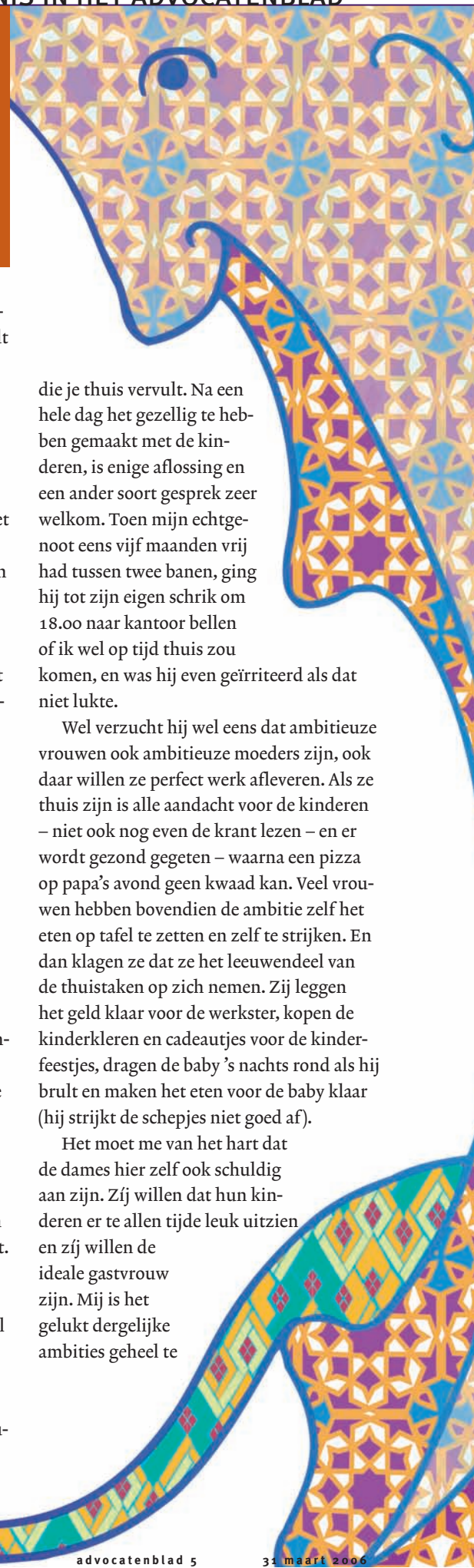
'Nee, ik ben van plan fulltime te blijven werken.'

'Hoe moet het dan met de baby?' En: 'Wat ben jij ambitieus zeg.' Fulltime werkende moeders zijn blijkbaar slechte moeders.

Mijn echtgenoot was destijds ook medewerker bij dat kantoor, maar helemaal niemand veronderstelde dat hij parttime zou gaan werken en geen maatschapambities meer had. Fulltime werkende vaders zijn blijkbaar prima vaders. Hem werd ondanks zijn fulltime baan niet gevraagd hoe hij dacht de baby op te kunnen vangen en bij niemand kwam de gedachte op dat hij wel

antwoord waar je nou net niet op zit te wachten. Ook *not done* voor werkende moeders is klagen dat het zwaar is om 's avonds voor de kinderen te zorgen wanneer je man op reis is. Voor een moeder is zorgen voor de kinderen blijkbaar in alle gevallen een vreugd. Terwijl als mijn echtgenoot een week alleen voor ze zorgt, iedereen hem een kei vindt en menige moeder hem vrijwillig te hulp schiet.

Mijn echtgenoot klaagt gelukkig nooit over mijn fulltime carrière-ambities. Integendeel, hij is *supportive*. Volgens hem geheel uit eigen belang, tijdens mijn zwangerschapsverloven heeft hij gemerkt dat ik te veel aan zijn hoofd ga zeuren als ik fulltime thuis ben. Dit is overigens geen typisch vrouwelijke eigenschap, maar komt met de taak

laten vallen. Het werd me gewoon teveel. Ik trek mijn kinderen inmiddels alle kleren aan die mijn echtgenoot voor hen kocht, ook al vind ik ze afschuwelijk. Wat blijkt na verloop van tijd? Doordat hij weet dat ik niks zeg let hij stiekem goed op wat ik doe en gaan de dingen toch vaak zoals ik ze graag zie. En door de jaren heen weet hij inmiddels heel goed welke combinaties mogelijk zijn, wanneer ze nieuwe kleren nodig hebben en waar je leuke kleren koopt.

Als je een baby niet overneemt bij de eerste brul, wordt hij na verloop van tijd ook bij papa echt wel stil. Voor het overige volg ik het recept van een Ierse vriendin (fulltime partner in een Dublins advocatenkantoor) 'Ah, whenever a problem pops up, I'll just get out my check book and beat it to death'. Tegenwoordig ga ik als ik thuiskom lekker met de kinderen spelen en eet vervolgens heerlijk van een door onze nanny gezellig gedekte tafel. Als we gasten hebben zeg ik bij complimenten over het eten dat we inderdaad een heerlijke traiteur hebben en 's ochtends trek ik zonder schuldgevoel een gewassen en gestreken overhemd uit de kast (zoals mijn echtgenoot dat al jaren deed). Zoals mijn moeder zegt, als ze eens een dagje meedraait: 'Kind, wat heb je toch een luizenleven'.

Sinds een paar jaar werk ik vier dagen. Vier dagen werken brengt meer stress mee dan vijf dagen. Je hele advocatenweek staat in het teken van het streven die ene dag vrij te houden van afspraken. De teleurstelling als het dan op het laatste moment toch niet lukt. De stress om de oppas weer te verzetten; de teleurstelling van de kinderen als je er op de vrije dag niet bent. Bij vijf dagen is de opvang volledig en staat niet ter discussie dat alle huishoudelijke taken worden uitbesteed. Op school wordt niet van je verwacht dat je bepaalde taken verricht; als je toch meedoet is dat mooi meegenomen.

Als je vier dagen gaat werken, word je geacht op je vrije dag schooltaken te doen en koffieafspraken te hebben. Er is gewoon geen tijd meer voor de kinderen. Mijn oplossing is dat ik me instel op vijf dagen werk en als het kan een vrije dag neem. Ik heb volledige oppas. Geen stress dus als de vrije dag niet doorgaat. Neem ik gewoon tijdens de schoolvakanties extra vrij. Ik vertel ook niet meer dat ik vier dagen werk; er is toch geen peil op te trekken. De kinderen rekenen er niet meer op en zijn blij verrast als ik ineens voor hun neus sta, wat nog best vaak gebeurt.

En tegen mensen die denken dat ik full time werk en vragen hoe het met de kinderen moet, zeg ik tegenwoordig: 'Ze zijn nog steeds niet aan de drugs, ongelofelijk he?'

Casta

JURIDISCHE OPLEIDINGEN

U heeft recht op een goede secretaresse!

Uw dagelijkse praktijk. Druk. Complex. Hectisch. U heeft een goede secretaresse nodig. Iemand die meer is en meer kan dan een secretaresse. Een steun en toeverlaat. Een **Juridisch** secretaresse. Kwalificeer uw eigen mensen.

Casta Juridische Opleidingen verzorgt al ruim 15 jaar gespecialiseerde praktijkgerichte cursussen en als enige in Nederland de HBO-deeltijdopleiding Legal Assistant Advocatuur.

Cursussen voor het juridisch secretariaat

- Juridisch secretaresse, start 16 mei
- Roladministratie & Procuraten, start 4 mei
- Faillissementen & WSNP, start 15 mei
- Strafrecht, start 1 juni
- Ondernemingsrecht Advocatuur, start 27 april
- Nederlandse Taal & Nieuwe Spelling, start 18 april
- Nederlandse Taal & Nieuwe Spelling, workshop
- Legal English, workshop, start 5 april

Opleidingen

- HBO-deeltijdopleiding LEGAL ASSISTANT Advocatuur, start september 2006.

Snel een secretaresse nodig?

Casta Juridisch Uitzendbureau heeft geschoolde en ervaren juridisch en notarieel secretaresses beschikbaar voor tijdelijk en vast.

W W W . C A S T A . N L

Casta Juridische Opleidingen
Casta Juridisch Uitzendbureau

Hardenbrink 15 • Postbus 131 • 8160 AC Epe

0578 - 676 020

Als advocaat heb je bij ons niet alleen uitzicht op de mooiste rivier van Europa

Ook op een carrière die recht doet aan je ambitie

Werken voor ondernemingen, overheden en instellingen in binnen- en buitenland, deel uitmaken van een commercieel kantoor met nagenoeg alle rechtsgebieden, is dat je ambitie? Maak dan kennis met Kneppelhout & Korthals, het professionele en degelijke, toch eigentijdse kantoor van stand dat staat voor langdurige relaties. In ons team van ruim 30 advocaten werken specialisten met hart voor de cliënt integer en constructief samen. Dat kan intern leiden tot kritische discussies tot ver na kantoortijd. Een blik op de Maas werkt vaak stimulerend en motiverend. Bij ons raak je nooit uitgeleerd.

Wij zoeken voor spoedige indiensttreding voor onze secties Ondernemingsrecht, Insolventierecht en Vastgoed en Bestuursrecht:

Advocaat-stagiaires en Advocaat-medewerkers (m/v)

Sollicitatiebrieven met c.v. en cijferlijst kunt u richten aan mw. L.A.Y. Holland, postbus 546, 3000 AM Rotterdam, e-mail: lay.holland@kneppelhout.nl, tel.: 010-4005125

Kijk verder op www.kneppelhout.nl

Een carrière bij Kneppelhout & Korthals, advocaten met proven track records, professioneel, eigentijds, flexibel en toch gedegen.

KNEPPELHOUT & KORTHALS

RECHTER JAN VAN DER DOES

Klaar ben je

Het leveren van kwaliteit is geen vanzelfsprekendheid. Het kost inzet en het vereist energie. Dat betekent een bewuste keuze. Sommige advocaten doen dat op grond van een leidend beginsel dat hun hele leven richting geeft. Of vanuit de drang om de samenleving rechtvaardiger te maken. Anderen vanuit de behoefte om altijd de beste te zijn, en altijd te willen winnen. In elk geval is er een constante stimulans nodig, want in de vaart van de dagelijkse werkzaamheden, met cliënten die de fronten van hun oorlog soms verleggen naar hun eigen verdediging, en met confraterneel gekissebis dat niet altijd even verheffend is, moet zo nu en dan de verleiding opkomen om de boel de boel te laten en het hele dossier maar even in vergetelheid te laten rijpen.

Er is nog een waarborg voor kwaliteit, en dat is de controle van de groep. Rechters verkeren met rechters in meervoudige kamers, en rechters zien hun werk gefileerd door appèlinstanties. Zaakofficiërs zijn niet altijd zittingsofficiërs. En dan is er de openbare zitting waar ieder te kijk staat.

Toch wordt er ook slecht werk geleverd, geen enkele speler in het rechtsbedrijf ontkomt eraan. Ik heb echter de indruk dat met name alleenwerkende advocaten aan een grotere verleiding blootstaan.

Mr. Jan Carel Foeken heeft kantoor aan huis. Aanvankelijk deed zijn echtgenote veel ondersteunend werk, maar enige jaren geleden heeft zij hem verlaten. Het telefonisch antwoordapparaat heeft veel administratieve taken overgenomen. Maar, het moet gezegd, hij is een blijmoedige vijftiger gebleven die naar eigen zeggen altijd opkomt voor de verschoppelingen van de maatschappij. Als vanzelf is hij terechtgekomen in een toevoegingspraktijk van verdachten en vreemdelingen. Hij heeft het er buitengewoon druk mee.

De praktijk van mr. Foeken is een vriendelijke chaos. Hij doet regelmatig zijn best, maar hij is de eerste om toe te geven dat zijn werk niet altijd een schoonheidsprijs verdient. 'Maar wat wilt u ook, met al die drukte.'

Ook toen hij een appèltermijn in een vreemdelingenzaak had laten verlopen, rustte hij niet voordat hij genade voor recht had gevraagd. Zijn cliënt, een vreemdeling die gewend was om alles wat te maken had met autoriteit te wantrouwen, klemde in zijn handen een schamel dossier dat hij in vele jaren illegaliteit had opgebouwd. De discussie ter zitting beperkte zich tot de verschoonbaarheid van het overschrijden van de termijn, en mr. Foeken putte zich uit in argu-

illustratie: Floris Tilanus

menten dat het in dit land toch niet zo mocht zijn dat het lot van een jarenlange illegaal geheel afhankelijk zou zijn van een paar dagen. Ook de vreemdeling leek het waanzinnig als dit het geval was, en hij benadrukte dat hij onmisbaar was op zijn werk om de hoek, en onmisbaar voor zijn gezin in de verte. Argumenten die dankzij zijn rechtsgeleerd raadsman niet eens aan de orde konden komen.

Waar cliënten het werk van hun raadslieden niet doorzien, en dat is met name bij vreemdelingen het geval, is een belangrijke kwaliteits-toets, en daarmee een selectiemechanisme, weggevallen. Dan is de toevoegingspraktijk als de zon die opgaat, gelijkelijk over goeden en kwaden.

En mr. Foeken? Hij verlaat de zaal, een arm geslagen om de schouder van zijn cliënt, een warm gebaar tegen een boze wereld. Op naar het telefonisch antwoordapparaat. Klaar ben je eigenlijk nooit.

Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Werken naar vermogen – de WIA

15-06-2006 16:00 - 21:00
Plaats Ede
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling CPO Radboud Universiteit Nijmegen,
tel. 024-3612022
Docent(en) mr. P.S. Fluit, mr. D.J.B. de Wolff
Cursusprijs € 485 geen BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Actualiteiten Arbeidsrecht

16-06-2006 12:30 - 17:30
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling PAO Eggens Instituut Uva,
tel. 020-5253407
Docent(en) mr. T.M.J. Smits, prof. mr. E. Verhulp
Cursusprijs € 360 geen BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

De zieke werknemer

19-06-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. D.J. Buijs, mr. P.S. Fluit
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Ontslag wegens bijzonder wangedrag

22-06-2006 10:00 - 16:30
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. E. Franssen, P.J. IJfs, mr. J. Oster, mr. dr. M.S.A. Vegter, mr. drs. D.W.M. Weesie
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

BESLAG- EN EXECUTIERECHT

VSO-cursus Beslag- en Executierecht
29-06-2006 09:30 - 19:30
30-06-2006 09:00 - 17:00
Plaats Ellecom
Doelgroep VSO/PO
Niveau *
Instelling CPO Radboud Universiteit Nijmegen,
tel. 024-3612022
Docent(en) mr. E. Loesberg, mr. R.J.G. Mengelberg, mr. J.W. Westenberg, mr. S.P.J.F. Zwanen
Cursusprijs € 665 geen BTW
Opleidingspunten
13 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
13 Totaal

BURGERLIJK (PROCES)RECHT

Bewijsrecht in civiele zaken
16-05-2006 16:00 - 21:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) prof. mr. T.R. Hidma
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Strafblad Bewijsrecht

01-06-2006 13:30 - 20:45
Plaats Bilthoven
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. dr. A. Franken, mr. P.G. Hamer, dr. H. Israëls, T. de Roos, mr. A.E.M. Röttgering, mr. T.E. van der Spoel
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
06 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Bewijsrecht in civiele zaken

13-06-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) prof. mr. T.R. Hidma
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

FISCAAL RECHT

Reparatiewetgeving inzake BTW-constructies met vastgoed
01-06-2006 14:30 - 21:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) E. van den Elsen, prof. dr. H.W.M. van Kesteren
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Onroerend goed in Frankrijk

13-06-2006 10:00 - 16:30
Plaats Den Haag
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. M.J. Clement, mr. A.D.G. Heering, mr. T.J. Mellema-Kranenburg
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

GEZONDHEIDRECHT

Noodgedwongen – werken met de BOPZ in de GGZ (ochtend)

20-04-2006 09:45 - 13:00
Plaats Driebergen/Zeist
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Medilex,
tel. 030-6933887
Docent(en) mr. dr. K. Blankman, mr. A. Blok, mr. drs. F. Westenberg
Cursusprijs € 245 exclusief BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

Noodgedwongen – werken met de BOPZ in de GGZ (middag)

20-04-2006 13:45 - 17:00
Plaats Driebergen/Zeist
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Medilex,
tel. 030-6933887
Docent(en) mr. dr. K. Blankman, mr. A. Blok, mr. drs. F. Westenberg
Cursusprijs € 245 exclusief BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

HUURRECHT

Aanpak van woonfraude
20-04-2006 09:30 - 16:30
Plaats Driebergen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) M.C.A. Josefa de Haard, drs. W.F. Metzelaar, mr. P.G.A. van der Sanden, A. Timmerman, mr. drs. J.C.W. de Sauvage Nolting, mr. J.J.P.M. van Reisen
Cursusprijs € 695 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Renovatie en sloop van huurwoningen

27-04-2006 09:30 - 16:30
Plaats Amersfoort
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. E. Goemans, mr. C.E. Schouten
Cursusprijs € 695 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

ICT- EN TELECOMRECHT

Opstellen en hanteren van IT-contracten

07-06-2006 09:30 - 21:00
08-06-2006 09:00 - 17:00
Plaats Noordwijkerhout
Doelgroep VSO/PO
Niveau **
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974889
Docent(en) drs. J.J. Borking, mr. D.T.L. Oosterbaan, mr. P.C. van Schelven, mr. R.G. leether
Cursusprijs € 1.799 exclusief BTW
Opleidingspunten
13 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
13 Totaal

ONDERNEMINGSRECHT

Verrekening in en buiten faillissement

19-04-2006 16:00 - 21:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. A.J.W. van Elk, mr. N.E.D. Faber
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Intellectuele eigendom voor de ondernemingsrechtpraktijk

15-05-2006 16:00 - 21:00
29-05-2006 16:00 - 21:00
 Plaats Amsterdam
 Doelgroep PO
 Niveau *
 Instelling NIK Juridische Opleidingen, tel. 030-6977889
 Docent(en) mr. M. van de Braak, mr. S. Poelmann-Teijgeler
 Cursusprijs € 995 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 o8 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 o8 Totaal

Doorbraak van aansprakelijkheid

23-05-2006 16:00 - 21:00
 Plaats Amsterdam
 Doelgroep PO
 Niveau **
 Instelling NIK Juridische Opleidingen, tel. 030-6977889
 Docent(en) mr. M.R. Lennarts, prof. mr. J.B. Wezeman
 Cursusprijs € 595 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 o4 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 o4 Totaal

Dag van de Bedrijfsjurist

24-05-2006 09:30 - 17:30
 Plaats Scheveningen
 Doelgroep PO
 Niveau **
 Instelling Euroforum, tel. 040-2974889
 Docent(en) mr. M. Brandjes, drs. A. Hendriks, ir. G. Hoffmann, prof. mr. W.A. Hoyng, mr. P.C. de Jonge, prof. mr. H.J. de Kluivers, prof. mr. J.P. van Marissing, prof. mr. R.V. de Mulder MBA, prof. mr. M.J.G.C. Raaijmakers, dr. ir. J.C. Scholtes, mr. B. Schoordijk, drs. R. Take, mr. A.J.S.M. Tervoort, mr. A.R. de Winter
 Cursusprijs € 899 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 o5 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 o5 Totaal

Nieuwe regeling maatschap, v.o.f. en c.v.

07-06-2006 16:00 - 21:00
 Plaats Amsterdam
 Doelgroep PO
 Niveau **
 Instelling NIK Juridische Opleidingen, tel. 030-6977889
 Docent(en) prof. mr. J.B. Huizink, prof. mr. J.B. Wezeman
 Cursusprijs € 595 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 o4 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 o4 Totaal

Balanslezen en jaarrekeningenrecht voor niet-accountant

20-06-2006 10:00 - 17:00
 Plaats Breda
 Doelgroep PO
 Niveau * Actualiteiten
 Instelling Vermande Studiedagen, tel. 070-3789896
 Docent(en) J.E.J. Blinde RA, R. de Vries
 Cursusprijs € 645 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 o5 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 o5 Totaal

ONROERENDGOEDRECHT

Non-conformiteit bij woningen

14-06-2006 16:00 - 21:00
 Plaats Oud-Zuilen
 Doelgroep PO
 Niveau **
 Instelling NIK Juridische Opleidingen, tel. 030-6977889
 Docent(en) mr. W.L. Valk
 Cursusprijs € 595 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 o4 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 o4 Totaal

OVERIGE RECHTSGEBIEDEN

Incassoprocedures

10-05-2006 16:00 - 21:00
 Plaats Amsterdam
 Doelgroep PO
 Niveau **
 Instelling NIK Juridische Opleidingen, tel. 030-6977889
 Docent(en) mr. H.B. Krans, mr. S.J. Rullmann
 Cursusprijs € 595 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 o4 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 o4 Totaal

Werken met het DB(F)M-contract

11-05-2006 09:30 - 17:15
 Plaats Utrecht
 Doelgroep PO
 Niveau *** Actualiteiten
 Instelling Elsevier Congressen, tel. 070-4415745
 Docent(en) drs. W.W. Korving, mr. J.H.W. Koster, mr. B. Meesters
 Cursusprijs € 795 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 o5 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 o5 Totaal

Studiedag 'Jurisprudentie milieurecht'

31-05-2006 09:30 - 17:00
 Plaats Hilversum
 Doelgroep PO
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Elsevier Congressen, tel. 070-4415745
 Docent(en) mr. G.H. Addink, mr. M.G.J.

Cooymans, mr. A.A. Freriks
 Cursusprijs € 695 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 o5 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 o5 Totaal

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

4-daagse specialisatiecursus

Van huwelijk tot echtscheiding

24-05-2006 10:00 - 16:30
31-05-2006 10:00 - 16:30
21-06-2006 10:00 - 16:30
28-06-2006 10:00 - 16:30
 Plaats Utrecht
 Doelgroep PO
 Niveau *** Actualiteiten
 Instelling Vermande Studiedagen, tel. 070-3789896
 Docent(en) prof. mr. W.M. Kleijn, mr. F.M.J.A. Lohuis, prof. dr. F. Sonneveldt, mr. G.M.C.M. Staats, mr. W.A. van der Stroom-Willemsen, prof. mr. L.C.A. Verstappen, mr. A.R. van Wieren, mr. L.H.M. Zonnenberg
 Cursusprijs € 2.495 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 20 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 20 Totaal

Succesvolle Boedelafwikkeling

31-05-2006 10:00 - 17:00
 Plaats Utrecht
 Doelgroep PO
 Niveau **
 Instelling Euroforum, tel. 040-2974889
 Docent(en) prof. mr. W.M. Kleijn, mr. T.J. Mellema-Kranenburg
 Cursusprijs € 899 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 o5 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 o5 Totaal

Actualiteiten Familie- en Jeugdrecht

27-06-2006 09:45 - 17:15
 Plaats Utrecht
 Doelgroep PO
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling OSR Juridische Opleidingen, tel. 030-2315314
 Docent(en) mr. A.P. van der Linden, prof. mr. P. Vlaardingerbroek
 Cursusprijs € 450 geen BTW
 Opleidingspunten
 o6 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 o6 Totaal

RUIMTELIJKE-ORDENINGSRECHT EN MILIEURECHT

Studiemiddag 'Vastgoed en Milieu'

06-04-2006 14:30 - 16:50
 Plaats Utrecht
 Doelgroep PO
 Niveau ***
 Instelling Vereniging voor Vastgoed

Juristen, tel. 030-2121667
 Docent(en) mr. E.T. Sillevius Smitt
 Cursusprijs € 50 geen BTW
 Opleidingspunten
 o2 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 o2 Totaal

De nieuwe Grondexploitatiewet

07-06-2006 10:00 - 16:35
 Plaats Arnhem
 Doelgroep PO
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Studiecencentrum voor Bedrijf & Overheid, tel. 040-2974889
 Docent(en) dr. ir. A. Bregman, drs. ing. J. Fokkema, T. van der Heijden, prof. mr. W. Korhals Altes, drs. H. Nijland, mr. H. van Sandick, mr. R. Titulaer, mr. A. ten Veen, ir. L. Versteijlen
 Cursusprijs € 849 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 o4 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 o4 Totaal

Huurrecht bedrijfsruimte

14-06-2006 10:00 - 17:00
 Plaats Utrecht
 Doelgroep PO
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Vermande Studiedagen, tel. 070-3789896
 Docent(en) mr. J. van der Ende, mr. H. Hielkema, prof. mr. A.W. Jongbloed, mr. G.M. Kerpestein, prof. mr. W.M. Kleijn
 Cursusprijs € 695 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 o5 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 o5 Totaal

STRAF(PROCES)RECHT

Straf(proces)recht Neercanne

27-06-2006 13:30 - 18:00
 Plaats Maastricht
 Doelgroep PO
 Niveau * Actualiteiten
 Instelling Anker en Anker Opleidingen, tel. 058-2442500
 Docent(en) mr. W. Anker, mr. J. Boksem
 Cursusprijs € 390 inclusief BTW
 Opleidingspunten
 o4 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 o4 Totaal

Straf(proces)recht Neercanne IV

28-06-2006 13:30 - 18:00
 Plaats Maastricht
 Doelgroep PO
 Niveau * Actualiteiten
 Instelling Anker en Anker Opleidingen, tel. 058-2442500
 Docent(en) mr. W. Anker, mr. J. Boksem
 Cursusprijs € 390 inclusief BTW

Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

VERBINTENISSEN- EN CONTRACTENRECHT

Tekortkoming – verzuim – opschortingsbevoegdheden

25-04-2006 16:00 - 21:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. A.C. van Schaick
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Contractsuitleg

07-06-2006 16:00 - 21:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. G.J. Knijp, prof. mr. R.P.J.L. Tjittes
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Remedies voor teleurstellende overeenkomsten

12-06-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. W.L. Valk
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Contracteren in een digitale omgeving

12-06-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. C.E. Drion, prof. mr. drs. C. Stuurman
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Ontbinding en opzegging van contracten

15-06-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. S.Y.T. Meijer, mr. W.L. Valk
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Opzegging en Ontbinding van Overeenkomsten

22-06-2006 13:30 - 16:45
Plaats Groningen
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling Juridisch Contractonderwijs RUG,
tel. 050-3635748
Docent(en) prof. mr. H.B. Krans
Cursusprijs € 385 geen BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

VREEMDELINGENRECHT

Actualiteiten vrijheidsontneming vreemdelingen

22-06-2006 09:45 - 16:30
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. P.J.A.M. Baudoin, mr. J.F.M.J. Bouwman
Cursusprijs € 450 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

ADR / MEDIATION

Themadag: Alles over geld bij echt(scheiding) nieuw (2 dagdelen)

19-04-2006 09:30 - 17:00
Plaats Haarlem
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling Centrum voor Conflicthantering,
tel. 023-5323196
Docent(en) drs. T.C.E. Boringa, mr. M.J.F. Gruppig, R. Smit, ing. H. Steenhuis
Cursusprijs € 410 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Postacademische beroepsopleiding

ADR voor juristen
20-04-2006 09:30 - 17:00
27-04-2006 09:30 - 17:00
18-05-2006 09:30 - 17:00
19-05-2006 09:30 - 17:00
08-06-2006 09:30 - 17:00
09-06-2006 09:30 - 17:00
07-09-2006 09:30 - 17:00
08-09-2006 09:30 - 17:00
05-10-2006 09:30 - 17:00
06-10-2006 09:30 - 17:00
02-11-2006 09:30 - 17:00
23-11-2006 09:30 - 17:00
24-11-2006 09:30 - 17:00
14-12-2006 09:30 - 17:00
15-12-2006 09:30 - 17:00
25-01-2007 09:30 - 17:00
15-02-2007 09:30 - 17:00
16-02-2007 09:30 - 17:00
22-02-2007 09:30 - 17:00
06-09-2007 09:30 - 17:00
Plaats Amsterdam/Utrecht
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling Amsterdams ADR Instituut,
tel. 020-5253749
Docent(en) dr. ir. A.P. Baanders, mr. M. Bakker, drs. N. Bremerkamp, drs. T. van Dijk, dr. M.C. Euwema, mr. H.F.M. van de Griendt, mr. A. Hanekroot, mr. drs. A.A.H. van Hoek, mr. C. de Jong, L. Netsch, mr. M. Pel, mr. M. Schreuder-Tromp, mr. E. Schutte, mr. J. Spierdijk
Cursusprijs € 9.700 geen BTW
Opleidingspunten
09 Juridisch
90 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
99 Totaal

Juridische Aspecten in de Mediation

14-06-2006 10:00 - 17:00
Plaats Bilthoven
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Mediation & Training Network The Lime Tree,
tel. 030-2255910
Docent(en) mr. F. van der Brug, mr. J. Plevier
Cursusprijs € 475 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Aanscherpen van Persoonlijke Mediationvaardigheden

29-06-2006 10:00 - 17:00
Plaats Bilthoven
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Mediation & Training Network The Lime Tree,
tel. 030-2255910
Docent(en) I. Siegel
Cursusprijs € 475 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

ARGUMENTEREN

Argumenteren in de Advocatuur

20-06-2006 14:00 - 20:30
21-06-2006 08:00 - 14:00
Plaats n.n.b.
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling Lawyers Plus Academy,
tel. 033-4622144
Docent(en) mr. M. Henket
Cursusprijs € 1.500 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
10 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

TALEN

English & Law

08-05-2006 09:00 - 15:45
15-05-2006 09:00 - 15:45
22-05-2006 09:00 - 15:45
29-05-2006 09:00 - 15:45
12-06-2006 09:00 - 15:45
19-06-2006 09:00 - 15:45
Plaats Amsterdam
Doelgroep VSO/PO
Niveau **
Instelling VU Law Academy,
tel. 020-5986255
Docent(en) F. Gilligan, M.P. Redman B.A.
Cursusprijs
VSO € 750 geen BTW
PO € 1.195 geen BTW
Opleidingspunten
12 Juridisch
18 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
30 Totaal

MARKETING

Zeven marketingwetten voor advocaten

30-05-2006 10:00 - 17:30
Plaats Rotterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Elsevier Congressen,
tel. 070-4415745
Docent(en) drs. J.A.H. Burgers, prof. dr. F.E. Kwakman
Cursusprijs € 795 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
06 Management/Organisatie
06 Totaal

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het *Advocatenblad* zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en *BalieNet*
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Loorbach, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

NO CURE NO PAY

Hof van Discipline, 14 februari 2005, nr. 4074

(*mrs. Van Griensven, De Groot-Van Dijken, Paulussen, Boele en Niezink*)

Raad van Discipline Amsterdam, 5 april 2004

(*mrs. Van Bennekom, Goppel, Hamer, Remme en Romijn*)

- *Advocatenwet artikel 46, 46b, 49 lid 4*
- *Algemene wet bestuursrecht*
- *Verordening op de praktijkuitoefening*
- *Samenwerkingsverordening*
(1.4 3.1 Financiële verhouding; 2.1 Wat in het algemeen niet betaamt; 2.2 Bezwaren van de deken; 2.4.1 Eigen belang van de advocaat; 6 Tuchtprocesrecht)
- *Gedragsregels 2, 5, 25 en 37*

Dekenbezwaren

De bezwaren van de deken houden zakelijk weergegeven in dat mr. X in strijd met artikel 46 *Advocatenwet*:

- (a) met een cliënte formeel door tussenkomst van A B.V. een verboden resultaat gerelateerde beloning is overeengekomen;
- (b) zijn praktijk opsplijt in administratief gescheiden gedeelten waarbij hij voor het ene deel wel en voor het andere deel niet onder het tuchtrecht valt, terwijl het om gelijksoortige werkzaamheden, namelijk het uitoefenen van de rechtspraktijk, gaat en weigert op aandringen van de deken, aan die splitsing een einde te maken;
- (c) in strijd met de *Verordening op de Praktijkuitoefening* (onderdeel resultaatgerelateerde beloning), resultaatgerelateerde beloningsafspraken pleegt te maken met cliënten, direct of indirect, in laatstgenoemd geval, door middel van de besloten vennootschap B B.V. van welke vennootschap mr. X enig aandeelhouder en statutair directeur is althans waaraan hij feitelijk leidinggeeft;
- (d) in strijd met *Gedragsregel 37* volhardt in zijn weigering om de deken informatie te verschaffen omtrent de door hem met cliënten, direct of indirect, gemaakte resultaatgerelateerde beloningsafspraken, in het bijzonder over de wijze waarop hij zich bedient van genoemde vennootschap bij het maken van resultaatgerelateerde beloningsafspraken;
- (e) zijn cliënt, die in staat van faillissement was verklaard, behulpzaam is geweest bij het onttrekken aan het zicht van de curatrice in dat faillissement van inkomsten van die cliënt, door er aan mee te werken dat die inkomsten aldus werden onttrokken aan de boedel in het faillissement van de cliënt en de schuldeisers in dat faillissement aldus werden benadeeld;
- (f) de deken niet heeft ingelicht omtrent de strafrechtelijke vervolging van het vonnis van de *Rechtbank Z*.

Overwegingen raad

Beoordeling onderdelen a en c van de bezwaren:

De onderdelen (a) en (c) lenen zich voor gezamenlijke behandeling, aangezien zij beide de vraag betreffen of het een advocaat is toegestaan, al dan niet door tussenkomst van een besloten vennootschap, resultaatgerelateerde beloningsafspraken te maken.

Mr. X heeft beloningsafspraken gemaakt die in strijd zijn met de *Verordening op de Praktijkuitoefening* (onderdeel resultaatgerelateerde beloning). Het betoog van mr. X dat deze *Verordening* onverbindend zou zijn wegens strijd met de *Mededingingswet* faalt. De raad verwijst daartoe naar de door de deken overgelegde 'aanvullende zienswijze' d.d. 24 oktober 2003, waarbij namens de Nederlandse Orde van Advocaten ten behoeve van een bij de NMa aanhangige procedure is uiteengezet dat en waarom het namens mr. X voorgedragen betoog geen stand kon houden. De raad verenigt zich in het bijzonder met die zienswijze voorzover daarin is gesteld dat niet valt in te zien op welke grond een door een publiekrechtelijk bestuursorgaan als het College van Afgevaardigden van de Nederlandse Orde van Advocaten vastgestelde verordening, zijnde wetgeving in materiële zin, onverbindend zou kunnen zijn met wetgeving (lees: de *Mededingingswet*) van gelijke orde. Ook het feit dat er ontwikkelingen gaande zijn die, onder bepaalde voorwaarden, resultaatgerelateerde beloningsafspraken ruimer mogelijk zullen maken, baat mr. X niet, nu het een behoorlijk advocaat niet betaamt om daarop nu reeds in strijd met de geldende *Verordening* vooruit te lopen. Ten overvloede merkt de raad op dat mr. X geenszins duidelijk heeft gemaakt dat hij resultaatgerelateerde beloningsafspraken slechts maakt in gevallen die passen binnen de criteria zoals die, naar het zich thans laat aanzien, in de toekomst zullen gelden voor zaken waarin resultaatgerelateerde beloningsafspraken in beginsel mogelijk zullen worden.

De raad begrijpt de stellingen van mr. X aldus dat hij van mening is dat hij handelt zoals een zorgvuldig advocaat betaamt door te blijven binnen de ruimte die het Hof van Discipline heeft gegeven voor resultaatgerelateerde beloningsafspraken in haar uitspraken, waaronder met name de uitspraak d.d. 9 februari 1995, 2474, gepubliceerd in het *Advocatenblad* van 19 maart 1999 op pagina 346. De raad veronderstelt dat mr. X en zijn raadman en rechtskundig adviseur met hun verwijzing naar een niet nader omschreven uitspraak van het Hof van Discipline, zich op die uitspraak beroepen.

In de hiervoor bedoelde uitspraak van het Hof van Discipline is overwogen:

'... is een declaratie-afpraak die ertoe leidt dat bij het uitblijven van een positief resultaat wordt gedeclareerd op basis van een laag uurtarief en dat bij een positief resultaat een hoger uurtarief (succes fee) zal gelden op zichzelf wel toegestaan. Er bestaat echter, gelet op de strekking daarvan, volgens het hof geen wezenlijk verschil tussen een declaratie-afpraak als zojuist genoemd, waarbij de verhoging van het lage tarief

wordt gerelateerd aan het behaalde gevolg en een declaratie-afspraken waarbij naast het lage uurtarief een percentage van de waarde van dat gevolg onderdeel van het salaris uitmaakt. Het hier bedoelde basisuurtarief moet in ieder geval kostendekkend zijn en voorzien in een – zij het bescheiden – salaris voor de advocaat, omdat bij een lager tarief het verschil met de in Gedragsregel 25 verboden declaratie-afspraken in feite wegvalt’.

In de Nota van Toelichting bij de Verordening op de praktijkuitoefening (onderdeel resultaatgerelateerde beloning) wordt naar deze uitspraak van het Hof van Discipline ook verwezen en wordt opgemerkt dat met de Verordening niet beoogd is inbreuk te maken op deze uitspraak. Ook wordt in deze Nota van Toelichting opgemerkt: ‘De regelgeving inzake “no cure no pay” en “quota parts litis” (...) beschermt met name de belangen van de justitiabele waar het betreft de partijdigheid, de integriteit en de onafhankelijkheid van de advocaat, alsmede het voorkomen van excessief declareren’.

Uit het voorgaande blijkt dat een resultaatgerelateerde beloningsafspraken slechts bij wege van uitzondering is toegestaan wanneer er sprake is van een ‘laag tarief’, dat ‘in elk geval kostendekkend’ is en voorziet in een ‘bescheiden salaris van de advocaat’.

De raad is van oordeel dat in het onderhavige geval aan deze criteria niet is voldaan, nu door mr. X een basisuurtarief wordt gehanteerd dat als een neutraal uurtarief kan worden aangemerkt, welk tarief bovendien door hem wordt verhoogd met een ‘succesfee’. De raad is dan ook van oordeel dat mr. X niet heeft aangetoond dat voldaan is aan voorwaarden die een uitzondering op de hoofdregel (verbod van resultaatgerelateerde beloningsafspraken) rechtvaardigen.

Uit de aan de raad voorgelegde stukken blijkt dat door mr. X (in de zaak van zijn cliënte) via A.B.V. een verboden resultaatgerelateerde beloningsafspraken is gemaakt. Onderdeel (a) van de bezwaren is dan ook gegrond.

Uit de stukken blijkt echter niet van concrete voorbeelden van zaken waarin mr. X via A.B.V. dergelijke verboden afspraken maakt of heeft gemaakt. Bij de ontkenning van mr. X heeft de raad dat derhalve niet kunnen vaststellen. Onderdeel (c) van de bezwaren is derhalve ongegrond.

Beoordeling onderdelen (b) en (d) van de klacht

Gelijk de raad d.d. 3 februari 2003 heeft beslist in de zaak 02-216 met betrekking tot mr. X, is de raad van oordeel dat het een advocaat in het algemeen niet past om zijn praktijk op te splitsen in administratief gescheiden gedeelten waarbij hij voor het ene deel wel en voor het andere niet onder het tuchtrecht valt, terwijl het om dezelfde gelijksoortige werkzaamheden gaat.

De raad begrijpt het verzoek van de deken, zoals gedaan bij de brief d.d. 14 februari 2003, aldus dat aan mr. X wordt gevraagd de situatie op te heffen waarin de administratieve splitsing van de praktijk wordt misbruikt om het voor advocaten geldende verbod om resultaatgerelateerde beloningsafspraken te maken te omzeilen en om aan het maken en voortduren van die resultaatgerelateerde beloningsafspraken een einde te maken.

De raad is van oordeel dat het een behoorlijk advocaat betaamt om bij de huidige stand van de toepasselijke regelgeving en de daarop gebaseerde inzichten van de deken aan een dergelijk verzoek van de deken mee te werken, hetgeen mr. X heeft geweigerd, althans heeft nagelaten.

Het is onder meer de taak van de deken om te onderzoeken en te controleren of advocaten zich houden aan hetgeen is bepaald in de verordeningen en de Gedragsregels. Teneinde de deken in staat te stellen die hem bij en krachtens de wet opgedragen taak te vervullen, is het van essentieel belang dat de advocaat de deken desgevraagd de nodige informatie verschaft omtrent de wijze waarop de advocaat zijn praktijk voert. Mr. X heeft stelselmatig blijk gegeven de essentie van deze verplichting van de advocaat niet in te zien en heeft geweigerd, althans nagelaten, aan de deken de gevraagde informatie te verschaffen. Dat mr. X ter motivering van zijn houding heeft aangegeven zich niet aangesproken te voelen door de toon van de deken maakt het voorgaande reeds hierom niet anders nu mr. X geen enkele poging heeft ondernomen om een vorm van contact met de deken te vinden die in zijn opvatting wel aanvaardbaar was.

De onderdelen (b) en (d) van de bezwaren zijn derhalve gegrond.

Onderdeel (e) van de bezwaren

Mr. X heeft betoogd dat het feit dat hij (nog) niet onherroepelijk strafrechtelijk is veroordeeld terzake het medeplegen van bedrieglijke bankbreuk, er aan in de weg staat dat dit onderdeel van de klacht gegrond wordt bevonden. De raad passeert dat verweer, nu de feiten die aan de strafrechtelijke veroordeling ten grondslag liggen, door mr. X niet, althans onvoldoende gemotiveerd, zijn weersproken. Mr. X heeft daartoe desgevraagd eerst ter zitting slechts aangevoerd dat hij niet precies wist welke gelden er al of niet via zijn (derdengelden)rekeningen liepen, omdat deze betalingen via zijn toenmalige office manager werden verzorgd. Deze gestelde onwetendheid kan mr. X naar het oordeel van de raad niet baten, reeds omdat hij als advocaat verantwoordelijkheid draagt voor hetgeen er binnen zijn kantoororganisatie met gelden gebeurt. Dit geldt temeer ten aanzien van de derdengeldenrekening en indien, zoals door mr. X ook wordt erkend, door hem toestemming is gegeven voor een, voor wat betreft de normale gang van een advocatenpraktijk ongebruikelijke, financiële geldstroom. Tenslotte kan er niet aan worden voorbijgegaan dat mr. X ter zitting van de raad eveneens heeft erkend gelden van zijn derdengeldenrekening te hebben opgenomen ten behoeve van zekere C, van wie hij wist dat die nauw aan zijn cliënt (de gefailleerde) gelieerd was.

Aan het voorgaande doet niet af de eventuele mogelijkheid dat in hoger beroep in de strafzaak besloten zou kunnen worden tot bewijsuitsluiting op grond van vermeend onrechtmatig verkregen bewijs.

Onderdeel (e) van de bezwaren is gegrond.

Onderdeel (f) van de bezwaren

De raad is van oordeel dat, ongeacht het antwoord op de vraag of er tussen de voormalig deken en mr. X al dan niet een expliciete afspraak is gemaakt dat mr. X de deken op de hoogte zou houden van de ontwikkelingen ten aanzien van zijn strafrechtelijke vervolging en eventuele veroordeling, het een behoorlijk advocaat betaamt om de deken dienangaande te informeren, zeker indien, zoals in dit geval, de deken reeds ambtshalve aanwezig is geweest bij een doorzoeking ten kantore van de advocaat en het een strafrechtelijke vervolging en veroordeling betreft die direct de uitoefening van de advocatenpraktijk, zoals het beheer van derdengeldenrekeningen, raakt. Het moet mr. X naar het oordeel van de raad duidelijk zijn geweest dat er door een veroordelend

vonnis, behoudens zijn eigen belang, ook belangen van zijn cliënten en van de advocaat in het geding waren of konden komen. Naar het de raad voorkomt heeft mr. X ook in dit opzicht miskend hoezeer hij gehouden is de deken, als toezichthouder, de nodige informatie te verschaffen.

Ook onderdeel (f) van de bezwaren is derhalve gegrond.

Volgt

- verklaart onderdeel (c) van de bezwaren ongegrond;
- verklaart de overige onderdelen van de bezwaren gegrond;
- legt aan mr. X op de maatregel van schorsing in de uitoefening van de praktijk voor de duur van één jaar;
- bepaalt dat de aan mr. X opgelegde schorsing, gedeeltelijk voor de duur van zes maanden niet ten uitvoer zal worden gelegd, tenzij de Raad van Discipline later anders zal oordelen op de grond dat voor het einde van de hierna vast te stellen proeftijd mr. X zich schuldig heeft gemaakt aan een in artikel 46 Advocatenwet bedoelde gedraging;
- bepaalt dat de aan mr. X opgelegde schorsing ingaat op de tiende dag na de dag waarop deze beslissing in kracht van gewijsde is gegaan;
- stelt de proeftijd vast op een periode van twee jaar, ingaande op de dag dat deze beslissing in kracht van gewijsde is gegaan;
- beveelt dat de in kracht van gewijsde gegaane beslissing van de raad met de gronden waarop zij berust, zal worden openbaar gemaakt door aanplakking van deze uitspraak in de advocatenkamer van het Paleis van Justitie en door toezending van een afschrift dezer uitspraak aan alle raden van toezicht in den lande met het verzoek om bekendmaking op de ter plaatse gebruikelijke wijze.

Overwegingen van het hof

Grievens

Tegen de beslissing van de raad voert mr. X de volgende grieven aan:

1. Ten onrechte heeft de raad kennisgenomen van de dekenbezwaren en daarop beslist. De tuchtprocedure voldoet niet aan de eisen van artikel 6 lid 1 en 3 EVRM.
2. Ten onrechte heeft de raad overwogen dat mr. X niet inhoudelijk ingaat op de verzoeken van de deken. Over de vraag of de brief van de deken van 14 februari 2003 een besluit in de zin van artikel 1:3 Algemene wet bestuursrecht (Awb) bevat is een procedure aanhangig bij de Raad van State.
3. Ten onrechte heeft de raad overwogen dat mr. X enig aandeelhouder was van A B.V. en thans enig aandeelhouder en statutair bestuurder is van B B.V.
4. Ten onrechte heeft de raad de deken in bezwaar a ontvankelijk verklaard. Tussen de overeenkomst met de cliënte van mr. X en het dekenbezwaar is een te lange periode verlopen.
5. Ten onrechte heeft de raad overwogen dat mr. X beloningsafspraken heeft gemaakt die in strijd zijn met de Verordening op de Praktijkuitoefening (onderdeel resultaatgerelateerde beloning). De Verordening is pas op 2 juli 2002 in werking getreden en heeft geen terugwerkende kracht. Gedragsregel 25, leden 2 en 3, zijn van rechtswege nietig (vgl. de beslissing van de dg-NMa van 21 februari 2002 in zaak nr. 560) en daarnaast in strijd met artikel 81 EG-Verdrag.
6. Ten onrechte heeft de raad overwogen dat het betoog van mr.

X dat de Verordening onverbindend is wegens strijd met de Mededingingswet, faalt.

7. Ten onrechte heeft de raad overwogen als in r.o. 4.6 en 4.7 is gedaan omtrent de uitzondering op het verbod van resultaatgerelateerde beloningen.
8. Ten onrechte heeft de raad onderdeel a van de bezwaren gegrond verklaard.
9. Ten onrechte heeft de raad overwogen dat het een behoorlijk advocaat betaamt om aan een verzoek van de deken mee te werken.
10. Ten onrechte heeft de raad omtrent de taak van de deken overwogen als hij heeft gedaan.
11. Ten onrechte heeft de raad de bezwaren sub b en d gegrond verklaard.
12. Ten onrechte heeft de raad overwogen dat onderdeel e van het bezwaar gegrond is.
13. Ten onrechte heeft de raad overwogen dat onderdeel f van het bezwaar gegrond is.
14. Ten onrechte heeft de raad aan mr. X de maatregel opgelegd van schorsing voor de duur van 1 jaar, waarvan 6 maanden voorwaardelijk.

De deken voert tegen de beslissing van de raad de volgende grief aan: ten onrechte heeft de raad het bezwaar sub c ongegrond verklaard door te overwegen dat uit de stukken niet van concrete voorbeelden blijkt van zaken waarin mr. X via B B.V. verboden afspraken maakt of heeft gemaakt.

Overwegingen van het hof

Mr. X heeft met grief 1 in wezen betoogd dat zijn grondrecht op een onpartijdige rechter is geschonden doordat een raad vanwege zijn samenstelling en de benoemingstermijn van de leden (artikel 46b lid 4 Aw) niet als zulk een onpartijdige rechter kan worden aangemerkt, doordat een lid toch nog mag deelnemen aan en beslissen in zaken waaraan hij vóór het aflopen van de termijn heeft deelgenomen (artikel 46b lid 11 Aw), en doordat alleen de raad getuigen kan oproepen (artikel 49 lid 4 Aw). Het hof deelt dit standpunt van mr. X niet.

Het hof heeft eerder (HvD 15 juni 1992, nr. 1624 en HvD 11 april 2003, nr. 3712) op grond van een aantal uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (verder: EHRM) in de zaken Engel (8 juni 1976), Le Compte e.a. (23 juni 1981 en 10 februari 1983), De Cubber (26 oktober 1984) en Weber (22 mei 1990) overwogen en beslist

- dat op de tuchtrechtspraak voor advocaten artikel 6 EVRM van toepassing is omdat de vaststelling van burgerlijke rechten en verplichtingen in het geding kan zijn;
- dat de gewenste deskundigheid bij de behandeling rechtvaardigt dat de Colleges ten dele zijn samengesteld uit beroepsgenoten, en dat dit onvoldoende grond is voor de veronderstelling dat dit afbreuk zou doen aan de onpartijdigheid van de Colleges;
- dat de wijze van benoeming (bij wet geregeld, voor een vaste termijn, voor de leden-advocaten voor ten hoogste vier jaar) en de regeling van incompatibiliteiten voldoende waarborgen biedt voor onafhankelijkheid van de leden;
- dat daarnaast de samenstelling van het hof, dat in meerderheid bestaat uit met rechtspraak belaste leden van de rechterlijke macht, nog een extra waarborg biedt voor een onafhankelijke en onpartij-

dige behandeling in hoger beroep.

Voorts heeft het hof op 10 januari 1994 (nr. 1822) beslist, dat een tuchtrechterlijke klacht ter zake van een handelen in strijd met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt in de zin van artikel 46 Advocatenwet, niet beschouwd moet worden als een 'criminal charge' in de zin van artikel 6 EVRM.

Het hof neemt de overwegingen in deze aangehaalde uitspraken over en maakt deze opnieuw tot de zijne.

Ook de stelling van mr. X dat de regeling in geval van tussentijdse vacatures, en de regeling van artikel 46b lid 11 Aw in strijd is met artikel 6 EVRM moet worden verworpen.

In de eerste plaats betreft dit uitzonderingssituaties. Verder neemt het hof in aanmerking dat het EHRM (*Le Compte e.a.*, 1981) de gebruikelijke termijn van benoeming slechts als een extra waarborg van onafhankelijkheid heeft genoemd. Daaruit is niet af te leiden dat de enkele mogelijkheid van een incidenteel kortere of juist verlengde zittingstermijn van een lid van de raad strijd oplevert met artikel 6 EVRM. Ook hier geldt dat de tuchtprocedure van de Advocatenwet hoe dan ook in laatste instantie wordt beslist door het Hof van Discipline als een instantie die alle waarborgen van artikel 6 EVRM biedt, zowel ten aanzien van de feiten als ten aanzien van het recht.

Ten slotte brengt ook de omstandigheid dat alleen de raad getuigen kan oproepen – welke regeling er overigens niet aan in de weg staat dat ook klagers en verweerders getuigen kunnen voordragen en vragen aan getuigen kunnen stellen – niet mee dat de tuchtprocedure in strijd zou zijn met artikel 6 EVRM nu de tuchtprocedure niet als de behandeling van een 'criminal charge' is aan te merken. Dit alles leidt tot de conclusie dat grief 1 moet worden verworpen.

Bij de mondelinge behandeling ter zitting van het hof heeft de advocaat van mr. X zich er namens mr. X op beroepen dat het zogenoemde nemo tenetur-beginsel, dat onderdeel uitmaakt van artikel 6 EVRM en dat inhoudt dat een aangeklaagde in een onderzoek naar de gegrondheid van een 'criminal charge' of een klacht in een procedure waarin een burgerlijk recht in de zin van artikel 6 EVRM wordt vastgesteld niet mag worden gedwongen te verklaren tegen zichzelf, eraan in de weg staat dat de bezwaren van de deken sub d en f gegrond worden verklaard, zoals de raad heeft gedaan.

Daaromtrent overweegt het hof als volgt.

Allereerst verwijst het hof naar zijn uitspraak van 10 januari 1994 (nr. 1822), hiervoor reeds aangehaald. Het hof ziet geen aanleiding thans anders te beslissen.

Anders dan in uitspraken waar het ging om tuchtrecht in een hiërarchieke situatie (militair- of gevangentuchtrecht, vgl. *Engel*, NJ 1978, 233 en *Campbell and Fell*, 28 juni 1984, A. 80) zijn door het EHRM in uitspraken over het tuchtrecht in vertrouwensberoepen, zoals het advocatentuchtrecht, de kwalificatie 'criminal charge' en de daarvoor door het EHRM ontwikkelde criteria niet toegepast. Het advocatentuchtrecht moet mitsdien in elk geval in zoverre niet als strafrecht worden beschouwd. Daarmee staat vast dat de plicht inlichtingen te verschaffen aan de deken als verwoord in Gedragsregel 37 niet in strijd is met het (strafrechtelijke) nemo tenetur-beginsel.

Mr. X, heeft zich ter zitting van het hof, heeft zich erop beroepen dat de Verordening op de Praktijkuitoefening (onderdeel

Resultaatgerelateerde beloning) van 2 juli 2002 (verder te noemen de Verordening), vastgesteld op basis van artikel 28 Advocatenwet, en de voordien geldende Gedragsregel 25 sub 2 en 3 onverbindend dan wel van rechtswege nietig zijn wegens strijd met artikel 6 Mededingingswet (Mw), zulks onder verwijzing naar de uitspraak van de d-g NMa van 21 februari 2002, nr. 560, en dat het hof op grond van de leer van de formele rechtskracht aan deze uitspraak van de d-g NMa is gebonden. Gedragsregel 25 sub 2 en 3 is daarnaast in strijd met artikel 81 EG-Verdrag en mitsdien nietig, aldus mr. X.

Mr. X stelt dat het bezwaar sub a (de afspraken met zijn cliënte) betrekking heeft op de periode vóór de inwerkingtreding van de Verordening zodat dat bezwaar enkel gebaseerd kan zijn op schending van het in Gedragsregel 25 neergelegde voorschrift. Verweerder miskent hiermee, dat deze afspraken (ook) de toets van artikel 46 Aw moeten kunnen doorstaan. Voorts overweegt het hof dat bezwaar c, gelet op het door de deken ter zitting van het hof overgelegde overzicht, kennelijk ook betrekking heeft op afspraken gemaakt ná 2 juli 2002, zodat het hof zowel de Gedragsregel als de Verordening in zijn overwegingen zal betrekken.

Op 21 februari 2002 heeft de d-g NMa naar aanleiding van een klacht van klager bij de NMa dat Gedragsregel 25, tweede en derde lid een overtreding vormen van de Mededingingswet overwogen, voorzover thans van belang, dat deze regels besluiten van een ondernemersvereniging zijn, dat de hierin opgenomen verboden merkbare gevolgen hebben voor de mededinging tussen letselschade-advocaten onderling en tussen advocaten en andere juridische dienstverleners op deze markt en dat onder deze omstandigheden het no cure no pay-verbod een mededingingsbeperking vormt in de zin van artikel 6 Mw.

In artikel 6 lid 2 Mw is bepaald dat ingevolge lid 1 verboden besluiten van rechtswege nietig zijn.

De d-g NMa heeft, hoewel in de voormelde uitspraak uitdrukkelijk en met juistheid wordt vermeld dat voor de interpretatie van het verbod van artikel 6 Mw de Europeesrechtelijke beschikkingspraktijk en de jurisprudentie van het Hof van Justitie als leidraad dienen, in deze uitspraak geen merkbare aandacht besteed aan de uitspraak van het Hof van Justitie van 19 februari 2002, c-309/99 inzake *Wouters e.a.*

In die uitspraak, gegeven naar aanleiding van prejudiciële vragen van de Raad van State, ging het onder meer om de vraag of de Samenwerkingsverordening, op grond waarvan een samenwerkingsverband tussen advocaten en accountants niet is toegestaan, tot doel of gevolg heeft dat de mededinging binnen de gemeenschappelijke markt wordt beperkt.

Het Hof van Justitie overwoog, dat de Samenwerkingsverordening de mededinging inderdaad beperkt, maar dat de verordening daarmee niet automatisch onder het verbod van artikel 85 (thans artikel 81) lid 1 van het Verdrag valt. Er moet immers rekening worden gehouden met de algehele context waarbinnen het besluit is genomen of zijn werking ontplooit en meer in het bijzonder met de doelstellingen daarvan, en vervolgens moet worden onderzocht of de beperkende gevolgen voor de mededinging inherent zijn aan deze nagestreefde doeleinden. Het Hof van Justitie overwoog vervolgens, marginaal toetsend, dat de NOVA zich op het standpunt mocht stellen dat de advocaat zijn cliënt niet langer onafhankelijk en met inachtneming van een strikt beroepsgeheim

kan adviseren en verdedigen als hij deel uitmaakt van een samenwerkingsverband met accountants. De Samenwerkingsverordening kon derhalve redelijkerwijs noodzakelijk worden geacht ter verzekering van een goede uitoefening van het beroep van advocaat, zoals dat in Nederland is georganiseerd. De mededingingsbeperkende gevolgen van de Samenwerkingsverordening gaan derhalve niet verder dan noodzakelijk is ter verzekering van de goede uitoefening van het beroep van advocaat, zodat deze verordening geen inbreuk maakt op artikel 85 lid 1 van het Verdrag, aldus het Hof van Justitie.

Het Hof (van Discipline) neemt, gelet op de uitspraak van de d-g NMa van 21 februari 2002, tot uitgangspunt dat de voorheen geldende Gedragsregel 25 sub 2 en 3 de mededinging beperkt en gaat er veronderstellenderwijs van uit dat ook de op 2 juli 2002 in werking getreden Verordening op de Praktijkuitoefening (onderdeel Resultaatgerelateerde beloning; verder weer te noemen de Verordening), waar de beslissing van de d-g NMa geen betrekking op had, de mededinging beperkt.

Bij de thans door klager in zijn grieven 5 en 6 aan de orde gestelde vraag of de Gedragsregel en de Verordening in strijd zijn met artikel 6 Mw en artikel 81 lid 1 van het Verdrag dient het Hof echter in de eerste plaats de jurisprudentie van het Hof van Justitie tot uitgangspunt te nemen; die bepaalt, zoals reeds overwogen, de interpretatie van artikel 6 Mw.

Anders dan het Hof van Justitie in de Wouters-zaak heeft de d-g NMa in zijn uitspraak van 21 februari 2002 niet marginaal, maar ten volle getoetst of het in Gedragsregel 25 sub 2 en 3 opgenomen verbod op no cure no pay noodzakelijk is om de onafhankelijkheid, de partijdigheid en de integriteit van de advocaten in letselschadezaken te waarborgen en of de kernkarakteristieken van de advocatuur een rechtvaardiging voor het verbod vormen (vgl. punt 75 van die uitspraak).

Naar het oordeel van het hof dient, nadat (veronderstellenderwijs) is vastgesteld dat de Gedragsregel en de Verordening de mededinging beperken, *marginaal* te worden getoetst of het daarin opgenomen verbod van no cure no pay redelijkerwijs noodzakelijk kan worden geacht ter verzekering van de goede uitoefening van het beroep van advocaat zoals dat in Nederland is georganiseerd.

Het hof is van oordeel dat dat het geval is. Het verbod beoogt immers de eerbiediging van de deontologie van de advocatuur te verzekeren door de gebruikers van juridische diensten garanties te geven dat zij – in de relatie tussen advocaat en cliënt – in volledige onafhankelijkheid en in het exclusieve belang van de cliënt terzijde zullen worden gestaan en dat elk risico van belangenverstrengeling wordt vermeden.

Het hof ziet zich in dit oordeel gesteund door de beschikking van de Europese Commissie in de EPI-zaak (PbEG 1999, L 106/14), waarin ten aanzien van het verbod op resultaatsafhankelijk declareren door octrooigemachtigden werd overwogen dat dit verbod noodzakelijk is om de onpartijdigheid van de gemachtigden te garanderen en het doelmatig functioneren van het Europees Octrooibureau zeker te stellen, zodat het verbod buiten artikel 85 lid 1 Verdrag valt.

Het hof verwierpt de stelling van mr. X dat het hof op grond van de leer van de formele rechtskracht aan het voornoemde oordeel van de d-g NMa zou zijn gebonden. De betrokken uitspraak van de d-g NMa houdt immers in dat de aanvraag van mr. X tot het nemen van een besluit op grond van artikel 56, lid 1 Mw wordt afgewezen, zodat reeds om die

redenen geen formele rechtskracht aan de bedoelde overweging van de d-g NMa toekomt. Er is, ten overvloede, te minder reden om de d-g NMa in zijn genoemde oordeel te volgen, nu de d-g NMa geen rekening heeft gehouden met het arrest van het HvJEG in de zaak-Wouters en hij, blijkens de uitlatingen van zijn gemachtigde weergegeven in de uitspraak van de voorzieningenrechter in de Rechtbank Rotterdam van 26 november 2003, onder meer met een beroep op dat arrest het – nadere – standpunt heeft ingenomen dat niet wordt voldaan aan het in artikel 83, lid 1 Mw genoemde vereiste dat het naar zijn voorlopig oordeel aannemelijk is dat artikel 6, lid 1 Mw is overtreden.

Het hof neemt ook in aanmerking dat er al geruime tijd ontwikkelingen rond het verbod van no cure no pay gaande zijn. De Algemene Raad heeft, met instemming van het College van Afgevaardigden, besloten tot een experiment waarbij op beperkte schaal een beloning volgens het systeem no cure no pay zou zijn toegestaan. De beperkte afschaffing van het verbod is in de discussie daarover overigens steeds gerelateerd aan de belangen van de justitiabele en een eenvoudiger toegang voor een justitiabele met beperkte financiële mogelijkheden tot de rechter, niet aan mededingingsrechtelijke aspecten.

De betreffende Verordening tot wijziging van de Verordening op de Praktijkuitoefening is evenwel bij Koninklijk Besluit van 15 september 2004 geschorst tot 6 maart 2005.

Aan het besluit tot het aangaan van een experiment, waar een belangrijke minderheid van het College van Afgevaardigden zich tegen is blijven keren, zijn uitgebreide en langdurige discussies binnen en buiten de advocatuur voorafgegaan. De nieuwste ontwikkelingen maken het temeer onzeker in welke richting de opvattingen over het thans nog steeds geldende no cure no pay-verbod zich zullen gaan ontwikkelen. Het hof kan er daarom thans niet vanuit gaan dat dit verbod niet langer beschouwd kan worden als een regeling die noodzakelijk wordt geacht ter verzekering van de belangen waarvoor de beroepsorganisatie heeft te waken.

De conclusie luidt derhalve dat ook als ervan wordt uitgegaan dat de voorheen geldende Gedragsregel 25 lid 2 en 3 en de thans geldende Verordening de mededinging beperken, dat niet in strijd is met artikel 81 lid 1 Verdrag noch met artikel 6 Mw.

Het hof gaat thans, aan de hand van de voorliggende bezwaren, over tot de behandeling van de (overige) grieven.

Bezwaar a

Tegen de gegrondverklaring van dit bezwaar richten zich de grieven 3, 4, 5 en 6, 7, en 8.

De raad heeft in rechtsoverweging 3.2.6 (onder meer) overwogen, dat mr. X enig aandeelhouder was van A B.V. en dat hij enig aandeelhouder was van B B.V. Daartegen richt zich grief 3.

De deken heeft onweersproken gesteld dat de aandelen in A B.V. destijds in bezit waren van C BV en dat mr. X daarvan de enige aandeelhouder was. Het hof zal daarom ervan uitgaan dat mr. X middellijk enig aandeelhouder van A B.V. was. Wat betreft B B.V. betwist mr. X slechts, zonder enige nadere toelichting, dat hij de enige aandeelhouder is. Gelet op de betwisting door de deken en de uitlatingen van mr. X zelf die in een aantal brieven (zie het door de deken ter zitting overgelegde overzicht) te kennen geeft dat hij (via B B.V.) resultaatsafhankelijk werkt

en declareert, kan worden aangenomen, dat mr. X, die ook statutair directeur van B B.V. is, in elk geval (middellijk of onmiddellijk) beleidsbepalend directeur-groootaandeelhouder van B B.V. is.

Het hof zal de feiten aldus gewijzigd lezen; voor de beoordeling maakt het echter geen verschil. Daarmee faalt grief 3.

In grief 4 voert mr. X aan, dat de raad in de zaak van zijn cliënte (nr. 03-068A) de deken ten onrechte in bezwaar a ontvankelijk heeft verklaard, nu tussen de gewraakte handeling en het indienen van het bezwaar zevenhalf jaar zijn verstreken. De overeenkomst tussen A B.V. en klaagster dateert immers van omstreeks 2 oktober 1995, terwijl het daarop betrekking hebbende dekenbezwaar eerst bij brief van 18 maart 2003 bij de raad is ingediend, aldus mr. X.

Volgens de deken diende de betreffende cliënte van mr. X haar klacht bij hem in bij brief van 17 januari 2001. Het onderzoek van de deken verliep minder snel dan gewenst omdat mr. X naliet de door de deken gevraagde inlichtingen te verstrekken. Toen de deken, na het onderzoek, op de hoogte kwam van de, door hem als verboden aangemerkte, resultaatgerelateerde beloningsafspraken, heeft hij mr. X zo snel als mogelijk daarmee geconfronteerd, zodat mr. X niet belemmerd is in zijn verdediging.

Tegen de achtergrond van deze, door mr. X niet betwiste, stellingen van de deken kan de deken worden ontvangen in het betrokken bezwaar. Immers is in dit geval het moment waarop de deken van het klachtwaardige gedrag op de hoogte komt bepalend voor de beoordeling van de ontvankelijkheid. Grief 4 faalt.

De grieven 5 en 6 worden verworpen op de gronden als hiervoor overwogen.

Met grief 7 betoogt mr. X, dat zijn declaratiegedrag ten opzichte van zijn cliënte valt binnen de door het Hof van Discipline in zijn uitspraak van 9 februari 1998, nr. 2474, getrokken grenzen, te weten dat het geoorloofd is een declaratieafspraken te maken die ertoe leidt dat bij het uitblijven van een positief resultaat wordt gedeclareerd op basis van een laag (kostendekkend) uurtarief doch bij een positief resultaat een hoger tarief zal gelden.

Het hof stelt voorop dat dit declaratiegedrag ook al geoorloofd was voordat het hof deze uitspraak gaf, zoals het hof daarin ook overweegt.

Mr. X heeft echter bij het maken van zijn declaratieafspraken met zijn cliënte de grenzen van hetgeen geoorloofd en betamelijk is overschreden.

Bij aanvang van zijn werkzaamheden is mr. X met zijn cliënte een, zoals de raad overweegt, normaal uurtarief overeengekomen, welk uurtarief het hof, alle omstandigheden in aanmerking genomen, niet onredelijk voorkomt. Daarna, toen mr. X al ruim een jaar voor zijn cliënte optrad, is hij met haar overeengekomen, dat zij daarnaast aan A B.V. een 'succesfee' van 15% diende te betalen. Een aanvankelijk redelijke honorariumafspraken werd daarmee, zowel wat betreft de inhoud als de wijze van totstandkoming, onredelijk en onbetamelijk. Mr. X heeft geen rekening ermee gehouden, dat in letselschade zaken veelal sprake is van een kwetsbare en afhankelijke cliënte en dat de afhankelijkheid aanmerkelijk toeneemt nadat de werkzaamheden zijn aangevangen. Door in die omstandigheden de genoemde aanvullende afspraken met

zijn cliënte te maken heeft mr. X misbruik van de situatie gemaakt. Hij kan zich onder deze omstandigheden niet beroepen op de casus in de door hem genoemde beslissing van dit hof van 9 februari 1998. Het enkele feit dat in het daar beoordeelde geval het overeengekomen uurloon (ongeveer) gelijk was aan het door mr. X (in eerste instantie) overeengekomen uurloon, zoals mr. X aanvoert, is onvoldoende om tot een ander oordeel te komen. De grief wordt verworpen.

In grief 8 beroept mr. X zich op het gelijkheidsbeginsel, stellende dat mr. Y van de Y Groep B.V. op gelijke wijze handelt als mr. X en ongemoeid wordt gelaten.

Hieromtrent overweegt het hof, dat is komen vast te staan dat de door mr. X gewraakte situatie (die, naar de deken onweersproken heeft gesteld, inmiddels, nadat daarover met mr. Y is gesproken tot het verleden behoort doordat mr. Y zich van het tableau heeft laten schrappen), bestond in een ander ressort dan waarin de deken bevoegdheid heeft, en dat, ten slotte, niet is komen vast te staan dat de wijze van praktijkuitoefening van mr. X in voldoende mate vergelijkbaar is met die van mr. Y. Dat, overigens, elders gedurende enige tijd (mogelijk) een soortgelijke, eveneens onwenselijke, situatie heeft bestaan brengt niet mee dat ten aanzien van mr. X het gelijkheidsbeginsel wordt geschonden als ten opzichte van hem deze uit tuchtrechtelijk oogpunt onwenselijke situatie niet wordt geaccepteerd. Om deze redenen faalt grief 8, die voor het overige zelfstandige betekenis mist.

Daarmee zijn alle grieven betreffende bezwaar a verworpen.

Bezwaar b en d

Hier zijn van belang de grieven 2, 10 en 11.

Grief 2 richt zich tegen de vaststelling door de raad (rechtsoverweging 3.2.4) dat mr. X niet inhoudelijk ingaat op de verzoeken van de deken.

Terzake gaat het om het volgende. Bij brief van 14 februari 2003 heeft de deken aan mr. X verzocht om inlichtingen in verband met het opsplitsen van de praktijk van mr. X in de besloten vennootschap B B.V. en mr. X B.V., zich daarbij voor zoveel nodig beroepend op Gedragsregel 37. De deken vroeg om inzicht te geven in het terzake door mr. X gevoerde beleid. Met name verzocht de deken om lijsten van behandelde zaken in B B.V. met (per zaak) duidelijkheid over de vraag of een resultaatafhankelijke beloning was overeengekomen. Toen mr. X, binnen de door de deken gestelde termijn van 14 dagen, niet had gereageerd, heeft de deken bij brief van 7 maart 2003 gerappelleerd. Daarna heeft mr. X de deken geantwoord bij brief van 12 maart. In deze brief stelt mr. X dat hij niet van de wijze waarop de deken met hem correspondeert gediend is. Vervolgens zet mr. X in zijn brief (onder andere) omstandig uiteen dat naar zijn mening sprake is van een besluit in de zin van de Algemene wet bestuursrecht (door de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State is dit standpunt inmiddels bij beslissing van 30 juni 2004 onjuist bevonden), maar mr. X gaat in het geheel niet in op de door de deken gevraagde inlichtingen. Hiermee faalt niet alleen deze grief maar ook grief 10, waaraan het hof toevoegt, dat het niet aan mr. X is de deken (in mr. X's brief van 12 maart 2003) voor te schrijven, hoe hij met mr. X dient te communiceren en, ten slotte, grief 11, die geen zelfstandige betekenis heeft.

[Voor het overige is het hof van oordeel, dat het handelen of nalaten van een advocaat, die de rechtspraktijk niet alleen onder eigen naam

maar daarnaast via een vennootschap (niet zijnde een vennootschap in de zin van de Verordening op de praktijkrechtspersoon) uitoefent, integraal tuchtrechtelijk toetsbaar is]. Indien die advocaat deze vennootschap gebruikt om aan deze toetsing te ontkomen, zoals mr. X doet, handelt hij tuchtrechtelijk verwijtbaar. De tegen deze bezwaren gerichte grieven zijn ongegrond.

Bezwaar c

Hetgeen hiervoor is overwogen brengt mee, dat het beroep van de deken, gericht tegen het ongegrond verklaren van bezwaar c, in zoverre slaagt, dat vaststaat dat mr. X, met gebruikmaking van B.B.V., resultaatgerelateerde beloningsafspraken pleegt, althans placht te maken.

Bezwaar e

Tegen dit bezwaar richt zich grief 12. In dit verband is het navolgende komen vast te staan.

De rechtbank te Z, meervoudige Kamer voor strafzaken, heeft bij vonnis van 16 september 2003 mr. X veroordeeld tot een gevangenisstraf van zes maanden, waarvan drie maanden voorwaardelijk. De rechtbank achtte bewezen dat mr. X samen met een ander (zijn cliënt) meermalen, terwijl zijn cliënt bij vonnis van 17 september 1998 in staat van faillissement was verklaard, ter bedrieglijke verkorting van de rechten van diens schuldeisers, geldbedragen ten opzichte van diens curator heeft verzwegen. Het hof te A heeft in hoger beroep bewezen verklaard het medeplegen van bedrieglijke bankbreuk, meermalen gepleegd, en heeft mr. X veroordeeld tot een voorwaardelijke gevangenisstraf van drie maanden en een werkstraf van 120 uren. Ter zitting heeft de advocaat van mr. X medegedeeld, dat beroep in cassatie is ingesteld. Daarin speelt het beroep op artikel 42 van het Wetboek van Strafrecht door mr. X een belangrijke rol.

In dit verband is het navolgende van belang.

De betreffende cliënt van mr. X was reeds cliënt van mr. X toen hij in staat van faillissement werd verklaard. Mr. X was van dit faillissement op de hoogte. Voor en tijdens het faillissement oefende de cliënt samen met zijn stiefzoon een bedrijf uit. Dit bedrijf hield zich bezig met de in- en verkoop van voor de vervaardiging van drugs bestemde chemicaliën. In overleg met de curator werd de volledige WAO-uitkering van de cliënt, behoudens een door de curator ingehouden bedrag, maandelijks op de derdengeldenrekening van mr. X gestort. Daarnaast werden op deze rekening ten behoeve van de cliënt stortingen gedaan onder een codenummer. In 1999 was dit in totaal, dus los van de door de curator overgemaakte bedragen, een bedrag van f 96.000. Er werden ook enkele uitgaven van de rekening, die in feite als rekening-courant werd gebruikt, gedaan, waaronder de huursom voor een boot. Eind 1999 was sprake van een positief saldo ten behoeve van de cliënt van f 119.057,49. In 2000 heeft mr. X zelf ten behoeve van de cliënt stortingen gedaan op een van zijn andere bankrekeningen, een van f 50.000 en een van f 30.000. In 2001 is, na de aanhouding van de cliënt, van de derdengeldenrekening van mr. X in totaal f 51.000 overgeschreven naar een rekening van A.B.V. (een vennootschap van mr. X) en f 50.000 naar de advocaat van de cliënt.

Op 2 december 2000 kocht de cliënt een in een Belgische NV ondergebracht woonhuis in België via een door mr. X bedachte constructie, bedoeld om aan de gevolgen van het faillissement te ontkomen. Mr. X

heeft daarbij aan de verkoper f 254.110 in contanten ter hand gesteld.

Met het voorgaande staat vast, dat mr. X over een lange periode behulpzaam is geweest bij het onttrekken van zeer aanzienlijke bedragen aan de boedel in het faillissement van de cliënt, ter bekorting van de rechten van de schuldeisers in dat faillissement.

Dat het betrokken bewijs tegen mr. X onrechtmatig is verkregen wijst het hof, op gelijke gronden als het gerechtshof, van de hand. Ook kan het hof zich verenigen met de opvatting, dat, waar het verschoningsrecht is misbruikt om strafbare feiten te plegen, dit recht dient te wijken voor de waarheidsvinding. Ten slotte vermag het hof niet in te zien, hoe, tuchtrechtelijk bezien, een beroep van mr. X op artikel 42 van het Wetboek van Strafrecht van belang zou kunnen zijn. Voor het hof staat vast, dat geen enkel wettelijk voorschrift mr. X noopte tot het onttrekken van gelden aan de boedel, zoals hij heeft gedaan. Het hof zal daarom niet ingaan op het verzoek van mr. X tot aanhouding van de onderhavige uitspraak in afwachting van het ingestelde cassatieberoep. Het hof verwerpt de grief.

Bezwaar f

Hetgeen mr. X in hoger beroep heeft aangevoerd met betrekking tot het nemo tenetur-beginsel wordt door het hof verworpen op gronden als hiervoor weergegeven. Voor het overige heeft het onderzoek in hoger beroep niet geleid tot andere beschouwingen en gevolgtrekkingen dan die vervat in de beslissing van de raad, zodat grief 13 strandt.

Rest de behandeling van grief 14, gericht tegen de strafmaat.

Het hof acht de bovenomschreven handelwijzen uiterst onbetamelijk. Mr. X heeft op grove wijze misbruik gemaakt van zijn positie als advocaat, hij heeft rechtsregels met voeten getreden, heeft derden daarmee in aanzienlijke mate benadeeld en hij heeft daardoor het in een rechtsstaat van wezenlijk belang zijnde vertrouwen in de advocatuur ernstig beschadigd. Mede gelet op het tuchtrechtelijke verleden past hier de in het dictum te vermelden zware maatregel, waaraan de door de strafrechter in twee instanties uitgesproken veroordeling (waarin overigens rekening is gehouden met een tuchtmaatregel) niet afdoet, nu het tuchtrecht niet ziet op vergelding maar op het openbare belang van een behoorlijke beroepsuitoefening.

Volgt

- vernietigt de beslissing van de Raad van Discipline, voorzover de Raad onderdeel c van de bezwaren ongegrond heeft verklaard en tevens voor wat betreft de door de Raad opgelegde maatregel, en in zoverre opnieuw rechtdoende,
- verklaart onderdeel c van de bezwaren alsnog gegrond,
- legt aan mr. X op de maatregel van schorsing in de uitoefening van de praktijk voor de duur van een jaar,
- bepaalt dat de schorsing ingaat op 1 april 2005,
- bekrachtigt de beslissing voor het overige,
- beveelt dat deze beslissing met de gronden waarop zij berust zal worden openbaar gemaakt door aanplakking van deze uitspraak in de advocatenkamer van het Paleis van Justitie te Amsterdam en door toezending van een afschrift dezer uitspraak aan alle Raden van Toezicht in den lande met verzoek om bekendmaking op de ter plaatse gebruikelijke wijze. ●